

Manj proslav, drugačna dejavnost

V občini Ljubljana Šiška imajo domicil tele enote NOV in POS ter aktivisti OF: Rašiška četa, Dolomitski odred, Pokrajinski odbor aktivistov OF za Gorenjsko, Okrožni odbor aktivistov OF Škofja Loka, VOS OF za Gorenjsko in Medvojni aktiv OF bivšega rajona Šiška. Predstavniki teh domicilnih enot so se srečali na delovnem srečanju minuli teden v prostorih SO Ljubljana Šiška. Posveta so se udeležili tudi podpredsednik RO ZZB NOV Cveto Novak, predsednica SO Šiška Anka Tominšek in njena namestnica Maruška Letnar.

Največ pozornosti na tem posvetu so namenili programskim smernicam v letošnjem letu, zlasti pa, kako z manj denarja in z manj proslav ohranjati in negovati izročila narodnoosvobodilnega boja. Odločno so se uprli prizadevanjem posameznikov ali skupin, ki želijo razvrednotiti pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Že večkrat smo zapisali, in tudi nekdanji borci NOV se strinjajo, da številne proslave niso vedno v prid družbenim prizadevanjem, zlasti v sedanjih zaostrenih gospodarskih razmerah. Najhuje je to, da se po takšnih proslavah, ki niso poceni, člani borčevskih organizacij umaknejo v ozadje. Prav to pa je dolžnost za tiste, ki hočejo razvrednotiti pridobitve NOB, naš sistem in samoupravljanje.

Programske smernice bor-

čevskih organizacij so nam bolj ali manj znane. Zbrano je že precej gradiva o NOB, mnoge borčevske organizacije pa se odločajo o tiskanju brošur, knjižic in monografij. To velja tudi za borčevske organizacije v šišenski občini.

Cveto Novak je odločno po-

ganizacijam ZB NOV. Prav tako je pomembno tole: če bomo zmanjšali številne, dostikrat neučinkovite, a drage proslave, bo ostalo več denarja za dejavnosti, kot so tiskanje brošur, monografij, knjižic in nenazadnje novi spomeniki.

Nadalje bo treba posvetiti

vedal, da priprava, tiskanje takšnih dokumentov ni le stvar samo posameznih borčevskih organizacij, pač pa ima širši pomen. To velja tudi za številna obeležja in spomenike. Vedno se zatakne pri sredstvih. Zatakne pa se tudi zaradi tega, ker posamezne borčevske organizacije ne pripravijo pravočasno programa svojih aktivnosti, jih ne posredujejo občinskim or-

gani, več pozornosti tistim borcev, ki so nemalokrat zapostavljeni. Res, teh ni veliko, toda naj bodo deležni delček pozornosti vsaj takrat, ko proslavljamo pomembnejše jubileje. Pri tem mislimo na spominske medalje in podobna priznanja, saj so mnogi nekdanji borci še dokaj aktivni v družbenih dejavnostih in jim takšna pozornost veliko pomeni.

Jože Čurin

Srečanja zbližujejo

Srečanje županov Benečije in Ljubljane

ZRVS je začela načrtovati delo za prihodnje petletno obdobje

Člani predsedstva republiške konference ZRVS so na seji, ki je bila včeraj, 13. februarja, namenili največ pozornosti operativnemu načrtu za uresničevanje programa dela svoje organizacije v letu 1985. Govorili so tudi o usmeritvah za načrtovanje splošne ljudske obrambe in določenih nalog družbene samozasčite v obdobju 1986 do 1990 ter drugih nalogah s področja SLO in DS. Sprejeli so stališče o predlogu zakona o službi v oboroženih silah, sklep o vodenju evidence v RK ZRVS Slovenije in informacije o delovanju šole za rezervne starešine, republiškem tekmovanju ekip ZRVS in ZSMS Po poteh heroja Kebeta in o pobudah za podelitev odlikovanj.

Več o seji in razpravi pa v prihodnji številki našega časnika.

Prijateljska srečanja predstavnikov skupščine mesta Ljubljane in ljubljanskih občin z župani iz Furlanije-Juljske krajine v Italiji naj bi bila tradicionalna. Letošnje je bilo že tretje po vrsti, gostiteljica pa je bila tokrat skupščina občine Ljubljana Šiška. Po sprejemu v prostorih šišenske občine je Anka Tominšek, predsednica občine, skupaj s predstavniki drugih ljubljanskih občin goste popeljala v šišenski kulturni hram – prenovljeno Vodnikovo domačijo, kjer so se seznanili v novo kulturno pridobitvijo.

Drugi del srečanja je potekal v Pivovarni Union, eni pomembnejših šišenskih organizacij, ki je v minulem letu proslavila visok jubilej – 120-letnico uspešnega delovanja. Namen teh srečanj je izmenjati izkušnje na družbenopolitičnem in kulturnem področju. Dotaknili so se tudi žgoče teme – globalne zaščite zamejskih Slovencev, ki živijo v Furlaniji-Juljski krajini.

Po pogovorih se je v imenu gostov za prisrčen sprejem zahvalil profesor Miloš Budin, predsednik Kraške gorske skupnosti, ki je predstavnike ljubljanskih občin povabil na obisk v Benečijo.

Jože Čurin

Ob 40-letnici osvoboditve Ljubljane

Pot spominov in tovarištva

Enajstega maja letos bo Pot spominov in tovarištva predana svojemu namenu, ne samo kot oddolžitev revoluciji in poveljni gradnji, ampak tudi kot pot, ki bo povezovala v bratstvu in enotnosti tako Ljubljančane kakor druge Slovence in Jugoslovane. Navsezadnje so pot pomagali graditi mladi iz cele domovine. To bo ob 40-letnici osvoboditve Ljubljane ena od osrednjih točk naših proslav.

Trasa PST, tega živega spomenika vlogi Ljubljane-mesta heroja med NOB in revolucijo, je bila pravzaprav prebita že ob koncu lanskega leta. V letu 1984 je bilo opravljeno delo dveh let. Dograjenih in na novo zgrajenih je bilo sedem odsekov v dolžini 5.370 metrov, na treh odsekih (ob Malem grabnu, Fužine-Litijska cesta, Peruzzijska ulica) v dolžini 2.525 metrov pa je treba na razdalji približno tisoč metrov dela samo dokončati. Na štiriintrideset kilometrov dolgi poti so na zelenih odsekih posajena skoraj vsa drevesa, le nekaj jih bo treba zamenjati. Ob akciji ozelenitve PST je uspešno tekla akcija posaditve 88 dreves v spomin na tovariša Tita. Zasajenih je več kot pet tisoč dreves.

Letos marca in aprila bo treba res napeti vse moči, vključiti vse možne organizacije, od mladine do sindikatov, za dokončanje celostne podobe trase. Veliko dela bo zahtevala označitev. Pred časom je odbor za gradnjo Poti spominov in tovarištva, ki deluje pri MK SZDL Ljubljana, razpisal natečaj, s pomočjo katerega so izbrali najboljšo likovno rešitev za oznako. Oblikovali so sestavljen znak, ki namiguje na smer, gibanje, na pot v naravnem okolju, kar predstavlja bel trak POTI, začrtan v tlorisu in hkrati v pogledu na zeleno silhueto organske oblike krošenj. Z rdečo zvezdo pa kaže znak na revolucionarno-zgodovinsko idejo. Literarne, simbolne in likovne prvine znaka so izpeljane tako, da lahko tudi kot samostojni znak pojasnjujejo celoto. Osnovni namen znaka, ki naj pravzaprav »nagovori« mimoidočega, je, da neprisiljeno in sveže prenaša spomine tesnobne in slavne zgodovinske izkušnje v kulturni pomen POTI za današnji čas.

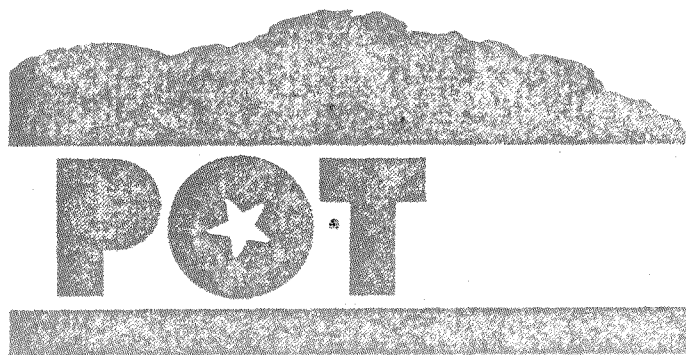
PST bo omogočila različne aktivnosti, ne samo pohod, štafeto mladosti, kurirčkovo pošto, smučarska tekmovanja pozimi itd. Poleg možnosti za razne spominske prireditve bo PST v vsem omogočila rekreativno dejavnost, sprehode za starejše in mlajše, za igre otrok in podobno. To je pomnik, ki je obrnjen v prihodnost, ogrodje, ki je namenjeno prihodnjim rodovom in ki ga bo mogoče v prihodnjih letih še dograjevati in izpopolnjevati.

Še posebej nameravajo urediti tri pomembne točke: križišče Titove in Tolstojeve ulice, drugo je vstop v Ljubljano na Tržaški – smer prihoda osvoboditeljev, tretje pa je ureditev porušenega bunkerja v bližini Glinščice kot muzeja na prostem. To in spominski kamni ob poti bodo omogočili vzgojiteljem izpeljavo zanimivih zgodovinskih ur v naravnem okolju.

Čeprav je že vse tik pred koncem, tako da lahko skoraj že sežemo po njem, je vendar treba jasno povedati, da brez potrebnih sredstev tega cilja ne bomo dosegli. Odbor računa na zavest in pripravljenost dosedanjih podpisnikov Družbenega dogovora in samoupravnih sporazumov o finansiranju PST, po katerih združeno delo prispeva po 200 dinarjev na zaposlenega delavca na leto, vabi pa še tiste delovne kolektive in skupnosti, ki do sedaj niso sodelovale v tej veliki solidarnostni skupni akciji, naj se odločijo za enkratni letni prispevek, v višini vsaj 500 din na zaposlenega.

Zeleni prstan okoli Ljubljane, v spomin vsem partizanom, borcev, aktivistom in patriotom, ki jih je povezovala usoda trdo preizkušene mesta, 1493 dni pod okupatorjevo zasedo in od tega 1170 dni obdano z bodečo žico, bo zaživel samo z intenzivnim prostovoljnim delom, množičnimi akcijami še teh nekaj mesecev do maja in z zavestjo vseh občanov, da je treba pot nenehno vzdrževati, ne pa jo neprizadeto uničevati.

Živa Drole

Zdaj pa še krademo!

Spet je nekoliko zazeblu in spet se bližamo letošnji rekordni porabi električne energije, ko smo pokurili 236 milijonov kilovatnih ur na dan, pa čeprav so v termoelektrarnah brez premoga, vodnih elektrarnah brez vode in termoelektrarnah na mazut brez mazuta proizvedli komaj nekaj nad 200 milijonov kilovatnih ur. Nekaj elektrike smo v stiski uvozili, nekaj pa – pokradli.

Zaradi nizkih temperatur, slabega dela elektrarn in nepričakovano velike porabe elektrike je bil jugoslovanski elektroenergetski sistem tri dni pred razsulo. Razmere so se poslabševale porabniki, ki so jemali iz sistema več elektrike, kot bi smeli. Zaradi kraje električne energije iz evropske interkonekcijske mreže so se v Bruslju sredi januarja sestali vsi člani UCPTE in obsodili Jugoslavijo. Protestirali so v Beogradu, pri JUGEL in nam zagrozili, da nas bodo odlepili iz sistema, kar bi seveda povzročilo popoln razpad jugoslovanskega elektroenergetskega sistema, takšen, kot smo ga že doživeli pred štirimi leti. Da se to ni zgodilo, je med drugim tudi zasluga korektnega obratovanja elektroenergetskega sistema naše republike, ki je spoštovala sporazum o skupnem delu v jugoslovanskem elektroenergetskem sistemu. V telexu, ki ga je posredoval JUGEL dispečerskim službam 8. januarja, je opozorilo, da se delovanje jugoslovanske elektroenergetskega sistema še poslabšuje zaradi stalnega odstopanja Bosne in Hercegovine od dogovorjenega, preprosto zato, ker so v izvršnem svetu te republike z odlokom prepovedali redukcije. Tako so porabniki iz BiH jemali nenehno več, kot bi smeli, tudi 500 megavatov

na uro več, kot je bilo dovoljeno, primanjkljaj pa smo v državi nadomestili tako, da smo več energije »kradli« v tujini. Če k temu prištejemo še nedopustno nizko obratovanje elektrarn na Kosovu, spor glede energije iz TE Tuzla za Hrvaško in nenehno navzoč ultimat UCPTE, da nas bodo odklopili, če ne bomo nehali krasti, je mera polna.

Pri tem gre pripomniti, da je mogoče iz tujine dobiti največ 200 megavatnih ur na uro, in zato smo v republiki sklenili vklopiti tudi plinski elektrarni v Brestanici in Trbovljah, kar sicer storiijo naši elektrogospodarstveniki le v skrajni sili, saj je ta energija zelo draga. Pokazalo pa se je, da tudi v Sloveniji niso vsi porabniki spoštovali omejitev druge stopnje (naš republiški izvršni svet seveda ni »prepovedal« omejitev, saj so nujne). Med republiškimi grešniki so tovarna dušika Ruše in železarni Store in Ravne. Ker gre za velike porabnike, je bil temu primeren seveda tudi uspeh omejevanja porabe, ko je bilo namesto 2699 megavatnih ur zreduciranih le 1.562, kar je bilo seveda premalo in je bila poraba za 37 megavatnih ur na uro prevelika.

Za zdaj smo jo še kar dobro zvozili. Nespoštovanje samoupravnega sporazuma o skupnem delu v jugoslovanskem elektroenergetskem sistemu je rezultat neodgovornega obnašanja med jugoslovanskimi partnerji, še zlasti pa do tujih partnerjev – UCPTE, saj so bila urna odstopanja tudi 500 megavatnih ur, in le malo je manjkalo, da bi se UCPTE ločila od jugoslovanskega elektroenergetskega sistema, kar bi pripeljalo do razpada našega sistema, saj bi

izpadla tako nuklearka v Krškem kot drugi veliki proizvajalci.

Nespoštovanja dogovorov in sporazumov smo se očitno že privadili. Zdaj smo ga začeli celo izvažati. Seveda pa je treba takoj reči, da v poslovnem svetu, zunaj naših meja, nimajo prav nobenega »razumevanja« za naš način razmišljanja in ravnanja. Tudi nimajo in ne kažejo nobenega spoštovanja do dvomljivih odlokov posameznih naših republiških vlad, ne do »veličine« imen tistih, ki so takšne odloke podpisali.

V naši energetiki je toliko tega narobe, da nas že rahel mraz spravi na kolena. Nafto imamo premalo, ker premalo izvažamo in ker že kupljeno nafto INA zaradi deviznih zadreg izvozi. Premogovnikom, kljub vsem naporom rudarjev, nismo zagotovili delovnih pogojev, opreme in še marsičesa, in zato bomo letos, kot kaže, nakopali le 71 milijonov ton premoga, kar je 11 milijonov manj, kot smo načrtovali. Elektroenergetska bilanca države, ki jo je decembra podpisal zvezni izvršni svet, se je sesula že v začetku februarja. V tej razmeroma hudi zimi moramo premišljati že o prihodnji, ko bo, kot vse kaže, manj mazuta za požrešne termoelektrarne na tekoče gorivo, katerih gradnjo smo prepozno prepovedali, manj plina, manj premoga, ko bodo spet zadrege z akumulacijami, ko bo spet premalo premoga na skladiščih termoelektrarn.

Nič ne kaže, da bi – na vseh ravneh – tako daleč premišljali.

Letošnje izkušnje kažejo, da živimo iz rok v usta.

Ivan Vidic

Ciper vedno na očeh

Ciper sodi med tista vprašanja sodobnega sveta, ki so že več kot dve desetletji, se pravi, odkar je leta 1960 nastala neodvisna država Ciper, na očeh – rekli bi – vsega sveta. Ciper se je od prvega dne odločil za neuvrščeno politiko, pa je tako njegova usoda tako predmet pozornosti neuvrščenih držav. Otok sodi med tri najbolj pomembne sredozemske otoke poleg Sicilije in Sardinije, pa je zato še kako pomemben za razmere na Sredozemlju. Še več: glede na usodno povezanost Sredozemlja z evropskimi razmerami je Ciper hočeš nočeš vedno v ospredju tudi vseh evropskih – in v tem sklopu še posebej balkanskih – zadev in dogajanj.

Ko je beseda o Cipru, je treba vedeti, da je njegova neodvisnost omejena že od samega ciprskega nastanka države. Trojni britansko-grško-turški dogovor o ciprski državi iz leta 1960 daje tem trem pravico nekakšnega varuha ciprske države, hkrati pa je Velika Britanija dobila še pravico do dveh vojaških oporišč na otoku. Glede nato da so vse tri države – varuhinje članice iste blokvske vojaške zveze – Atlantskega pakta, pa glede na izjemen strateški pomen Cipra v Sredozemlju, ni nič čudnega, če je Ciper nenehno na očeh in tudi v strateških računih blokvskih sil.

Tisto, kar pomeni za Ciper osrednje vprašanje in nenehni vir vseh dosedanjih notranjih trenj in kriz, pa je dejstvo, da na otoku živita dve narodnosti, grška in turška. Rekli bi lahko, da vseh 25 let obstoja ciprske države ni bilo obdobja, ko bi obstajale normalne razmere v odnosih

med tema skupnostima. Nasprotno, vsa zgodovina Cipra je prpletena z bojem med grško in turško skupnostjo. Velik del krivde nosita tudi Grčija in Turčija. Grška je svoje čase z vsemi sredstvi podpirala in podpirala tako imenovani enosis – gibanje za priključitev Cipra k Grčiji, medtem ko je Turčija podpirala separatistična avtonomna prizadevanja ciprskih Turkov. Ko je sredi sedemdesetih let nastal celo vojaški udar grške Nacionalne garde, je Turčija to dejstvo izrabila za vojaško zasedbo nekaj več kot tretjine otoka. Ciprska kriza je tako dosegla vrhunec in samo akcijam Združenih narodov – ti že od leta 1964 drže na otoku enoe modrih čelad – gre zasluga, da Ciper ni postal prizorišče prave pravcate vojne, ki bi se vanjo z vojsko vključili prav gotovo Grčija in Turčija. Taka možnost ni šla v račun vodstvu zahodnega bloka, saj bi morebitna vojna med dvema članicama tega bloka pomenila nepopravljivo erozijo blokvske trdnosti prav na najbolj občutljivem južnem krilu atlantske vojaške zveze, kjer se že tako in tako prepletajo mnogoteri krizni žarišča od arabsko-izraelskega spora, libanonske krize, iransko-iraške vojne in podobno.

Novo poglobitev ciprske krize in resno oviro za rešitev ciprskega vprašanja je pomenila odločitev vodstva turške skupnosti leta 1983, da enostransko razglasi ustanovitev takoimenovane Turške republike severni Ciper. K sreči je ta poskus razbitja ciprske države propadel, ker je odcepitev severnega dela priznala edinole Turčija.

Postalo je jasno, da je moč rešitev ciprske krize iskati edinole v dogovoru in sporazumu med obema skupnostima, in to na temelju popolne enakopravnosti. Ureditev države na temeljih, kot so veljali za časa predsednika Makariosa, ko so bili Turki prikrajšani za enakopraven položaj, je doživela zgodovinsko obsodbo, zato je zdaj treba iskati nove temelje za skupno življenje obeh narodnosti. Ti temelji so po vsem, kar se je zgodilo v zadnjih letih edinole v obliki federacije med grško in turško narodnostjo, zlasti še, ker je otok po turški zasedbi v etničnem pogledu razdeljen na dva dela. Kazalo je sprva, da bodo izjemna prizadevanja generalnega sekretarja Združenih narodov de Cuellarja, ki so pripeljala do ženevskega srečanja voditeljev obeh narodnosti, Kiprianuja in Denktasha, odprla pot k pomiritvi in obnovi ciprske enotnosti. Vendar, žal, za zdaj ni znamenj, da bi se voditelja obeh skupnosti utegnili zlahka pobotati. Treba je namreč vedeti, da se v razreševanje ciprske krize vmešava vse preveč zunanjih botrov. Brez dvoma pa ostane kot edini veljaen in trajen izhod iz ciprske krize pot, ki so jo neuvrščeni zagovarjali v mnogih izjavah, nazadnje na newdelhijski konferenci, in ki jo podpirajo tudi Združeni narodi – Obnova neodvisne ciprske države, v kateri bosta obe skupnoti, turška in grška, nemoteno, brez tujega vmešavanja urejali in uredili njune medsebojne odnose in notranje življenje ciprske države.

Drago Košmrlj

Zakon o službi v oboroženih silah je zdaj v skupščini SFRJ

Povečana odvisnost osebnega dohodka od delovnih uspehov

Konec prejšnjega meseca se je končala javna razprava o predlogu zakona o službi v oboroženih silah, in kratkem pa se bo začel zadnji krog postopka v odborih in zborih skupščine Jugoslavije. Ustrezni organi končujejo vrsto podzakonskih aktov, ki konkretizirajo posamezne rešitve. O javni razpravi in nekaterih novostih predloga zakona smo se pogovarjali s starešino Milanom Cvetanovićem s poveljstva Ljubljanskega armadnega območja.

Javna razprava je pokazala, da se starešine in civilne osebe v službi v JLA zelo zanimajo za nov zakon. V vsej jugoslovanski ljudski armadi se je med javno razpravo izoblikovalo približno tristo predlogov in pobud. Milan Cvetanović pravi, da bo največ novega na področju kadrovske politike, napredovanja in sploh statusa starešin. Na področju napredovanja je zelo omejen avtomatizem in na prvo mesto prihaja delo, seveda ob upoštevanju vojaških posebnosti. Napredovanje je neposredno vezano na delovne uspehe, ki se merijo s službeno oceno. Ta je postala prevladujoča, od nje pa je odvisen tudi osebni dohodok. Ocena ne bo odvisna samo od osebnega dela, ampak tudi od dela in stanja v enoti. Službeno oceno bo starešinam dajal njihov poveljnik, ki pa bo moral imeti najmanj čin majorja. Ob tem se postavlja vprašanje, ali ne bo pri tem preveč subjektivizma. Tega je nov zakon omejil na najmanjšo možno mero. Poveljniku bodo pomagali pri določitvi službene ocene razni organi in komisije, ki so v vsaki vojašnici. Starešina, ki bo dobil oceno »zelo se odlikuje«, bo napredoval v višji čin po treh letih, z oceno »se odlikuje« po štirih in z oceno »dober« po petih letih. Če je kakršenkoli razlog za spremembo službene ocene, se

ta ne more spremeniti prej kot v letu dni od zadnje takšne ocene.

Jugoslovanska ljudska armada je zadnja ustanova v Jugoslaviji, ki ima še plače. Tudi na tem področju predvideva zakon veliko sprememb, tako da bodo starešine in civilne osebe v službi v JLA prejemale osebni dohodek. Ta bo sestavljen iz osebnega dohodka, armadnega dodatka in dodatka na delovne razmere. V javni razpravi so izjemno veliko pozornosti namenili ravno armadnemu dodatku, ki je do zdaj znašal 15,18 odstotka plače. Predlog zakona predvideva, da naj bi zdaj znašal dvajset odstotkov, ki pa jih ne bi dobivali vsi starešine. Izplačevali naj bi ga tako, da bi ga štirinajst odstotkov dobili vsi starešine, dva odstotka bi dobili tisti, ki ne morejo izbirati delovnega mesta in kraj službova-

nja. Tretji del armadnega dodatka pa znaša štiri odstotke in je spremenljiv. Več bi se s številom premetstev. Tako naj bi dobil starešina, ki je bil premeščen enkrat, en odstotek, tisti s šestimi ali več premetstvi pa do 8,25 odstotka. To pa pomeni, da bodo nekateri starešine imeli dejansko več kot 24 odstotkov armadnega dodatka.

Dodatek za službovanje v oteženih razmerah naj bi v prihodnje izplačevali starešinam od prvega naslednjega meseca, ko so začeli delo na novem delovnem mestu, in ne tako kot do zdaj, ko je moral starešina delati več let na takšnem delovnem mestu. To bi bila pravičnejša rešitev za povečanje stroškov, ki se pojavijo zaradi službovanja v oddaljenih vojašnicah. Vse to naj bi bilo stimulativno in starešine naj bi spodbujalo k boljšemu delu in boljšim

delovnim uspehom, hkrati pa pomeni vključevanje JLA v napore družbe za ocenjevanjem in nagrajevanjem dela.

Seveda pa pri osebnih dohodkih starešin ne smemo pozabiti minulo delo. Zakon pravi, da ga ni treba vgrajevati kot posebnega dela osebnih dohodkov starešin, saj je navzoč v vseh drugih elementih, ki ga sestavljajo. Osebni dohodek aktivnih starešin vrednoti namreč minulo in tekoče delo. Zakon sicer dopušča njegovo vrednotenje kot posebne kategorije, vendar bi potem morali popraviti in zmanjšati druge elemente, ki sestavljajo osebni dohodek.

Veliko novosti določa zakon tudi za civilne osebe, zaposlene v JLA. Predvsem dopušča, da se vse več delovnih mest aktivnih starešin zapolnjuje s temi delavci. Tudi njim se bo plača spremenila v osebni doho-

dek. Tako kot v družbi bodo tudi v armadi začeli veliko bolj vrednotiti tako imenovane proizvodne poklice. Pri tem so mišljeni mehaniki, tehniki in drugi. Tudi civilne osebe v službi v JLA bodo dobile službeno oceno, ki bo temelj za osebni dohodek. Razlika je v tem, da bo pri njih odvisna samo od njihovega dela.

Za predlagane rešitve lahko rečemo, da zagovarjajo dosledno uresničevanje načela o nagrajevanju po delu in delovnih uspehih. Po vsem sodeč so dozorele možnosti za nadaljnje usklajevanje osebnih dohodkov aktivnih vojaških starešin z naravo vojaške službe, z njihovim učinkom in prihodnjimi kadrovskimi rešitvami. Zakon tudi ne bo dokončna rešitev vseh teh problemov, ampak je korak za zmanjšanje nesorazmerja med predpisi in življenjem.

Bojan Kuntarič

Tarikova gora Gibraltarcem?

Po šestnajstih letih so ponovno odprli kopensko pot iz Španije v poslednjo kolonijo na evropskih tleh – Gibraltar. Prehod so odprli tudi za motorna vozila, tako da Španci ne bodo več prisiljeni uporabljati peš poti ali »obvoznice« iz Severne Afrike. Špansko pot za Gibraltar so odprli na temelju sporazuma, ki sta ga konec lanskega novembra v Bruxellusu dosegla zunanja ministra Španije in Velike Britanije, Fernando Moran in Geoffrey Howe. Španska vlada se je tedaj zavezala, da bo »vrata« odprla do 15. novembra 1985, za povračilo pa bodo Španci v Gibraltarju dobili enake pravice, kot jih imajo prebivalci držav Evropske skupnosti v smislu zaposlovanja, potovanj, nakupov itd.

Novica sama po sebi morda ne bi bila toliko pomembna, če se za njo ne bi skrivali posebni geopolitični in strateški interesi, ki so dajali pečat dolgoletni zgodovini španskobritanskega spora. Spomnimo se, da so prehod 8. junija 1968 zaprli s sklepom diktatorja Franca, kot posledico tega pa so nato pretrgali vse telefonske, kopenske in pomorske zveze med tako imenovano Steno in Španijo. V Londonu do tega niso bili ravnodušni zato so v odgovor izgnali približno 4000 španskih delavcev, ki so vsak dan prihajali na delo v Gibraltar. Za nadomestilo so zaposlili maroške delavce z druge strani ožine.

S smrtjo generala Franca (1975) se je nekako začel proces otplitve med Madridom in Londonom, pred dobrimi tremi leti pa so deloma odpravili blokado Gibraltarja. To se je zgodilo po zgodovinskem srečanju britanske ministrske predsednice Thatcherjeve s te-

danjim španskim predsednikom vlade Kalvom Sotelom. Srečanje je hkrati pomenilo uvod v britansko-španska pogajanja o prihodnosti Gibraltarja.

Novembra lani sta se torej v Bruxellusu sešla zunanja ministra, španski Fernando Moran in britanski Geoffrey Howe, in podpisala sporazum, na osnovi katerega so prehod odprli. Pogajanja se bodo nadaljevala, že zdaj pa si španska stran prizadeva, da bi zadržal status kondominijona Gibraltar v prehodnem obdobju (skupnega lastništva dveh držav) ali da bi podpisali sporazum, na las podoben tistemu o Hong Kongu med Kitajsko in Veliko Britanijo. O težavnosti pogajanj, priča tudi izjava premiera gibraltarske vlade Joshue Hassana, češ da bo proti kakršnimkoli pogajanjem, ki bi pomenila prenos suverenosti Gibraltarja na Španijo.

Zgodovina gibraltarske ožine je izredno pestra in dramatična. Ste-

na (tako jo namreč imenujejo Britanci), kajti gre za 425 metrov visoki hrib (se razprostira na šestih kvadratnih kilometrih na vходу v Gibraltarsko ožino, ki deli Pirenejski polotok od afriške obale. Ožina med Sredozemljem in Atlantskim oceanom se razteza od 12,8 do 37 kilometrov, z vrha pa je bilo vedno mogoče dobro nadzorovati položaj na morju. Še zlasti je bilo to željeno v časih topovskih pomorskih bitk, v katerih ni bilo ne duha ne sluha o modernih podmornicah, letalih ali raketah.

Vrata so bila strateško pomembna še v antičnih časih, ko so skoznje pluli Rimljani, Grki in Feničani (V osmem stoletju so Marvi ožino zavzeli z znamenitim pohodom na Španijo. Njihov vojskovodja se je imenoval Tarik el Zaid in prav po njem so hrib poimenovali v Kabal al Tarik ali Tarikova gora. Sčasoma se je ime spremenilo v Gabaltarik, zatem v Gibraltar in slednjič v Gibraltar.

Meverski vojskovodja Tarik je leta 742 dal postaviti trdnjavo, ki so jo Španci prvič zavzeli šele leta 1309 in jo končno osvojili leta 1462. Trdnjavsko obzidje so branili vse do leta 1704, ko so jih po tridnevni napadih skupne francosko nizozemske flote zavzeli v imenu nadvojvode Karla Habsburškega. Angleži so spričo strateške pomembnosti Gibraltarja le tega obdržali vse do današnjih dni. Pravni status so uredili s sporazumom iz Utrechta (1713), ko so pridobili suverenost nad Gibraltarjem.

Seveda ima zgodovina Gibraltarja veliko španskih pa tudi francoskih poskusov, da bi ga zavzeli. V zgodovinskih kanalih zasledimo napad 20 tisoč Špancev in 12 tisoč Francozov, ki so ga poskusili zavzeti leta 1782. Približno 7000 branilcev je napad odbilo. Potem ko so Angleži utrdili položaj nad ožino, je velik del prebivalcev zapustil mesto, tja pa se je začelo naseljevati vse več trgovcev z Malte, Genove, Španskih Židov, Maročanov in Portugalcev.

Izoblikovala se je posebna rasna mešanica španska in angleško govorečih prebivalcev z izrazitim poudarkom. V primerjavi z drugimi britanskimi kolonijami

(Hong Kong) so Gibraltarcem dodelili pravico do polnopravnega britanskega potnega lista in neomejenega bivanja ter naselitve na britanskem otoku. Prebivalstvo se spričo dolgotrajne izolacije šteje za dokaj avtohtono, in prav zato, pa tudi zaradi predvsem španskega mačehovskega odnosa do njih, (Francova diktatura) danes večina zavrača kakršnokoli pripojitev k Španiji, hkrati pa so tudi proti odpravi britanske suverenosti.

Leta 1967 so Britanci na Gibraltarju izvedli referendum in večina 25000 prebivalcev se je takrat izrekla za britansko krono. Lokalne oblasti so razglasile veljavno ustavo, samo dve leti kasneje pa je diktator Franco uvedel blokado Gibraltarja.

Kot smo zapisali, se je s padcem Francove diktature začel postopen proces britansko-španske normalizacije, s prihodom španskih socialistov na oblast pa tudi preliminarna pogajanja o prihodnjem statusu Gibraltarja. Na dnevi red je sčasoma prišel tudi vstop Španije v pakt NATO in v Evropsko gospodarsko skupnost. Španija je z vstopom v Atlantsko zvezo okrepila zahodno vojaško krilo, hkrati pa je gibraltarsko vprašanje odprlo še nekatera druga prav tako strateško pomembna. Uradni Rabat je že posredoval svoje uradno stališče, češ da bo Maroko, če bo

Gibraltar pripadel Španiji in če bo ostala v paktu NATO, prisiljen zahtevati Ceuto in Melillo. Sovjetska zveza namreč ne bo privolila v to, da bi ena izmed članic NATO nadzorovala obe obali Gibraltarske ožine. Po mnenju maroškega suverena »kralja Hassana II Španija nikakor ne more imeti »treh vrat v ožini«. Pri tem je imel v mislih Gibraltar in omejeni dve mesti. V enem novejših intervjujev za madridsko televizijo je še dodal, da bi Maroko zahteval Ceuto in Melillo (gre za mesti s po 70 tisoč prebivalci, ki sta tudi po razglasitvi neodvisnosti Maroka ostali pod špansko oblastjo) samo »v okviru pogajanj, miru in sodelovanja«.

Za zdaj 30 tisoč Gibraltarcev seveda zavrača kakršnekoli možnosti, da bi Gibraltar postal španski. Toliko bolj si v primeru, da bi Britanci zapustili ožino, prizadevajo za razglasitev neodvisnosti. Zelijó si mini državico, ki bi se v marsičem zgledovala po Liechtensteinu ali Andori. Pri tem se sklicujejejo na zgodovinska dejstva, na ustavo in na izid referenduma iz leta 1967.

Kljub temu da je Španija z odprtjem prehoda na Gibraltarju prižgala zeleno luč za zadnjo kolonijo na evropskih tleh, se zdi da britansko-španska pogajanja nikakor ne bodo lahka.

Miha Lamprecht

Suženjsko delo internirancev je popravljalo bilanco

Znana Flickova afera v ZR Nemčiji, še bolj pa sedanje obdobje; 40-letnica zaporednih osvobajanj nacističnih koncentracijskih taborišč v nacistični Nemčiji osvežujejo spomin na trpljenje milijonov interniranih, ki so morali delati po nacističnih podjetjih, predvsem v oboroževalni industriji in kjer so milijoni tudi pustili svoja življenja. Vse te okoliščine tudi vsebolj spominjajo na razmere, v katerih se je nemška industrija okoriščala z interniranci kot delovno silo, ki ji je prinašala dobiček.

V pisarni državnega vodje Himmlerja so se za božič 1943 zbrali vsi veljaki, ki so nekaj pomenili v nemški industriji. Medtem ko jim je Himmler poročal o položaju na fronti, se je zbral celo esesovski pevski zbor, da bi popestril Himmlerjevo slavo.

Benjamin B. Ferencz, po rodu madžarski Jud, si je po vojni prizadeval izposlovati za Jude, ki so preživeli nacistična taborišča, odškodnino za suženjsko delo pri nemških tovarnarjih med vojno. Kaj se je takrat dogajalo, je opisal v knjigi z naslovom Les Than Slaves (Še manj kot sužnji). Knjigo je leta 1979 izdala harvardska univerza.

Vsako nemško podjetje, je zapisal Ferencz, ki je hotelo dobiti internirance za delo v tovarni, je dobilo od ss skrivno številko, pod katero si je dopisovalo s poveljnikom taborišča. »To je veljalo za letalske tovarne, kot so bile Messerschmidt, Junkers in Heinkel, za avtomobilske tovarne BMW in Daimler-Benz, za municijske koncernne, kot sta bila Dynamit-Nobel in Rheinmetall, ter elektro-koncerne AEG, Telefunken in Siemens. Poleg podjetij, kot so Krupp, IG Farben in Flick, so se z interniranci okoriščale tudi velike gradbene firme kot na primer Hozmann in Hugo Schneider.

Nemška podjetja so mirne vesti sodelo-

vala z nacističnim režimom. Za vojno so hotela proizvajati z dobičkom, in so se zato potrudila, da so dobila poceni delovno silo iz taborišč. Ko so se v petdesetih in šestde-

Smrt v koncentracijskem taborišču samem ali pa na prisilnem delu v nacističnih tovarnah oboroževalne industrije. Za Himmlerja je bilo to »Uničenje z delom«. Na sliki: interniranci na poti v tovarne na prisilno delo, kjer so ustvarjali dobičke za nemške kapitaliste.

setih letih ta podjetja znova postavljala na noge, so njihova vodstva hitela zagotavljati, da so sprejemala internirance na delo samo na pritisk nacističnih oblastí.

internirance delavce pred esesovskim nasiljem. Razumljivo je, da je svetovni tisk pograbil to odločitev. Nato so se številni nekdanji sužnji iz koncentracijskih tabo-

rišč oglasili in zahtevali odškodnino. Njihove pritožbe je zbirala ta čas ustanovljena Claims Conference in se potegovala za pravice judovskih prisilnih delavcev pri nacističnih tovarnarjih.

IG Farben koncern je v podružnici Oswienczina Buna-Monowitz proizvajal sintetično gumo. Ker ni želel, da bi nacisti prekmalu kapitulirali, je najel za delavce nekaj tisoč internirancev. Ko je grozila tožba, so voditelji obnovljenega podjetja spoznali, da je bolje, če plačajo zahtevnih 10.000 mark. Vedeli pa so tudi, da bi bili potrebni sto in sto milijoni mark, če bi hoteli plačati odškodnino vsem, ki so okusili Buno.

Začelo se je barantanje, ki se je vleklo dolga leta, z leti pa se je število živih žrtev, ki so prestale strahote nacističnih taborišč, naglo manjšalo. Zahtevana vsota se je v skladu s tem naglo nizala.

V Buni je umrlo 30.000 internirancev! Ali so umrli za lakoto ali so jih esesovci pobili, pobesili ali pa poslali v plinske celice v Birkenau, če niso bili več sposobni za delo. »Umrli so na delovnem mestu«, so se norčevali iz njih pripadniki SS.

Na koncu se je koncern sporazumel s tožniki, da bo plačal 27 milijonov mark odškodnine. To je bilo na začetku februarja 1957, 12 let po osvoboditvi taborišča. Denar je dobilo 6000 Judov, ki so preživeli taborišče. Zdaj živijo razseljeni po 42 državah. Brez odškodnine pa so ostali jetniki sužnji, ki niso judovske narodnosti. Zanje nima Claims Conference menda nikakršnega mandata, koncern pa tudi ni storil ničesar, da bi še tem ljudem pomagal do odškodnine za prestano gorje.

IG Farben, Krupp, Siemens, Flick, Rheinmetall in druga, ki so se okoriščala s suženjsko delovno silo, nočejo razkrivati tega dela nemške zgodovine, ki še čaka, da jo bo kdo začel nadrobneje raiskovati. Če se bo to kdaj zgodilo, bodo ljudje vse manj verjeli. Najpomembnejši dokumenti o tem kupčevanju z ljudmi in z njihovimi življenji so varno spravljani v arhivih koncernov, teh pa ni mogoče prisiliti, da bi dale listine na vpogled raziskovalcem. fl-

Predsednik predsedstva ZO ZZB NOV Ilija Djukić o nacionalizmu:

Nacionalizma ne izkoreninimo s kaznijo

Letošnjo politično angažiranost borčevske organizacije zaokroža potreba po nadaljevanju že začete boja proti nacionalizmu. Naloge borčevske organizacije bodo določene opredeljene na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV, ki bo še ta mesec. Na njej bomo razpravljali o nujnosti intenzivnejšega boja proti nacionalizmu in o obveznosti borcev do tega vprašanja. Boj proti nacionalizmu in vloga borcev v njem je bila tema pogovora Ilije Djukića na nedavnem sestanku z novinarji.

Danes nam je bolj kot kdajkoli potreben ustvarjalni nemir in ne uradniški mir. Če to upoštevamo, javnost pričakuje od borčevske organizacije včasih celo več kot borci lahko storijo. Takšne zahteve se pojasnjujejo predvsem s poudarjanjem borčevske doslednosti v spoštovanju načel revolucije. Tu je tudi velika obveznost borcev, da se čimbolj aktivno vključujejo v boj za preobrat in izboljšanje odnosov sil ravno pri bistvenih vprašanjih.

Jasno je, da se kakor vedno tukaj prepletajo pozitivni in negativni pritiski. Pozitivno je, je poudaril Djukić, da želijo delovni ljudje v sedanjem družbenopolitičnem položaju, da bi bili borci čimbolj odgovorni za prispevek, ki ga dajejo. Borčevska organizacija se takšnim zahtevam tudi odziva. Vendar je pri tem treba ločevati pozitivne zahteve od negativnih pritiskov posameznikov in sil, ki si prizadevajo, da bi svoja stališča spravili skozi borčevsko organizacijo pod plaščem »revolucionarnega radikalizma«.

Borčevska organizacija je vedno imela realna merila. Res je, da se borci niso vedno odzivali pravočasno in se kot organizacija pravočasno organizirali v bitki z nacionalizmom. V javnosti je tudi pogosto slišati vprašanje »zakaj je v zadnjem času borce manj slišati kot prej«, »kdo je kriv« in »zakaj ne omenjamo konkretnih imen«... Takšna vprašanja

si lahko vsakdo postavlja. Kajti »političnega centra« za parole ni – ampak mora vsakdo v tem sistemu izvrševati svoj del obveznosti. In navsezadnje – je treba napraviti nek sklepni račun – kaj je kdo v resnici naredil? Vendar se morajo odločilne bitke tako v borčevski kot v drugih družbenopolitičnih organizacijah šele začeti.

Katere pa so te bitke in naloge, v katerih bo sodelovala borčevska organizacija s svojimi člani? V skladu s sklepi 13. seje CK ZKJ so to predvsem: dobro organiziranje priprave na 13. kongres ZKJ in 10. kongres ZZB NOVJ; zaznamovanje štiridesetletnice zmage nad fašizmom, odstranjevanje socialnih razlik, ki nastajajo mimo dela, proučevanje aktualnih vprašanj, ki se nanašajo na boj proti nacionalizmu, aktivnosti pri reševanju nekaterih aktualnih ekonomskih vprašanj, aktivnosti na mednarodnem področju, na področju revolucionarnih tradicij, pri reševanju socialnoekonomskih problemov borcev...

Prav v tem družbenopolitičnem trenutku daje borčevska organizacija velik pomen boju vseh socialističnih sil, med njimi borcev, proti nacionalizmu in za uredničenje bratstva ter enotnosti. V organizacijah ZZB NOV je bila živahna razprava o pojavih nacionalizma in o potrebi po močnejši uveljavitvi politike bratstva in enotnosti. Vendar, ko se od-

daljujemo od baze, je takih razprav vse manj. Zato je zdaj obveznost borcev, meni Ilija Djukić, da se bolj angažirajo na vseh ravneh za uredničenje teh nalog. Seveda borčevska organizacija ne bo vodila »kampanje«, ampak neprekinjeno akcijo, ki bo sestavni del našega družbenopolitičnega življenja. Treba je ustvariti najoptimalnejše možnosti za to, da se lahko celoten samoupravni sistem bojuje proti nacionalizmu. Danes moramo, bolj kot kdaj prej, globlje in širše proučiti posledice širjenja nacionalizma in na osnovi tega ugotoviti, kaj mora sestavljati akcijsko smernico tudi v našem nadaljnjem delu, je rekel Djukić. Kajti v sedanjem položaju je nevarno vsakršno prikrivanje problemov. Takšno obnašanje bi le koristilo sovražnikom in škodljivo deluje na mobilnost akcije.

Djukić je govoril tudi o vzrokih za nastanek ter vse pogostejše izstopne nacionalizma. Opozoril je, da vzroki predvsem izvirajo iz znanih razrednih odnosov v preteklosti, iz ostankov stare razredne zavesti, ki se vse pogostejše prenaša na mlade generacije. Nacionalizem pa se danes pojavlja tudi kot posledica naše nedoslednosti v izvajanju dogovorjene politike ter naših vse večjih napak in pomanjkljivosti. Med »našimi« vzroki je tudi prevelika politizacija partikularističnih interesov.

Zlasti zaskrbljujejo nacionalistični izgredi med mladino, ki utegnejo imeti velik vpliv na splošno stanje. Zaskrbljujejo tudi pojavi v posameznih delih inteligence. Takšnih izpadov je še najmanj med delavstvom, med delavci v proizvodnji, ki se ne preštevajo po narodni pripadnosti – kar navsezadnje kaže na njihovo revolucionarno moč.

V boju proti nacionalizmu se srečujemo tudi z vrsto napak. Naša največja pomanjkljivost pa je v nezadovoljivi organiziranosti socialističnih samoupravnih sil za boj in doseg idejne akcijske enotnosti. To našo na-

pako na veliko izrabljajo tako sovražniki v državi kot v tujini.

Problem ni v tem, kolikšne so naše moči, te vsekakor niso majhne, ampak je vprašanje, kako se te sile organizirajo za boj. V tem boju ima vsakdo svoj del specifičnih obveznosti in odgovornosti in potrebno se je »razmejiti«, da bi bilo delo uspešno. Seveda le za večjo kakovost naše enotnosti, ne pa, v prid poglobljanju krize.

Politike bratstva in enotnosti po besedah Ilije Djukića ni mogoče potisniti ob stran. Ni je mogoče nadomestiti z »zajedništvom« kot nacionalno eksistenco. Za to se nismo bojevali. To si moramo razjasniti. Nismo proti »zajedništvu«, nismo pa tudi za nadomestilo. Borci morajo z delom pokazati, kaj pomeni politika bratstva in enotnosti. Tovariš Tito je to politiko vedno izpostavljala in doživela je vso svojo uveljavitev v NOB ter postala in ostala naše geslo.

V dosedanjem boju proti nacionalizmu je očitna velika šibkost: proti sovražnikom te vrste se bojujemo po administrativni poti. Tak način boja lahko pomaga, ima svojo vlogo, vendar mora biti odločilni boj ideološki, politični, bitka razredne narave. Potreben je splošno-ljudski boj za uredničenje bratstva in enotnosti.

Kaj pomeni biti bitko le po administrativni poti, najbolje kaže boj proti alban-skemu nacionalizmu in iredentizmu na Kosovu. Kajti nacionalizma, zastave protikomunizma in »pete kolone« socialističnega samoupravljanja ni mogoče izkoreniniti s kaznimi.

Zato je tudi obveznost borčevske organizacije, da temu zlu posveča večjo pozornost pri svojem vsakdanjem delovnjem. Ne, da bi se postavljala kot skrbnica in ukazovalka, kako in kaj je treba delati, ampak da se skupaj z drugimi socialističnimi silami dogovarja, kako in s čim je treba delovati pri tej nalogi.

Ljubinka Vasković, Četvrti jul

Jutri seja sosveta za tradicije NOB in revolucije pri RTV

Programi v jubilejnem letu

Eni pravijo, da je v programih radia in televizije premalo oddaj na temo NOB in revolucije, drugi spet trdijo, da jih je sorazmerno veliko. Na zadnji seji omenjenega sosveta je bilo slišati mnemnija, da se še vedno prepogosto v programih pojavljajo formalnim zahtevam zadostne oddaje ob posameznih jubilejih. Zato bo vsekakor zanimivo, kaj bodo rekli na seji sosveta za tradicije pri RTV ob programih v letošnjem jubilejnem letu.

Iz gradiva vam posreduje-mo v ilustracijo le nekaj naslovov oddaj, ki bodo letos na vrsti, več o tem, kaj so na seji sklenili, pa prihodnjic.

Že nocoj boste ob 18.40 lahko na prvem ljubljanskem televizijskem programu gledali igrano predstavitev znane črtice Cirila Kosmača Gosenica. Proti koncu marca bo na sporedu zanimiva oddaja (vsaj tako obeta kratak opis) o prijatelstvu, o čemer bo govoril Franc Lotrič iz Selc v Poljski dolini, maja bo na vrsti oddaja Med vojno pa muze ne pojo, v kateri se bo prepletal recital partizanske poezije (in taborišče...) z razmišljanji nekaterih avtorjev. Junija se obeta oddaja z naslovom Zakaj sem parti-

zan, pa v septembru portret narodnega heroja Toneta Vidmarja-Luke in Rudolfa Hribernika-Svaruna in nazadnje bodo, tako predlagajo, najbrž predstavili odlomek iz NOB na Gorenjskem skozi spopad Kokrske čete z Nemci v dvainštiridesetem letu ter usodo petnajstih borcev v Okrogelski jami. V načrtu je še več stvaritev, ki bodo najbrž prišle na vrsto prihodnje leto. Tako bodo najbrž segli po temi, ki se že dolgo ponuja in jo tudi že dolgo načrtujejo za realizacijo: kontrarevolucija, bela garda, domobranstvo in izdajstvo.

V radijskih programih so zlasti na gosto nanizane oddaje. Še pomnite tovariši, ki bodo obravnavale teme vse od partizanskega šolstva pa do spominov na osvoboditev iz nacističnih taborišč, osvoboditve Ljubljane do prve slovenske vlade v Ajdovščini in seveda oddaje, ki bo posvečena zadnji bitki druge svetovne vojne v Evropi – na Poljani. Očitno je, da gre za kontinuirano delo pri snovanju teh radijskih programov, v okviru katerih so samo dodani podarki ob letošnjih jubilejih.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Borci so izražali nezadovoljstvo ob pisanju v Delu in Večeru, kjer so zasledili žaljivo pisanje o tovaršu Titu in Jugoslaviji.

Koroški borci pozivajo vse časopisne hiše v Sloveniji in tudi RTV Ljubljano naj ob jugoslovanskih državnih praznikih posvečajo več prostora NOB in manj drugim manj vrednim stvarim.

Ignac Zdovec

Novo mesto – Nosilec proslav: Socialistična zveza

Razen treh, zaradi boleznih opravičenih predsednikov, so se vsi drugi predsedniki krajevnih organizacij udeležili nedavne razširjene seje občinskega odbora ZZB NOV, na kateri so razpravljali predvsem o pripravi na volilne skupščine, ki bodo v krajevnih združenjih potekale do konca marca, občinska pa bo v aprilu.

Kako pojasnjevati članom bistvo in vzroke sedanjih resnih gospodarskih težav – na taka vprašanja bo treba odgovarjati tudi na volilnih skupščinah. Zato je Jože Suhadolnik, predsednik izvršnega sveta občinske skupščine, na seji seznanil udeležence z gospodarskim položajem v državi. Razmere v občini silijo k temu, da bodo osrednja gospodarska gibanja v njej rahlo pod predvidevanji, zapisanimi v resolucijskih izhodiščih za 1985. Skupna in splošna poraba bosta ostali na lanskem ravni, investicije pa bodo do 1990 namenjene le za opremo in modernizacijo tam, kjer grize za izrazite izvozne usmeritve. Največ zanimanja je na seji veljalo razlagi o položaju v IMV in načrtu za njeno gospodarsko ozdravitev. Močno si prizadevajo, da bi skupaj z vodstvom francoske avtomobilске tovarne postavili medsebojne odnose na nove in okrepljene temelje.

Ko so razpravljali o letnih skupščinah, so med drugim povedali, da lahko tam, kjer članstvo tako želi, sposobna vodstva krajevnih združenj tudi ostanejo, medtem ko so listo s predlogi možnih kandidatov za vodstvo občinske organizacije dali v javno razpravo. Pri proslavah 40-letnice osvoboditve bodo borčevske organizacije predvsem pobudniki in sodelavci, medtem ko bodo nosilci proslav krajevnih organizacij SZDL, mladina, vrstne skupnosti, šole in društva. Vse leto se bodo vršile kulturne prireditve. Prva med njimi je razstava skic in risb iz zapuščine slikarja Vladimira Lamuta iz obdobja internacije in povojne obnove ter gradnje, ki so jo 25. januarja odprli v Dolenjskem muzeju.

Med vprašanji, o katerih je tekla beseda, naj naštejemo še skrb za priprave na volitve v 1986, raziskavo za spominsko obeležje na Trški gori, sodelovanje pri SLO in zakonu o JLA pa skrb za sprotno varnostno pripravljenost in sodelovanje organizacije povsod tam, kjer lahko izkušnost in pripravljenost njenih članov koristijo skupnim skrbem. Deležu Krškega odreda v letih NOB želijo v občini dati ustrezno mesto in primerno obeležje. Udeleženci seje so ostro obsodili napade na NOB in predrzno dvigavanje glav pokvarjenec iz vrst sodobnega slovenskega nazadnjaštva, ki kleveta revolucijo. Sproti in ostro mora celotna fronta naprednih sil odgovarjati na te kvarne sovražne pojave.

Borci so hkrati poudarili, da naj proslave visokega jubileja povsod zajamejo pregled celotnega sklopa razvoja in napredka v letih 1945–1985. Kljub sedanjim gospodarskim težavam nam te ne smejo zamegliti številnih uspehov, ki smo jih dosegli v teh desetletjih.

Tone Gošnik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Ravne na Koroškem – Redna letna konferenca

V soboto, 26. januarja 1985, so koroški partizani napolnili dvorano društva upokojencev na Prevaljah. Med povabljenici so se konference udeležili Pavle Žaucer-Matjaž, Ivan Uranič-Drago, predsednik koroških partizanov iz Celovca Janez Wute-Luc in drugi. Konferenco je odprl predsednik področnega odbora za Koroško Peter Tomazin-Skala. Podal je izčrpno poročilo o delu področnega odbora na Koroškem.

Spominske plakete je prejelo na tem delu Koroške prek 300 kmečkih partizanskih domačij in na avstrijskem Koroškem 430. Nekaj krajev na avstrijskem Koroškem teh priznanj še ni sprejelo (npr. Rož z okolico in Svinjska planina). V teh krajih bodo zahvalne plakete porazdelili na pomlad.

Spregovorili so tudi o pripravi na 40-letnico zadnjih bojev v Evropi, ki so bili prav pri Poljani. Za priprave velike manifestacije, ki bo 18. maja na Poljani, se v pripravljane odbore vključene poleg borčevskih tudi druge organizacije s Koroške in širše Slovenije.

Tovariš Luc, predsednik koroških partizanov iz Celovca, je prinesel pozdrave vseh koroških partizanov z

one strani meje. Med drugim je na kratko opisal težave pri delu odbora koroških partizanov onstran meje. Sporočil je še, da tamkajšnji borci pišejo spomine iz NOB na Koroškem. Zbirajo partizansko gradivo in knjiga bo šla kmalu v tisk.

Tovariš Matjaž je dejal, da sta Gašperjeva bralna značka in Koroška transverzala tesno povezani. Spomeniki, spominska obeležja in partizanske kmečke domačije, kjer naj bi bile javke koroške partizanske transverzale, naj bi obiskali tudi tekmovalci Gašperjeve bralne značke in tako še bolj spoznali boj in trpljenje koroških ljudi med NOB. Borci se morajo še bolj povezati s šolami pri tekmovalcu Gašperjeve bralne značke in tudi sami po krajevnih združenjih tekmovati za to značko. V pripravi so tudi tekmovalci za pionirsko bralno značko in če bodo zagotovljena sredstva, se bo tekmovalstvo kmalu začelo. Skrb za zgodovino NOB na Koroškem, je treba popolnoma prenesti na SZDL po občinah in na mladinske organizacije, je med drugim dejal tovariš Matjaž.

Borci in povabljenici so razpravljali še o drugih stvareh. Tako je sekretar medobčinskega komiteja ZK za Koroško Silvo Komar pozval borce, naj še naprej delujejo v delegatskem sistemu, v krajevni skupnosti, kjer živijo in nasploh v političnem življenju kraja. Hkrati je opozoril na nevarnosti sovražnosti.

Starešine iz TO občine Tolmin so bili na zimskem urjenju

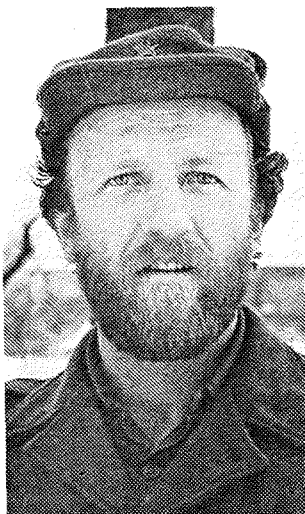
Še nobena vaja ni bila takšna

V teritorialni obrambi Slovenije namenja usposabljanju in urjenju svojih pripadnikov veliko pozornost. Do nedavnega so vaje enot TO potekale predvsem spomladi in jeseni. Naša zasnova splošne ljudske obrambe in pa sodobna vojaška tehnika ter oprema pa predvidevajo in omogočajo učinkovito delovanje enot TO tudi v zimskih razmerah. Tako so začeli štabi TO tistih slovenskih občin, ki so pretežno gorate, pripravljati svoje enote tudi za delovanje v snegu ter mrazu in visokih gora.

Med občine, ki imajo pretežno gorato ozemlje, sodi tudi največja slovenska občina Tolmin. Tamkajšnji štab teritorialne obrambe je že začel ureničevati program zimskega usposabljanja pripadnikov svojih enot. Razumljivo je, da so morali najprej za to delo usposobiti tiste, ki bodo

lo dobro opravili to nalog. Po streljanju in teku smo povprašali starešine, kako so zadovoljni z urjenjem. Zdravko Likar, sicer predsednik občinske konference SZDL, je dejal takole: »Že vrsto let sem v TO, vendar do zdaj še ni bilo takšne vaje, kot je ta. Prvič je lahko vsak, ki je član gorske reševalne službe, smučarski učitelj ali vaditelj, alpinist, planinec, jamar ali kaj drugega pokazal svoje znanje drugim in jih tudi kaj naučil. Specialna vojaška znanja pa so nam praktično pokazali inštruktorji, ki so se usposabljali v pokrajini. Tudi drugače so bile delovne razmere odlične. Tovarištvo je bilo izjemno. Po udaril pa bi rad, da je bila to povsem življenjska oblika usposabljanja, kar je na prejšnjih vajah manjkalo.«

Tolminski starešine so na tem urjenju preizkusili tudi novo Elanovo vojaško smučko in smučarske vezi, ki pa so iz uvoza. Jože Šerbec, navdušen smučarski tekač, sicer zaposlen kot sekretar delovne organizacije v Tovarni igel Kobarid, je novosti ocenil takole: »Prepričan sem, da sta smučka in vez v tem trenutku najboljše, kar se lahko dobi na svetovnem trgu. Tudi smučarji, ki se ukvarjajo s turno smuko in so zdaj tu z nami, pravijo, da si kaj boljšega ne morejo želeči za izlete v gore. Na popoldanskih predavanjih pa smo veliko časa porabili za obravnavo druge opreme za zimsko delovanje enot TO. Vsi se strinjamo, da sedanja oprema ni najbolj primerna. Zavedamo se, da družba v sedanjih razmerah ne more usmeriti še več sredstev v obrambne namene, zato so predlagali, naj bi za posebno opremo dala polovico družba, polovico pa posameznik. Ta bi lahko vetrovko, pulover ali kak drug del opreme

Jože Šerbec

uporabljal tudi v civilnem življenju. Verjetno bi morali temeljito premisliti tudi o tem načinu opremljanja TO.«

Glede na to, da so bili na urjenju samo starešine TO iz Tolmina, smo Ivana Čuperja, sicer ekonomista v Domu upokojenec v Tolminu, vprašali o disciplini in kako so imeli načrtovan delovni dan. »Ker je med nami tudi nekaj starešin iz Bovca, kjer smo spali, bi pričakovali, da bodo ti hodili zvečer domov. Vendar ni bilo niti enega takega. Disciplina je bila dokaj ostra, vendar ni nikogar silila v delo, ampak smo

se sami odločili, da bomo delali tako, kakor moramo. Sicer pa smo vstajali ob polsedmi uri in po zajtrku smo odšli na teren in delali. Do približno štirinajstih, ko smo imeli kosilo, nato smo bili tri ure prosti. Vsi smo ta čas izrabili za smučanje. Nekateri so tekli, drugi pa so preizkušali znanje v alpskih disciplinah. Seveda smo imeli za to popoldansko rekreacijo vsi svojo opremo. Zvečer pa smo imeli predavanja. Delo je bilo zelo zanimivo, zato se je vsak od nas veliko naučil. Menim tudi, da je urjenje uspelo zato, ker smo delali v

Ivan Čufer

Ena izmed tem dela je bila tudi gradnja snežnega bivaka, ki so jo vsi uspešno opravili.

manjši skupini in smo bili vsi motivirani za sodelovanje.«

Ob koncu smo vprašali poveljnika občinskega štaba TO v Tolminu Marjana Brica, kako ocenjuje urjenje. »Zelo sem zadovoljen. Starešine so pokazali veliko pripravljenosti in odgovornosti, ne samo pri delu, ampak tudi v pogovorih o opremi. Želim lahko samo, da bodo tudi v enotah, kjer bodo oni vodili takšna usposabljanja, ustvarili enako delovno ozračje. Ko gledam te starešine, njihovo zagnanost in polet, se sprašujem, zakaj smo toliko časa čakali s takšno obliko urjenja. Pokazalo se je namreč, da je to oblika, od katere imamo korist vsi, največ pa obramba naše domovine.«

Kot so nam povedali ob slovesu starešine TO iz tolminske občine, so

zelo veseli, da so prišli na to urjenje. Hkrati pa so hvaležni vsem, ki so ga omogočili. Prav gotovo bi bilo urjenje okrnjeno,

Marjan Bric

če ne bi bilo vsestranske pomoči enote JLA, ki ji poveljuje Špiro Niković.

Bojan Kuntarič

OK ZRVS Maribor-Pesnica ocenila svoje minulo delo
Uspešno povezovanje z drugimi DPO

Na občinski konferenci ZRVS občine Maribor-Pesnica so ocenili uspešno delovanje v minulem letu. Po udarili so, da so lani vse krajevne organizacije organizirale streljanje z malokalibrsko in zračno puško. Občinska konferenca ZRVS je organizirala in izvedla streljanje z vojaškoavtomatsko puško in tromblonom za vse člane družbenopolitičnih organizacij, predsednike komiteja za SLO in DS v občini in KS ter za predstavnike SO in KS. Na vojaškem strelišču so organizirali streljanje s polavtomatsko puško za vse rezervne vojaške starešine v občini. Teh strelskih vaj se je udeležilo okoli 160 starešin.

V vseh KK ZRVS v občini so pripravili orientacijsko-taktično tekmovanje, ki je bilo hkrati tudi preverjanje znanja in fizične sposobnosti rezervnih vojaških starešin. Na tem tekmovanju so s svojimi ekipami in člani sodelovali tudi mladinci in člani komitejev za SLO in DS, NZ in CZ. Na ravni občine je dosegla najboljši rezultat ekipa aktivna RVS, NZ in CZ Šentilj, druga je bila ekipa aktivna RVS Svecina in tretja ekipa aktivna Ceršak. Pri mladincih je zmaga la ekipa Šentilja, drugo mesto je zasedla ekipa Svecine, tretje mesto pa ekipa iz Zgornje Kungote. Opozorili so tudi na slabosti, ki jih ugotavljajo pri svojem delu. Nekateri RVS se ne udeležujejo vojaško-strokovnih in idejnopoličnih predavanj. Obrambni krožki v osnovnih šolah ne delujejo tako kot so sklenili, saj se nekatere KK ZRVS še niso povežale z osnovnimi šolami in načrtovale skupnega dela na

tem področju. Se vedno ni usklajeno delo ZRVS v okviru SZDL in komitejev za SLO in DS ter z drugimi DPO v krajevnih skupnostih.

Kljub tem slabostim je delo večine krajevnih konferenc ZRVS dobro, saj so rezervni vojaški starešine še zunaj programa predavali delovnim ljudem in občanom v ozidih in KS o temah s področja SLO in DS. Lani so v krajevnih skupnostih ustanovili aktivne ZRVS, kar je bilo pravilno predvsem za izboljšanje vojaško-strokovnega in samozaščitnega usposabljanja, posebej pa za povezavo s komiteji za SLO in DS pri usposabljanju prebivalstva za SLO in DS.

Posebno skrb so posvečali tudi obveščanju vse članov ZRVS o vseh dogodkih pri nas, v svetu in v organizaciji ZRVS. Zelo pomembno vlogo pri obveščanju so imeli predsedstvo občinske konference ZRVS, SZDL, komiteji za SLO in DS ter časopisi kot Naša obramba, TV-15, televizija, razni bilteni ter časopis Iz vrst RVS, ki ga izdaja mestna konferenca ZRVS Maribor, Uspehi so

bili tudi pri raznih akcijah s področja SLO in DS. Poleg raznih predavanj s tega področja so organizirali tudi spominske in druge pohode, obiske spomenikov NOB, obmejnih karav, vojašnic in drugih objektov. Uspeh občinske konference ZRVS in krajevnih konferenc ZRVS je predvsem ta, da se povezujejo z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami, z ozdi, krajevnimi skupnostmi in drugimi organizacijami in društvi. Pri obdelavi tem so lani posvetili posebno skrb delovanju enot naših oboroženih sil na začasno zasedenem ozemlju. Seznanili so se tudi s smernicami za razvoj, organiziranje, delovanje, vodenje in usposabljanje narodne zaščite. Pri svojem izpolnjevanju niso pozabili na topografijo, na orientacijo in na gibanje po karti. Prav tako so obdelali smernice za izdelavo in uporabo varnostnih načrtov v KS in OZD, delovanje družbenopolitičnega in ekonomskega sistema v splošni ljudski obrambni vojni.

Vse rezervne starešine v občini so spodbujali za do-

slednejše individualno preučevanje vojaške strokovne literature. V reševanje posameznih taktičnih in drugih nalog so vključevali tudi izkušnje iz NOV. Povečali so odgovornost starešin do vzgoje in izobraževanja tistih, ki nimajo vojaškega razporeda. Kadrovske probleme so v posameznih krajevnih konferencah ZRVS uspešno reševali, razen v Jakobu, kjer bodo morali za nekatere ključne funkcije poiskati prave ljudi. Člani ZRVS v občini Maribor-Pesnica so lani prejeli tudi vrsto priznanj. Med njimi sta dva člana prejela plaketo ZRVS Jugoslavije, eden pa zlato značko ZRVS Jugoslavije. Veliko RVS pa je prejelo še razna druga priznanja za delo v organizaciji in v raznih drugih društvi. Ugotovili so tudi, da so posamezne občinske komisije premalo ali pa sploh ne povezane z delom komisij pri mestni konferenci ZRVS, kar bodo v prihodnje poskusili izboljšati in zagotoviti potrebno vsebino in kvaliteto dela.

Marjan Kos

Zdravko Likar

vodili urjenja v enotah TO, to je starešine.

Letošnja muhasta zima je nekoliko zagodla tudi Tolmincem. Usposabljanje starešin so načrtovali v Trnovskem gozdu. Ker je sneg skopnel, so bili prisiljeni urjenje prestaviti v Čezsočo pod Polovnik, kjer je bila približno dvajset centimetrov debela snežna odeja. Vse urjenje so opravili tam, le izdelovanje prebivališč iz snega so morali prestaviti na Kanin, kjer je snega skoraj tri metre.

Starešine smo obiskali ravno, ko so se pripravljali na tekmovanje v neke vrste biatlonu. Seveda so tekli v uniformah in z vojaškimi smučmi, proga pa je bila dolga nekaj manj kot tri kilometre. Približno na sredini proge so morali streljati s polavtomatsko puško. Vsak je imel na voljo tri naboje, s katerimi je morala zadeti balon. Vsi so ze-

Med urjenjem so se starešine TO naučili, kako se z novimi smučmi plazi, vozi kleče, teče, hodi in še kaj. Veliko pozornosti pa so namenili tudi reševanju, prevozu in dajanju prve pomoči ranjencu v zimskih razmerah.

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Kraj _____

Ulica, hišna št. _____

podpis _____

Med Savinjšani

»Otroci, nobenih solz...«

Dan, ko sem do dna spoznal Naprudnikovo družino

Zgodovina ve: Liboje, Zabukovica, Griže, Prebold, trdnjave spodnjesavinjskih partizanov, trdnjave revolucionarjev, napredne misli.

Ustavimo se v Grižah. Pokojni Rafko Funkel, izjemno nadarjen mojster kolarske obrti, je često poudarjal, da so zabukovski knapi in kosmonosovci

»Morali bi priti pred tri-desetimi leti, ne zdaj, ko romam že v sedmo desetletje. Spomin, vprašujete? O ja, še kar živ. Naprudniki nismo bili nikoli po-

postojanka, v Naprudnikovo hišo pa so prišli prvi partizani: Julčka in Rudi Cilenšek, Albin Vipotnik, Letonja, mati se ne spomni vseh imen. Poiskali so si zavetišče, hrano, zaupanje...

Nekaj mesecev pozneje se je mati napotila pod kozolec in srečala skupino neznanih, oboroženih ljudi. V poznem mraku je prestevala komaj zaznavne postave, enajst mladih fantov. Ni zakričala, le k materi v hišo je letela, jo objela in se skoraj razjokala.

»Mama, Nemci!«
Prismoda, naši. V kuhinji počakaj, bom že jaz uredila!

O, mati, naša zlata mati!«
Pozneje so izvedeli, da je bila to enota 1. štajerskega bataljona. Bili so tudi drugi, pri Kajtnovih, Mihovih v Seščah in še kje.

»Zdaj pravijo, »premiš-ljuje mati,« da so bili fantje borci 1. štajerskega bataljona, ki so premagovali dolg in naporen pohod proti Brežicam.«

Kmalu so se na zidovih pojavili lepaki z napisom: NAPREJ V BORBO, ZA

ko se nam je resno zazrla v oči: »Če pride kaj resnega, otroci, nobenih solz!«

Za Naprudnikove so se začeli hudi časi. Prišel je osmi januar 1942. leta. Šest je bila ura. Na dvorišču se je ustavila policija, z njimi šef. Po sina smo prišli, je dejal komandant. Ljubi bog, je zastokala mati, saj se ni v ničemer pregrešil. Policist je priganjal.

Brat Pepi ni nikoli govoril, da dela za partizane... Tisto jutro je v svoji sobi na ves glas prepeval: Ti si urce zamudila... Komandant je tolažil mater, da bo sin le zaslišan, da gre mogoče tudi za nesporazum. Pepi je odšel skorajda brez slovesa, ponosno zvrnjen, a vendarle ovčka med volkovi. Rafko Funkel je prišel prvi povedat, da so Pepija zaprli in da je treba biti previden. Ni namreč nemogoče, da ne bi bilo na seznamu tudi njeno ime.

Izseljenci

Pepi se je znašel v Starem piskru v Celju. Vrstila so se zasliševanja, povezana z mučenjem. Tu in tam so lahko sina in brata tudi obiskali.

Potem so zaprli tudi mater.

»Najprej za tri tedne, ne vem, kako se je to zgodilo,« se spominja gospodinja. »Na vsak način so hoteli ugotoviti, kakšno zvezo imamo s hostniki. Z bandi-

sku se nam je zdel močnejši, preudarnejši...«

Tretjega aprila 1942. leta sem bila v Žalcu in zagledala rdeče lepake z imeni ustreljenih talcev. Stresla me je groza: med njimi je bil tudi – brat Pepi. Nisem verjela, nisem mogla verjeti. Nazaj grede sem srečala sestro Anico. Zahlipala sem: Anica, saj ni res, ni mogoče, za kosček kruha!

Cez štiri mesece ob treh zjutraj, nas je zbudilo hrupno trkanje na vrata. Le malo je manjkalo da jih niso zlomili. Skupaj z materjo sva zaslutili, kaj se nam obeta: trpinčenje, morda smrt? Policisti so razjarjeni priganjali.

S culami smo obstale pred hišnimi vrati. Mati jih je zaklenila, se naslonila na kljuko in brez solza vzdihovala: »O, moja Naprudnikovina, nikoli več te ne bom videla...!« Sklonila se je in poljubila hišni prag.

Dom smo zaupale fantiču, ki je bil že nekaj let pri nas in je naskrivaj sodeloval s partizani. Nad gruntom je imel »roko« sorodnik Kresnik. Tudi on je bil povezan z odporom. Gnali so nas proti župnišću in mati je privila zdaj eno zdaj drugo hčer in govorila: »Nobenih solz, pa četudi nas kar tukaj postrelijo.«

Na dvorišču župnišča je stala marica, v kateri je bilo mnogo naših znancev.

rojstnega dne le nekaj mesecev.

Morda je pomagal tudi jok, kdo ve, njena šibkost? Poslali so jo v otroško taborišče.

Ne dovolimo otrokom, da bi se igrali s puškami!

»In zdaj? Včasih mi je hudo, ko slišim, kako si nekateri »uveljavljajo« sodelovanje med vojno, hudo, ker vem, da si marsikateri to ni zaslužil. Nekajkrat

sem se udeležila srečanja »ukradenih otrok«, kjer so nam govorili in nas prepričevali, da nam bodo leta, preživetja v taboriščih, priznali.

Nekaterim so, drugim ne. Najpogostejši odgovor: Ste bili pač otroci.

Vem: spomini ne smejo zbledeti. Mož, ki je veliko pretrpel v vojni, nas ob prijetnem smehu, ko pridejo otroci z vnuki, sestri z družinami, ko smo ena sama velika družina, tolaži:

»Vsak po svoje smo živeli to vojno življenje, našim vnukom in vnučkom pa ne smemo dovoliti, da bi se igrali z igračkami, ki spominjajo na tiste grozne čase. Navaditi jih moramo na zemljo, ki nam daje v miru ljubi kruhek. Ko bomo vsi poprijeli za delo, bomo živeli bolje kot v Švici in Ameriki.«

Avtor risbe, Vladimir Laković

tekstilne tovarne Prebold znali pokazati pravo pot in da je bil njihov učitelj Slavko Šlander.

Rafko je odšel v gozd zgodaj, že kar 1941. leta. Bil je čudovit človek, razgledan in načitan. Takšna je bila tudi njegova zunanjost. Visok in vitek fant je bil imeniten pevec in igralec. K temu prištejmo še njegovo napredno usmerjenost in izrazit čut za razredne razlike: revnim otrokom je izdeloval sani zastoj. Tudi meni jih je naredil. Še danes sem mu hvaležen.

Bil je prvi predsednik OF v Grižah. Kot obrtnik se je zelo zavzemal za razvoj obrti v žalski občini. Kadar je šlo za pravice izkoriščenega, delovnega človeka, je znal biti tudi strupen. Večkrat mi je dejal: »Stopi no k Naprudnikovim, Trezika ti bo marsikaj povedala. In nikar ne pozabi!«

Rafka ni več, Trezika na Naprudnikovini pa še živi. Moja žena je bila z njo v mnogih taboriščih in kadar nanese pogovor nanjo, mi v solzah reče:

»Bila je moja druga mama...«

Pozno sem se odločil, odločil pa sem se le, in ko sem vstopil na Naprudnikovino, mrak je legel na zemljo, sem srečal njenega moža Staneta, ki je ravnokar kidal gnoj. Stane, kmetijski strokovnjak, družbeni delavec, hrani mnoga priznanja za svoje delo. Trezika je v kuhinji likala perilo. Vedra šestdesetletnica klene, zdrave misli, s spominom kot studenček.

sebno živahni politiki. Kmetje pač. Oče je bil ranjen v prvi svetovni vojni in se za politiko ter napredek ni zanimal. Pač pa mati! Imeli smo gostilno in kovačijo. Ljudje so tudi vedeli povedati, da se pri Naprudniku v Grižah toči najboljše vino, najboljše podkuje konja... eden izmed stricev je bil pravi živinozdravnik.

Dobro se spominjam, da so leta 1936 iz šole preselili k nam hranilnico in posojilnico. Oče je takrat še živel. Menda je zraslo na bratovem zelniku tudi to, da naj bi bila na naši hmeljski sušilnici tudi telovadnica. Dobili smo jo! Drog, bradljo, kozo, konja... Telovadili smo: tri sestre, brat in nič koliko vaščanov. Menda je vse skupaj vodil Funklov Rafko. Oče se je nekaj časa jezil, naša drobna mama pa je odločno rekla: »Naprej zastava slave, na boj junaška kri. Čisto tako le ni bilo, vendar je bila resnično napredna. Osemtridesetega leta, po očetovi smrti, je mama nas, otroke in grunt, tako rekoč znova postavila na noge. V hlevu smo imeli par mladih konj, goveji repi so se pomladili. Zabičevala nam je:

»Kmet mora biti razgledan človek in – trden Slovenec!«

Preganjanje

Težko je razložiti tiste čase in razmere v njih, je nadaljevala mati. V župnišče se je naselila nemška

Avtor risbe Drago Vidmar

PRAVDO IN SVOBODO! Tudi na naši kovačnici. Zbudili so pozornost pri policiji in žandarmeriji v bližnjem župnišču. A tako, so rekli, Nemci na dvorišču, borci na kozolcu. Mati si je zadela koš na ramena in jo mahnila prek hmeljske sušilnice na kozolec. Ko se je vrnila – še danes jo razločno vidim – je stopila v kuhinjo in povedala, da so odšli.

S tistega pohoda sta se vrnila le dva. Menda sta materi povedala, da se tudi nam bliža huda ura. Odločna in preudarna je stopila v kuhinjo in dejala, potem

ti. Ko se je vrnila, je povedala, da je niso preteпали. Po čudnem naključju je izvedela, da je Pepi dejal, naj jo nikar ne skrbi in da je povedal, da je Vipotniku dal pol kruha.

Iz dneva v dan smo postajali bolj nemirni. Albin Vipotnik-Strgar je bil prvi med prvimi aktivisti na našem območju in najožji sodelavec Slavka Šlandra. Našega Pepija so premestili v Maribor. Nekajkrat smo ga obiskali. Dal nam je umazano perilo. Med njim smo našli s krvjo prepojene robce, lističe z raznimi sporočili. Ob vsakem ob-

Še danes slišim besede dr. Potrate, ki je govoril materi, da je pravi lik slovenske matere. Ustrelili so ga, naša mati pa je končala v Auschwitzu.

Naprudnikovi gospodinjci je bilo takrat skoraj osemnajst let in je bila za mnoge kot mati. Ni naštevvala taborišč, skozi katere jo je vodila pot. Živo ji je ostalo v spominu, ko je v Celju jokala pred komandantom, saj je slutila, da se bo zgodilo nekaj hudega. Če bi bila stara osemnajst let, bi skupaj z materjo končala v Auschwitzu... Tako pa jo je ločilo od

Spoznal sem jih, Naprudnikove. Ko sem se poslovil, sem si ponavljal pesni-kove besede, besede Kajuhove:

»...daj nam danes naš vsakdanji kruh, hlapcev vernih se usmili! smo vsak dan prosili, pa ni slišal, bil je gluh.«

Leta so minila. Naprudnikove kaže niso prazne, dovolj je pridnih rok, dovolj dobre volje in neke ob globoko zakopanih spominih kljub vsemu zapoje tisto o kmetiču, ki na svestu veselo živi.

Drago Kumer

Po sledih pomembnih obletnic

Zborovanje partizanskih profesorjev in učiteljev

Dne 7. februarja 1945 je Strokovna zveza učiteljev in profesorjev priredila na osvobojenem ozemlju v Beli krajini, v Črnomlju, manifestacijsko zborovanje, na katerem so poudarili enotno sindikalno organizacijo in njene neposredne naloge, v katere bo vključena tudi njihova zveza.

Ta dogodek je bil samo pika na i poprejšnjim razgibanim snovanjem na polju partizanske prosvete.

Pobude za posebno organizacijo učiteljev in profesorjev so se rodile v odseku za prosveto pri predsedstvu SNOS, in sicer v oddelku za osnovno šolstvo. Po začetnem premišljanju in razpravljanju o tem vprašanju je odsek za prosveto jeseni 1944 vprašal za mnenje predsedstvo SNOS, ali naj se prosvetni šolski delavci združijo v enotni organizaciji ali razdeljeno po šolskih stopnjah, kakor je to bilo v stari Jugoslaviji. Dopis, ki ga je oddelček za srednje šolstvo o tem vprašanju predložil predsedstvu, se je glasil: »Predsedstvu SNOS predlagam, da načelno reši vprašanje, ali naj obstajajo še nadalje strokovne učiteljske organizacije tako, da bo imelo učiteljsvo posameznih strok svoje lastne organizacije, kot je to bilo v predprilski Jugoslaviji, ali pa naj (srednješolski) prosvetni delavci pristopijo k sindikatu pedagoških delavcev, ki naj bi združeval učiteljsvo vseh strok, vsaka stroka pa naj bi imela le svojo sekcijo v okviru (tega enotnega) sin-

dikata. Za sindikate se je že v stari Jugoslaviji zavzemal ves naprednejši del pedagoških delavcev, zato smatramo za umestno, da se tudi predsedstvo odloči za ta koncept, posebno še, ker se zanj zavzema (osnovnošolsko) učiteljsvo, ki bo sestavljalo večino v tem sindikatu.«

Predsedstvo SNOS je na navedeni dopis odgovorilo v pismu 19. 8. 1944: »Predsedstvo se je načelno odločilo za to, naj se osnuje sindikat vseh pedagoških delavcev, kakor je predlagal odsek za prosveto. Vendar pa pripominja, naj tudi sindikat izpolnjuje delo prejšnjih učiteljskih in podobnih društev, namreč za stanovsko izobrazbo.«

Odgovor predsedstva je pomenil pritrdilno zasnovo enotne organizacije za vse šolsko ali pedagoško učiteljsvo, od učiteljev za predosnovnošolsko stopnjo, za osnovno in vse srednje, tudi strokovne šole in za visoke šole. Zadnji stavek pa je poudaril misel predsedstva, naj nova zveza prosvetnih

delavcev posveča pozornost razen sindikalnim vprašanjem tudi stanovskemu izobraževanju. To misel je predsedstvo še določneje izrazilo v dopisu, napisanem 15. 10., torej ne cel mesec po pravkar navedenem navodilu. Predsedstvo je (pod točko 4) pisalo: »Predsedstvo opozarja odsek še prav posebno na to, da naj ne uvaja v naših šolah nepreizkušanih pedagoških metod, ki morejo le kvarno vplivati na razvoj mladine in begati učitelje. Za temelj ljudskemu (analogno tudi srednjemu) šolstvu naj se vzame star, preizkušen pedagoški sistem s posebnim ozirom na gradnjo moralnega lika mladine, ljubezni do staršev in domovine, čimveč samoiniciative za splošen razvoj ter v praktičnih vedah.«

Ustanovni občni zbor Strokovne zveze učiteljev in profesorjev je bil 13. in 14. novembra 1944 v Črnomlju. Prišlo je okoli 80 delegatov. Zbor je vodil Andrej Flaš, referata o strokovnih sekcijah pa sta pripravila Martin Mencej za učiteljsko in Viktor Smolej za profesorsko sekcijo. Poudarili so novo obliko srednje šole, ki združuje strokovne učitelje in profesorje pri skupnem oblikovanju novega srednješolca. To enotnost naj izraža tudi enotna strokovna organizacija, ki se ustanavlja. V

drugem delu je referat podčrtal nujno tesnejšo povezanost šole in življenja, teorije in prakse.

Ustanovna skupščina Zveze je bila 13. novembra v Črnomlju, ni pa se tu nadaljevala in končala, ker je prav tisti dan večja nemška in domobranska skupina vdrla v Belo krajino. Zborovalci so se pred nacistično domobransko premočjo umaknili iz mesta, se razšli po različnih belokranjskih vaseh in, razdeljeni v posamezne skupine, v noči od 13. na 14. november razpravljali o temeljnih in posebnih nalogah našega šolstva. Po prebiti noči so se vrnili v svoje kraje.

Še prvi dan, ko so zborovali v Črnomlju, so učitelji in profesorji izvolili prvi odbor svoje Zveze. Za predsednika je bil izvoljen učitelj Matko Ljubič, ki je postal obenem predsednik učiteljske sekcije, za podpredsednika pa dr. Jože Bevk, ravnatelj črnomaljske gimnazije.

Kljub kratkemu času svojega delovanja, od jeseni 1944 do pomladi 1945, so člani profesorske sekcije v Zvezi prispevali svoj delež za uresničevanje namenov sekcije, kakor so jih v pravih vsebovale točke 1, 2 in 3.

Besedilo smo povzeli iz knjige Slavice Pavlič in Viktorja Smoleja: Partizansko šolstvo na Slovenskem.

Priznanja ob kulturnem prazniku

V Gornji Radgoni je na večer pred praznikom nastopila v tamkajšnjem kulturnem domu akademska folklorna skupina Student in Maribora, na sam 8. februar pa je bila ob 15. uri popoldne v kulturnem domu osrednja prireditev, ko je nastopilo SLG iz Celja s komedijo Podeželanka. Prireditve združujejo z dnevom prosvetnih delavcev, in tako so ob tej priložnosti prejeli za delo na kulturnem področju priznanja: Anica Kondrič iz Radenec, Janez Kraner iz Vidma, Lojze Veberič iz Selišč in moški pevski zbor Radenske. Za prosvetno-pedagoško delo pa sta prejela priznanje Amalija Simonič iz Vidma ter Slavko Škoberne iz Murske Sobote.

V lendavski občini so v dvorani Ine Naftre pripravili slavnostno akademijo, ko so nastopili osnovnošolci ter člani KUD Lendava. Zveza kulturnih organizacij je ob tem nagradila z zlato Gallusovo značko Rožiko Feher iz Dobrovnika za delo na glasbenem področju ter za dolgoletno igralsko in gledališko delo z Linhartovo plaketo Ladislava Varge iz Lendave.

Osmega februarja so skupine KUD Ivan Kaučič, dijaki

srednje šole in učenci glasbene šole Slavko Osterc pripravili osrednjo proslavo v Ljutomeru. Ob tej priložnosti sta prejela plaketo ZKO občine Ljutomer, Zalika Novak za gledališko dejavnost in Franjo Štebih za organizacijsko delo na kulturnem področju.

V murskosoboški občini so pripravili osrednjo občinsko prireditev vse 6. februarja zvečer ob 19. uri v dvorani kina Park. Kajti za 8. februar je večja skupina kulturnikov odpotovala v Ingolstadt v ZRN na kulturne prireditve naših delavcev na začasnem delu v tujini. Na murskosoboški prireditvi so prejeli priznanja: Terezija Števančec iz M. Sobote za delo na glasbenem področju, Janez Glažar iz M. Sobote za mentorsko in strokovno delo na literarno-gledališkem in glasbenem področju, Milan Vincetič iz Murske Sobote za izdano pesniško zbirko Zanna, Matija Žižek in Marjan Hull iz Grada za literarnozgodovinsko publikacijo Grad na Goričkem ter kulturnoumetniško društvo Ludvik Rogan iz Tišine za 10-letnico delovanja.

Filip Matko

Književniki, udeleženci NOB

Božo Vodušek

Ob 80-letnici rojstva

Med slovenskimi književniki, ki so se udeležili narodnoosvobodilnega boja, je bil tudi pesnik, esejist in prevajalec Božo Vodušek, rojen pred osemdesetimi leti (30. januar 1905) v družini očeta odvjetnika v Ljubljani. Umrli je 28. julija 1978, star triinšestdeset let v rodnem mestu kot priznan pravnik in ugleden književnik.

Po končani filozofski in pravni fakulteti na ljubljanski univerzi se je odločil za poklic pravnika: sprva je služboval kot suplent v Banjaluki, se nekaj časa preživljal s književnim delom, nato pa je bil odvetniški pripravnik v Ljubljani, Ptuj in Mariboru in do jeseni 1943 odvetnik v Črnomlju. Od tod je odšel še istega leta k partizanom.

Po vojni je opravljal vrsto dolžnosti: bil je prevajalec pri komisiji za slovensko besedilo zakonov FLRJ, sourednik Ljudskega pravika, znanstveni sodelavec pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Pod zunanjo strogo stvarno pravniško zunanostjo se je skrivalo občutljivo srce

pesnika. Svojo literarno pot je začel kot študent pri Križu na gori, pesmi in eseje je objavljali pred vojno še pri Domu in svetu, almanahu Krog, Sodobnosti, Modri ptici, Ljubljanskem zvonu in mariborskih Obzorjih, po vojni pa v Novem svetu in Naši sodobnosti. Pisal je kritike in eseje o umetnosti in o vprašanih slovenskega knjižnega jezika ter prevajal iz nordijske, ameriške in francoske književnosti (Theodor Dreiser, Anatole France itd). V slovenščino je odlično prevedel prvi del Goethejevega Fausta (1955).

Kot književnik je izšel iz katoliškega ekspresionizma, kasneje se je preusmeril v novi realizem, zlasti je bil naklonjen klasičnim pesniškim oblikam, bil je imeniten mojster soneta. Njegovo pesniško zbirko Odčarani svet šteje slovenska literarna zgodovina za eno najboljših slovenskih pesniških stvari: v prvi polovici dvajsetega stoletja. Stanko Janež ga označuje za izrazitega miselnega lirika, ostrega in duhovitega razpravjalca s seboj in okoljem, za nemirnega in

občutljivega sodobnega izobraženca, ki je razbil okove katoliškega miselnega sveta in se iztrgal iz meglenega ekspresionizma, za borca proti religiozni usledini in predsodkom, ki uklepajo duha in telo. Njegova pesem se približuje vsakdanji, pesniško privzdignjeni govorici, rima je v nji bolj okras, ki ga niti ne opaziš, ritem pa se v nji preliva kakor v urejenih zasekah. V njegovih pesmih je čutiti tudi neki poseben humor, ironijo in nežno čustvo. Disciplinarnost njegovega pesniškega izraza prehaja v akademski artizem in njegove presenetljivo izbrane pesniške prispodobе dajejo njegovi liriki pečat neosebne svetovljanske lirike.

Boris Paternu meni, da ima Božo Vodušek v slovenski povojni liriki posebno mesto in usodo. Pred vojno je ostala njegova poezija skorajda neslišna, šele v začetku šestdesetih let je začela zbujati vse večjo pozornost. Že v letu 1947 se Voduškova poezija odpre nemiru osebnega iskateljstva, hkrati pa odpira grozljive položaje človekovega odtujevanja, jih s svojo radoživo voljo vztrajanja tudi nenehno premaguje in naposled ostane suveren zmagovalec nad njimi. V njegovem pesniškem izrazu se družita dve plasti: irealna s sestavnimi vizionarnosti in ekstaza in realna, ki vse te zagone omejuje v jasno misel in nazorno situacijo. Vodušek lju-

bi pesniški jezik brez okrasja, enostaven, trd verz in asketske rime.

Partizansko obdobje zavzema v Voduškovem literarnem ustvarjanju kajpak posebno mesto. Pomagalo mu je razbiti še zadnje ostanke nekdanjega religioznega sveta in ga zasedrati sredi realnega sveta. Voduška srečamo januarja 1944 v Semiču na kongresu kulturnih delavcev, kjer na literarnem večeru prebira svoje pesmi v družbi z Borom, Kajuhom, Brejcem in Udo- vičem.

V partizanih je Vodušek napisal igro v petih prizorih Zene ob grobu (1944).

Božo Vodušek je zapustil književni opus, ki ni obsežen, vendar žlahten in za slovensko pesništvo odločilen: pesniške zbirke Odčarani svet (1939), Izbrane pesmi (1960), Izbrano delo (skupaj z E. Kocbekom - 1972, 1976), Pesmi (1980) in knjigo esejistike Ivan Cankar (1937).

Boris Paternu je zapisal, da je današnji pesniški rod krenil na pot, ki jo je utrdil ravno Božo Vodušek. Tako je Vodušek po svoje postavljaj most med nekdanjim in novim, povojnim ekspresionizmom.

V tem pa je tudi veliki pomen Voduškove poezije, ki ni samo trajna vrednost v slovenski književnosti, temveč spodbuda novim pesniškim generacijam.

Dušan Mevlja

Visok jubilej
Planinskega vestnika

Ob 90-letnici izhajanja Vestnika Planinske zveze Slovenije je bila minuli teden v Cankarjevem domu priložnostna slovesnost. Po pozdravnem nagovoru predsednika Planinske zveze Slovenije Tomaža Banovca je zbranim spregovoril urednik Planinskega vestnika dr. Tone Strojnj, ki je med drugim dejal:

»Najbrž ni naključje, da se devetdesetletnica PV steka prav na Prešernov dan. Točno 8. februarja leta 1895 je izšla prva številka Planinskega vestnika. Nato je mesec za mesecem izhajal do danes, premagal viharje prve in druge svetovne vojne, težke narodnostne čase in gospodarske

Ob 90-letnici izhajanja Planinskega vestnika so pripravili tudi razstavo planinske literature

razmere in še vedno predstavljal matico slovenskega planinskega slovstva. Znani slovenski planinski pisatelj Evgen Lovšin se je ob neki priložnosti izrazil: »V domači planinski literaturi sicer nimamo tako velike osebnosti, kot je bil dr. J. Kugy, imamo pa celo vrsto planinskih leposlovcev, katerih celoten opus predstavlja nešteto bistrih, žuborečih potokov in rečic, ki se vse zlivajo v veletok našega planinskega slovstva.«

In res je naše planinsko slovstvo po številu bibliografskih enot skromno v primerjavi z drugimi alpskimi narodi, a ne gre zanemariti duha te besede, niti tega, kaj je planinska beseda pomenila za naš narod, kakor tudi ne, kdaj je izšla prva številka Planinskega vestnika. Angleži so začeli leta 1863 izdajati svoj Alpine Journal, Nemci 1875. leta, Avstrijci 1879. leta in Italijani 1874 leta. Od velikih narodov in noben alpski narod pred nami. To pomeni, da naše tolikokrat omenjano zamudništvo sploh ni veliko. Nasprotno, izdali smo Planinski vestnik devet let prej kakor Francozi svoje glasilo in kar 30 let prej kot Švicarji.

Naj sklenem z mislijo dolgoletnega urednika prof. Tineta Orla: »Jubilej sam res mnogo pove, toda značilnost in upravičenost glasila nista v rednem izhajanju, temveč v tem, kako glasilo ustreza duhu časa, kako uresničuje svoj program pri tem, da spremlja in usmerja delo svoje organizacije in kako zadošča potrebe rodov, tistih, ki vodijo, ki prihajajo, in tistih, ki odhajajo z zbrano življenjsko žetvijo. Zavedamo se, da je glasilo imeniten obraznik naših človeških podob, da je glasilo neuničljiv arhiv in galerija portretov. Zavedajmo se torej odgovornosti, ki jo imam do planinskega tiska in posebej do Planinskega vestnika«, je med drugim v svojem referatu dejal dr. Tone Strojnj.

Ob tej priložnosti so na slovesnosti predstavili tudi dve knjigi, in sicer: Dušana Jelinčiča Zgodovina SPD Trst in dr. Rafka Dolharja Vabilo v Julijce. Člana SNG sta tudi brala odlomke iz planinske proze Mlakarja, Lipovška, Zaplotnika in Dolharja, vsem navzočim na slovesnosti pa je bila tudi na voljo razstava planinske literature.

Jože Čurin

Ob kulturnem prazniku v
Beltincih

Ob letošnjem kulturnem prazniku so v Beltincih, v murskosoboški občini, proslavili 15-letnico tamkajšnjega zelo aktivnega kulturno umetniškega društva. Na prireditvi pod naslovom Naših 15 let v beltinski osemletki 17. oktober so tako nastopili: moški pevski zbor, tamburaši, folklor in banda Kociper-Baranja domačega KUD ter kot gostje kulturnega večera Prekmurški oktet iz Murske Sobote.

Predsednica KUD Beltinci Milica Šadl je orisala pot 15-letnega organiziranega dela tega, v murskosoboški občini najaktivnejšega društva po vaseh, kjer je zibelka folklorne dejavnosti tega dela severovzhodne Slovenije. V spremnem besedilu pa je bila predstavljena sleherni izmed dejavnosti v društvu: folklor, tamburaši, pevci, banda Kociper-Baranja, dramsko-recitacijska dejavnost in knjižničarstvo ter prirejanje razstav.

Domači pevski zbor se je predstavil z novim progra-

mom, Prekmurški oktet celo s črnsko duhovno pesmijo, folkloristi s predstavitvijo goriških plesov in tamburaši s spletom prekmurskih melodij. Pester kulturni večer je bil sklenjen s podelitvijo priznanj, značk in plaket.

Združenje folklornih skupin Slovenije je podelilo plakete za 10 let Zlatki Horvat in Milanu Zrinskemu, za 5 let pa: Cvetki Weindorfer, Dragici Pintarič, Darinki Kavaš, Igorju Rousu in Slavku Horvatu.

Strokovni odbor za glasbeno dejavnost pri ZKO Slovenije pa srebrno Gallusovo plaketo Jožetu Kokolu ter bronaste Gallusove plakete: Alojzu Rousu, Ivanu Maučecu, Petru Novaku, Danielu Kolenku, Stanku Sraka, Vidku Filipu, Bojanu Bohnecu, Marjanu Pintariču, Jožetu Baša, Zvonetu Ločnikarju, Avgustu Novaku, Jožetu Kavašu in Francu Novaku.

Filip Matko

Domovina jih ne bo pozabila

Ta sestavek posvečam spominu tistim prebivalcem samotnih kmetij v poljanskih hribovih, ki so v decembru 1941 neutrudno stali ob strani Cankarjevemu bataljonu in sodelovali pri poljanski vstaji.

Po umiku Cankarjevega bataljona jih je v tem zanosu presenetila krutost nemškega okupatorja: v decembru 1941, januarja 1942 je nad goloroke planila nemška policija in z njo obračunala.

Prve zločine je okupator zagrešil ob obsežnih preiskavah in aretacijah na Črnem, Bukovem in Valterskem vrhu zadnje dni decembra 1941, ko so se partizani umaknili v Dražgoše.

V Bukovem vrhu št. 49 so že 13. decembra 1941 požgali domačijo Tomaža Subica, Narigarja. Nemci so se s požigom maščevali, ker je domači sin Janez streljal na carinskega stražnika, ki je pretepal njegovega očeta. Družina se je pred maščevanjem pravočasno umaknila.

V Črnem vrhu št. 111 so 28. decembra 1941 požgali domačijo Silvestra Buha, Gornjega Ostraža, njega, ženo Marijo in rejca Rudolfa Božnarja pa ustrelili in vrgli v ogenj.

V Bukovem vrhu št. 23 so 27. decembra 1941 ob 15. uri požgali Kraljevo domačijo pod Pasjo ravni. Gospodar Ignac Plestenjak se je z družino vred pred podivjanimi Nemci, čeprav od strele ranjen v nogo, še pravočasno umaknil k bližnjemu sosedu Omeju in tako obvaroval sebe in družino zanesljive smrti.

30. decembra 1941 so na Valterskem vrhu št. 1 pred hišo okrog 8. ure ustrelili kmeta Jožeta Demšarja, Jakobca in njegovega hlapca Janeza Subica iz Hotovlje. Naslednji dan so se Nemci

vrnili, vse izropali, se navedli in napili. V hišo, kjer sta gospodar in hlapec ležala na parah, so nanese slamo in jo zažgali.

V zadnjih decembrskih dneh 1941. leta so Nemci ujeli več borcev Cankarjevega bataljona in aretirali moške prebivalce s samotnih kmetij, ki so sodelovali in pomagali partizanom med poljansko vstajo. Od aretiranih so bili 3. januarja 1942 v Dragi pri Begunjah ustreljeni naslednji Poljanci:

– Jernej Plestenjak, Urhovc, kmet s Črnega vrha in njegov sin Jernej, – Martin Potočnik, Rovtar, kmet z Bukovega vrha, ki je bil aretiran, ko je nesel strelivo v Cankarjev bataljon,

Janez Peterneel iz Vinharj

– brata Janez in Franc Košir, Platiševa, kmečka sinova z Bukovega vrha, ki sta sodelovala pri vstaji,

– Pavel Peterneel, Pešar, kmet z Vinharj, ki je sodeloval pri vstaji,

– Slavko Peterneel, Brdarjev, kmečki sin z Vin-

harj, borec Cankarjevega bataljona,

– Anton Dermota, Prbičev, krojač iz Žabje vasi, borec Cankarjevega bataljona,

– Metod Čelik, žagar iz Predmosta pri Poljanah,

– Franc Grošel, Marjanc, trgovec iz Javorja, borec Cankarjevega bataljona,

– Albin Kokelj, Malšenov, kmečki sin iz Dolenc, borec Cankarjevega bataljona.

Aretirane so pred ustrelitvijo zasliševali in mučili v begunjskih za-

Jože Kisovec s Hotovelj

porih. Takrat je bil aretiran tudi Janez Peterneel, Brdar, kmet z Vinharj. Brdarjeve ustrelitve v Dragi Nemci na letaku niso objavili. Verjetno so gestapovci z njim že prej obračunali in ga ubili. Brdar je bil zelo samozavesten in zaveden Slovenec. V letu 1941 se je takoj vključil v Osvobodilno fronto. Pri Brdarju se je ob prihodu v Poljansko dolino ustavil štab Cankarjevega bataljona, kjer so sprejeli pomembne odločitve o zbiranju prostovoljcev za bataljon. Brdarju so Nemci ustrelili sina Slavka, trije sinovi pa so padli v NOV.

V Kremeniku so 22. januarja 1942 požgali Bošt-

jančevo hišo. Domačega sina Albina Oblaka, ki se je pravkar vrnil iz Dražgoš, so ustrelili in vrgli v ogenj, mater Elizabeto in sestro Ivano pa so odpeljali v taborišče.

Istega dne so Nemci pri Kosmačarju v Bukovem vrhu presenetili Jožeta Kisovca, ki se je to jutro vrnil iz Dražgoš na ženin dom. Odpeljali so

Anton Dermota iz Žabje vasi

ga in ga med potjo v Kremeniku ustrelili. Prav ta dan zjutraj so se Nemci spopadli s partizani na Muhovi domačiji v Vinharjih. Padlo je šest partizanov. Nemci so domačijo požgali, gospodarja Pavla Kalana in njegovo družino pa izselili v Nemčijo.

22. januarja 1942 so v Gorenji vasi izselili v Straubing v Nemčijo družino kmata Matevža Ingliča, Barbarča s hčerka Cirilo in Vero. Barbarčevi so že od poletja 1941 organizirano sodelovali v OF.

11. februarja 1942 so Nemci kmata Franca Koklja, Andrejčevca iz Podjelovega brda pri Sovodnju aretirali zaradi zvez s partizani. Odpeljali so ga v taborišče Mauthausen, kjer je že 16. julija 1942 umrl. Njegovo ženo Marijo in hčerko Ivančo pa so ustrelili v zadnji ofenzivi 27. marca 1945 in ju vrgli na pogorišče Telbanove domačije v Podjelovem brdu.

Nemci so 15. februarja 1942 iz Nove Oselice v Straubing izselili družino borca, padlega v dražgoški bitki, Boštjana Jezerška, ženo Terezijo, sina Vencija in hčerko Albino.

To je le del grozodejstev in zločinov, ki jih je nemški okupator izvedel v zimi 1941/1942 na tem območju. Kljub terorju Nemci niso prestrašili neuklonljivega prebivalstva Poljanske doline. Borci Cankarjevega bataljona so ob povratku iz Dražgoš dobili čez zimo varna zatočišča na številnih samotnih kmetijah v poljanskih hribovih. Pri tem je dominirala vas Hotovlja, iz katere je bilo v Cankarjevem bataljonu 17 borcev. V tej zimi je sedem borcev Cankarje-

vega bataljona (med temi trije domači sinovi) imelo zatočišče na kmetiji Franca Galičiča, Presečnika v Hotovlji. Zatočišče so dobili takrat tudi pri udeležencu dražgoške bitke Jožetu Peterneelu v Zaleški bajti v Žirovskem vrhu št. 5 nad Gorenjo vasjo. V tej hiši je bila partizanska postojanka vse do 20. julija 1942, ko je bila bajta zaradi izdajstva požgana. Borcem je ponudil zatočišče tudi kmet Matija Kržišnik, Kovšak v Kladi. Bil je agilen podpornik partizanov od vsega začetka. V NOV sta padla njegova sinova Franc in Lojze, žena Franciška in hči Poldka pa sta umrli v koncentracijskem taborišču Auschwitz.

Ena največjih postojank partizanov v tej zimi

Doživetja in boji Pionirske čete

V gostilni Repanšek v Homcu so se pred kratkim zbrali nekdanji pripadniki Pionirske čete iz Nožic, Šmarce in Preserja. Prišli so, da bi za oddajo Se pomnite, tovariši pripovedovali o svojih doživetjih iz vojne. Za mizo so sedeli Jernej Zobavnik, Franc Dolenc, Marjan Bernik, Drago Zor, Izidor Pavlin in Albin Grašič. Zgovorni in živahni Zobavnik, upokojeni učitelj zgodovine, nekdanji komisar čete, je z besedo in kretnjami »delil vloge« posameznikom, jim polagal na dušo, da zagotovo ne bi kaj pozabili povedati. Bolj ko se je pogovor razvnel – in razvnel ga je tudi pristni belipinot iz soda – bolj so se močje vživljali v čas svoje zgodnje mladosti, ko so bili stari od 13 do 16 let.

Pionirsko četo so ustanovili oktobra 1944. To sicer ni bila prava vojaška formacija, saj fantiči niso imeli orožja, toda že sam obstoj čete,

njena dejavnost je pomenila hud udarec nemški propagandi, prizadevanju Nemcev, da bi zatrl nacionalno zavest slovenske mladine. Četo so ustanovili, da bi komandirju čete VDV na tamkajšnjem območju Alfonzu Avblju-Savotu in drugim iz te čete prinašala podatke o gibanju Nemcev in domobrancev po terenu, prehodnosti ali neprehodnosti mostov čez Kamniško Bistrico in Mlinščico (zaradi morebitnih sovražnikovih zased) ter podatke o zastraženosti železniške proge Kamnik – Sentvid.

Kadar so vedevejevci minirali železniško progo, so bili pionirji zraven. Če se nočna minerska akcija kdaj ni posrečila, so pionirji skrili razstrelivo kje v bližini železnice; ko so partizani ponoči spet prišli iz Rovške hoste v ravnino, so jim ga izročili in spet šli z njimi v akcijo.

Ko so partizani nek večer

Sindikalno gibanje od osvoboditve do danes

Ob štirideseti obletnici zmage Osvobodilne fronte se spominjamo tudi bojov enega njenih pomembnih delov

Socialistična revolucija v Jugoslaviji je tudi sindikalnemu gibanju v Sloveniji dala novo vsebino dela in obliko organizacije. KPJ je proti koncu vojne, v okviru svojega koncepta o graditvi sistema družbenopolitičnih organizacij, sklenila ustanoviti enotno politično in ekonomsko organizacijo delavskega razreda, nosilca nove oblasti. S svojo navzočnostjo na ustanovitveni konferenci 23. do 25. februarja 1945 v Beogradu so predstavniki slovenske Delavske enotnosti pristopili in postali soustanovitelji nove enotne sindikalne organizacije – Enotnih strokovnih zvez delavcev in nameščenцев Jugoslavije (ESZDNJ).

Koncept sindikalne organizacije, kot ga je sprejela ta konferenca, je ustrezal nastajajočemu novemu sistemu gospodarske, politične in socialne organizacije družbe, revolucionarnim spremembam v prid delavskega razreda pa tudi vloži delavskega razreda v graditvi družbenoekonomskih odnosov neposredno po osvoboditvi. Konferenca je sprejela tri programske resolucije in Začasni statut ESZDNJ, izbrala svoj Glavni odbor (29-članski) in druge organe. V resoluciji je poudarila: »Nekdanja razcepljenost in razdrobljenost sindikalnega gibanja je danes premagana in obstojijo vsi pogoji za ustanovitev popolnoma enotnega gibanja. Prav tako, kakor enotnost delavskega razreda predstavlja enega od vzvodov bratske enotnosti naših narodov, tako da bratska enotnost narodov predstavlja temeljno podlago za nadaljnjo podlago za nadaljnjo krepitev enotnosti sindikalnega gibanja vseh delavcev in nameščenцев.«

Konferenca se je zavzela tudi za širok sistem socialnih ukrepov in socialne zaščite delavstva in zahtevala, naj ESZDNJ sodeluje pri sprejema-

nju zakonodaje s področja socialne politike. Bistva nove enotne sindikalne organizacije so razvidna iz statuta, zlasti v načelu: eno podjetje – ena organizacija – ena strokovna zveza, t. j., da v podjetju ena sindikalna podružnica združuje vse delavstvo. Za posamezne gospodarske veje oziroma dejavnosti pa se formirajo posebne strokovne zveze (26). Določila statuta so bila obvezna za vse federalne enote, glavni odbor ESZDNJ pa je imel nalogo potrditi pravilnike in statute republiških sindikalnih organov in njihove proračune. V skladu s tedanjem centralizacijo družbene in ekonomske ureditve, je GO ESZDNJ vodil celotno politiko sindikatov, v njem pa so bili predstavniki iz posameznih federalnih enot.

Iz Slovenije so to bili Tone Fajfar, Pepca Kardelj, Franc Svetek, Albin Vipotnik in Franc Leskošek. Sama konferenca je omogočila obnovitev dejavnosti in organiziranje sindikalnega članstva na že osvobojenem ozemlju, v Sloveniji pa so bile razmere zaradi vojnega stanja drugačne (delovanje odborov DE).

Z osvoboditvijo Slovenije maja 1945 je v Ljubljani začel z delom Začasni glavni odbor ESZDNJ za Slovenijo. Prve naloge, ki jih je prevzel, so bile ugotoviti lastno organizacijo in usmeriti vse svoje moči v obnovo dežele in proizvodnjo. Po vsej Sloveniji so bila še maja 1945 velika zborna delavstva, na katerih so o novi sindikalni organiziranosti govorili vidni predstavniki slovenskega sindikalnega gibanja.

Polet sindikalne organizacije – ne brez težav

V tem prvem povojnem letu je sindikalna organizacija, v okviru OF in v sodelovanju z ljudsko

oblastjo, pomagala pri reševanju številnih in prečih socialnih problemov na terenu (sirote, invalidi, družine padlih), problemov preskrbe in zlasti vrste vprašanj s področja delovnih razmerij, posredovanja dela, prevzema ustanov in podjetij, sodelovala je pri ustanovitvi Iniciativnega združenja odbora za Slovenijo ipd. Obenem so se zakonsko oziroma sistemsko reševala prva vprašanja socialne zaščite (pokojsnine, zavarovanje itd.) To leto je bilo veliko zavestnega političnega dela v sindikatih posvečenega tudi reševanju notranjih vprašanj sindikatov, odpravljanja starih pogledov na sindikalno gibanje in pojavov sindikalizma, značilnega zlasti za poletje in jesen 1945, ko ekonomske razmere še niso bile stabilne (cene, mezde, vprašanja preskrbe). V podjetjih so ustanovljali podružnice, na organizacijskih konferencah po vsej Sloveniji pa so volili nova tajništva strokovnih zvez. Tako je ob koncu leta 1945 v Sloveniji delovalo že 1027 podružnic, 24 tajništev strokovnih zvez in 67 odstotkov 140.000 zaposlenih je bilo sindikalno organiziranih.

Prvi kongres slovenskih sindikatov je bil že septembra 1945. Imel je sicer praznično obeležje zaradi splošnega navdušenja nad težko pričakovano svobodo, delovno pa je obravnaval vsa vprašanja tedanjega sindikalnega gibanja – stanje organizacije, politične in gospodarske naloge na področju obnove, domovine, prizadevanja za večjo produktivnost dela, mezdno politiko, socialna vprašanja, kulturno-prosvetno delo in telesno vzgojo. Sprejel je pravila organizacije ESZDNJ za Slovenijo, ki so bila pred tem v javni obravnavi (načela organizacije od podružnic, krajevnih medstrokovnih svetov, prek okrožnih tajništev do republiških tajništev zvez in glavnega odbora ter njegovega izvršnega odbora). Z izvolitvijo delavskih zaupnikov (ki so takrat še imeli svojo vlogo v lastniško mešani gospodarski strukturi, ker še ni bila opravljena nacionalizacija) in s prvimi sindikalnimi občinskimi zbori v začetku leta 1946 so se večinoma končale začetne organizacijske težave pri sindikatih. In če je prvo leto nove sindikalne organizacije bilo posvečeno prav vsem tem naštetim vprašanjem, je leto 1946 sindikatom prineslo veliko pomembnejše naloge.

V letu 1946 so prišle v ospredje politične naloge in vloga sindikatov, kot najširše organizacije delavskega razreda, na katerih naj temelji razvoj socialistične družbe. KPS je v tem času jasno izrazila svojo koncepcijo, za OF predstavlja slo-

venski narod, da pa je to obenem in predvsem razredna organizacija, zveza delavcev, kmetov in delovne inteligence, z revolucionarno vsebino in da morajo sindikati postati jedro OF. Sindikati so tako postali poleg Partije edina politična organizacija, delujoča na proizvodnem načelu. Bistvo političnega dela pa se je preneslo na graditve novega socialističnega gospodarskega sistema. Takrat so sindikati začeli organizirati prva širša tekmovanja med tovarnami, ustanovljati kulturno-prosvetna društva in se posvečati izobraževanju članstva ter tolačenju novih ukrepov s področja gospodarske ureditve države. Med letom 1946 so se namreč začele sistemske priprave na petletni gospodarski načrt, centraliziral se je gospodarski sistem, ustvarjeni so bili pogoji za direktivno, načrtno usmerjanje družbenega razvoja, opravljena je bila nacionalizacija.

Osnovni cilji in metode izvajanja petletnega gospodarskega načrta v Sloveniji, sprejetega leta 1947, so večinoma znani. Vemo tudi, da se je hitro večalo število zaposlenih, leta 1953 je znašalo 348.508, od tega jih je več kot polovica delala v gospodarstvu. Težišče plana je bilo na graditvi bazične industrije in energetskega sistema v Jugoslaviji, na t. i. kapitalni gradnji, in na spremembi gospodarske strukture v prid nekmetskih panog. Natančnih podatkov o vseh teh gibanjih še nimamo, zato navajamo tu le nekaj procesov, ki so se nedvomno začeli s to petletko. Delež zaposlenih v Sloveniji je leta 1947 znašal 16,2% in je v naslednjih letih ves čas rasel. Leta 1950 je znašal 20,8% in neenakomerno zrastle na 36,2% leta 1974, ko je bilo v Sloveniji že 654.000 zaposlenih.

Viharni časi prve petletke

Vloga sindikalnega gibanja v prvi petletki je bila spodbujati k čim večji produktivnosti, obenem pa so sindikati redno in sistematično vodili evidenco in poročali o izvajanju planskih nalog. Organizirali so različna tekmovanja, pospeševali racionalizacije, inovatorstvo in udarnost. Uresničevanje planskih nalog pa je bilo odvisno od pravilno normiranega dela, kar je bilo tudi sindikalna skrb. Svoji dobro organizirani akciji so sindikati pripisovali npr. dvig produktivnosti dela v novembru in decembru 1947, ko je znašal kar 50%. Tega leta je slovenska industrija presegla svoj letni plan, proglašeni je bilo 6972 udarnikov. Hkrati z vedno bolj razširjenim upravnim

je bila v Kovšakovem listnjaku na Gabrški gori, last kmeta iz Podobena. Oskrbo in vse potrebno za kritje postojanke v tej hudi zimi jim je omogočil kmet Jurij Košir, po domače Lužar na Gabrški gori.

Poimensko sem navedel le nekaj postojank, ki so jih imeli partizani v zimi 1941/1942 ob povratku iz dražgoške bitke v Poljansko dolino. V zgodovini narodnoosvobodilne vojne bosta za vedno ostali občudovanja vredni hrabrost in plemenitost teh kmečkih ljudi, ki so v najhujših časih okupatorjevega terorja brez-kompromisno podpirali partizane in s tem izpostavljali svoje imetje, svoja življenja in življenja svojcev.

Janko Mrovlje

Spomin na sabotažni vod

Po odredbi štaba Briškobeneškega odreda (BBO) je takratni njegov komandant Jože Gačnik ustanovil na Gmajni pri Kozani v Goriških Brdih 1. sabotažni vod te bojne enote. Ob ustanovitvi konec januarja 1944 je bilo v vod le petnajst borcev, kasneje pa se je njegovo število povečalo za tri. Ti borci so spočetka pomagali odrediti pri mobilizaciji vojaških obveznikov, opravljali pa so tudi druge naloge, ki jih je zahteval čas.

Samostojna bojna enota, o kateri je govoril, je prav kmalu postala ena izmed najbolj aktivnih na območju Brd in Benečije, zato je dobila naziv udarna četa. Njeni borci so preganjali sovražnika in njegove sodelavce na območju od Gorice do Čedad in Vidma, včasih pa tudi še naprej. V obdobju, ko jo

je vodil Rado Bratuž-Gorazd, je udarna četa izvedla veliko zelo uspešnih akcij. Razen nekega Italijana in Črnogorca Vuka so bili njeni borci sami domačini, zato so dobro poznali svoje operativno območje. Komandir Gorazd je ustvaril med njimi čudovito tovarištvo, obenem pa temeljito poskrbel za varnost. Na terenu je imel dobro organizirano obveščevalno službo, zato je imel vedno sveže podatke. Nemiren kot je bil, je kar naprej snoval nove načrte. Zadnje dni aprila ga je nekega dne obiskal komandant operativnega štaba za zahodno Primorsko Joško Uršič. Med borci se je pozanimal, kako živijo, komandirja pa vprašal, kdaj misli spet na akcijo. Gorazd mu je odgovoril, kot bi komaj čakal na tako vprašanje. Za realizacijo svoje zamisli je poslal po pomoč kurirja v 1. bataljon BBO. Ko je bilo to urejeno, je sklical zbor, določil vodje skupin, moštvo posameznih skupin, nato pa ukazal počitek do odhoda. Medtem je imel posvet s svojim štabom, na katerem je tovarišem razložil načrte. Okrog triindvajsete ure so krenili na pot. Odslej je bil vsak borec podrejen le neposrednemu vodji. Skupino minirjev je vodil Joško Uršič. Razen vodstva, vodij skupin in članov partije ni med borci nihče prav vedel, kam gredo.

Posamezne kolone so počasi izginjale v noč, vsaka izmed njih je hitela naproti svojemu cilju. Ob enih ponoči so rafali, usmerjeni v sovražne postojanke, raztrgali tišino. Moša v Furlaniji je bila v ognju, Nemce je zajela panika. Prvi trenutek so bili zbegani, kričali so, skakali sem in tja ter segali po orožju. Sovražnika ni bilo videti, pokalo pa je vseposod. Končno so vendarle odgovorili na ogenj, streljali pa so v prazno. Uporabili so celo lahke topove in minomete. Rakete so jim razsvetljevale temo, z njihovo pomočjo so iskali skrite cilje.

Toda kazalo je, da jih ne morejo izslediti. Tedaj so zargmeli tanki. Granate iz njihovih topov so sekale po okolici, partizansko orožje

pa je pelo z enako silovitostjo.

Končno so se tanki premaknili in se obrnili proti Brdom. Med vožnjo so se oglašali njihovi topovi in se jali železo po pokrajini. Partizanski borci so sedaj še bolj pritisnili. Niso smeli dovoliti Nemcem prostega izhoda, da ne bi spremljali svojih tankov. Morali so se izvleči železne pošasti. To je bil cilj njihove akcije. Gorazd je vedel, kaj hoče, saj je zato pripeljal skoraj štirideset svojih. Ko so tanki pripeljali na mine in je partizanska zaseda nadaljevala ognjeni ples, so bili drugi borci še vedno na svojih mestih. Umaknili so se šele po opravljeni nalogi, ko je ponehal boj z oklepnimi pošastmi. Zadovoljni so odhajali z nočne akcije, čeprav še niso vsi poznali njenega rezultata. Nekateri so ga le slutili, in to je bilo dovolj.

Zbrali so se na osamljeni kmetiji Bobovnik pri Cerovem. Gospodinja Štefanja jih je sprejela kot prava partizanska mama in najprej vsakemu nalila šilce žganja...

»Komandirji skupin, naprej« je zagrmel tovariš Gorazd, ki jih je čakal ob mizi. Brž ko je zbral podatke, je poročal komandantu operativnega štaba. Rezultat akcije je bil čudovit. Sami niso imeli izgub, niti ranjenih, sovražniku pa so uničili štiri tanke, med člani njihovih posadk pa ni nihče preživel boja.

Tiste dni so lokalni časopisi pisali, da je Moša napadla najmanj ena izmed partizanskih brigad, ki se združuje na območju Brd. Mislili so na Gregorčičevo ali Gradnikovo, o katerih so vedeli vsaj to, da obstajata. Toda takrat ju ni bilo na tem območju. Pričakovati je bilo nasprotni udar, zato so se morali partizani pripraviti nanj. Borci udarne čete so se že zaradi varnosti stalno premikali iz kraja v kraj. Po vsaki akciji, in teh ni bilo malo, so tako skušali zabrisati sledove za sabo. Bili so uspešna bojna enota tudi zato, ker jim je ljudstvo neomajna zaupalo.

Niko Prinčič

Partizanski znaki in medalje / 87

Jelenov žleb 1943

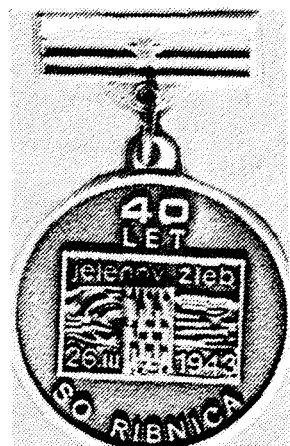
Po prvih spominskih medaljah in znakih, ki so bili namenjeni borcev posebnih priznanj obudimo spomin tudi na največje partizanske boje in zmage. Tak primer je bila leta 1979 medalja za udeležence pohoda XIV. divizije na Štajersko, na vsaki je bilo vgravirano ime borca. Leta 1983 pa so bile podeljene posebne spominske medalje tudi udeležencem velike partizanske zmage nad Italijani 26. marca 1943 v Jelenovem žlebu. V bitki je padlo pet partizanov in več kot sto Italijanov, plen je bil ogromen, bataljon iz divizije Maccera pa dobesedno razbit.

Spominske znake za udeležence bitke v Jelenovem žlebu je ob 40-letnici zmage ustanovila skupščina občine Ribnice. Osnutek zanje je izdelal Vinko Kersnič, predsednik ZZZB NOV Ribnica, izdelal pa jih je Delovno varstveni zavod Ponikve, skupno 725 znakov. Žal na njih ni imen, samo zaporedne številke. Proslava je bila 26. marca 1983 v Loškem potoku. Borci Cankarjeve brigade so dobili 300 znakov, Gubčeve brigade 300, Tomšičeve 50 in Serčerjeve brigade tudi 50 znakov.

Že leta 1978 pa so bile podeljene tudi posebne plakete »Jelenov žleb«. Podeljuje jih

Predsedstvo

Občinskega odbora ZZZB NOV Ribnica za zaslug v vojni, pri negovanju revolucionarnih tradicij in za aktivno družbenopolitično delovanje. Do novembra 1984 je bilo podeljenih 111 plaket. 31. julija 1977 je bila prvič

Spominsko znamenje udeležencev velike partizanske zmage nad Italijani v Jelenovem žlebu 26. marca 1943

podeljena plaketa »Ogenjca«, ki je bila ustanovljena kot priznanje za preživele borce tragedije na Ogenjci, za svoje padlih in za posebne zasluge pri razvijanju tradicij NOB. Do novembra 1984 je bilo podeljenih 75 plaket »Ogenjca«. Ob 40-letnici ustanovitve 1. Ribniške čete so nekdanji borci te enote dobili posebne spominske plakete ob dnevu JLA 22. 12. 1981. Izročili so jih triinštridesetim borcev.

Janez J. Švajncar

vdrli v Remčevo tovarno v Duplici (zdaj je tam tovarna Stol), so bili pionirji, Drago Zor in drugi, spet zraven. Na vprežne sani so naložili veliko najrazličnejšega blaga in za partizane tako dragoceni sanitetni material. Iz Kamnika je pripeljal nemški oklepnik, jih obstrleval, vendar so se srečno umaknili. Blago so pionirji odpeljali proti Volčjemu potoku. Ko so se vračali, jih je na nekem mostu nepričakovano obsvetil nemški žaromet in spet so krogle sikale nad njihovimi glavami. Šele proti jutru so se pionirji malo prestrašeni, a ponosni, da so se zoperstavili okupatorju, vrnili na svoje domove.

Februarja 1945 so raztrganci in domobranci aretirali vse pripadnike Pionirske čete. Odpeljali so jih v kamniške policijske zapore. Komaj odrasle otroke so na zaslišanjih kruto pretepali. Iz Kamnika so jih odpeljali v Begunje. Tam so sestradani dočakali dan, ko so partizani Kokrškega odreda napadli Begunje in jih osvobodili.

Skupina osmih fantov, med njimi Franc Dolenc, je v zadnjih dneh vojne prišla za orožje in iz Begunj s Kokrškim odredom odšla na

pohod na Koroško. »Mlad človek vse prenese,« je pripovedoval Dolenc. »Bili smo sestradani, izčrpani, pa smo vseeno rinili v strmine Stola s starejšimi partizani. Bolj kot partizanskih spopadov z umikajočimi se Nemci na Koroškem se spominjam groznega doživetja. Prvo noč pohoda smo prespali pod smrekami na Stolu. Ko sem se ob svitu zbudil, je iz zemlje zraven mene molela kvišku človeška roka. Planil sem na noge in zbežal stran od tega zasilno pokopanega mrtveca, ki mu je neka žival razgrebla grob.«

Nekdanji pionirji Pionirske čete so s partizani Kokrškega odreda vkorakali v Celovec. Skupaj z njimi ga so morali tudi zapustiti.

Danes so to može v letih. Ko so se zbrali pri Repanškem v Homcu, je ta in oni po tožil, da ni posebno zdrav, toda še v istem hipu je dvignil kožarec in trčil s prijatelji. Za nekaj ur so pozabili na sedanje nadloge in se prepustili spominom na mladeniška leta. Zanje je bil to poseben večer, saj že dolgo niso bili tako zbrani skupaj. Niso in niso se mogli raziti, čeprav je bila že pozna večerna ura.

Lojze Štradjot

gospodarskim aparatom se je širil tudi sindikalni aparat, delo se je delilo na različna področja in komisije. To je že proti koncu 1947. leta sindikate privedlo do spoznanja, da imajo preveč papirnatega dela in premalo stikov na terenu, zato so republikim in nižjim odborom dali večjo svobodo pri organizaciji in določanju programa dela.

Drugi kongres Zveze sindikatov Slovenije (takrat se je že uveljavil naziv Zveza sindikatov Jugoslavije), ki je bil od 27. do 29. maja 1949, je obravnaval vsa področja sindikalnega dela, zlasti pa izvajanje petletnega načrta. Posebej je poudaril svojo zavzetost za nadaljnjo graditev socializma v Jugoslaviji pod vodstvom Partije in Tita in obsodil napade informbiroja. Delegati so na kongresu poročali o svojem delu in problemih kolektivov, izvolili nov Glavni odbor ZSS, na čelu z Jankom Rudolfom.

Poostreitev gospodarskih razmer v času ekonomske blokade (po sporu z informbirojem leta 1948) je pomenila tudi preusmeritev plana nazaj na t. i. kapitalno graditev in usmerjanje sindikalnih nalog na njegovo izvedbo. Sindikati so postali v še večji meri operativna sila nadzora nad izvajanjem petletke. Mobilizirali so dodatne delovne moči za težko industrijo in rudarstvo, organizirali frontne brigade za sečnjo lesa, sodelovali pri pospeševanju zadružništva in uvajanju socialističnih odnosov na vasi (ustanavljanju kmetijskih delovnih zadrug) ter izoblikovali še dodatne oblike tekmovanj (po zgledu Alije Sirotanovića).

Uvedba samoupravljanja – nova vloga sindikatov

Velika prelomnica v družbenem življenju Jugoslavije in Slovenije po osvoboditvi je bila opredelitev za samoupravni socialistični sistem. Volitve prvih delavskih svetov leta 1950 so vplivale tudi na delovanje in vlogo sindikatov v naši družbi. Za prvo razvojno obdobje samoupravljanja je bil značilen boj za odpravljanje nasprotij med starim administrativnim in birokratskim načinom gospodarjenja in novim, samoupravnim. Boj za uveljavitev samoupravnih pravic je od takrat ena poglavitnih skrbi sindikalnih organizacij. Za za-

četek petdesetih let je bilo značilno še polno naporov za doseganje ciljev petletke, obenem pa sta bila uvedena nov gospodarski in nov plačilni sistem. Sindikati so se angažirali pri njenem oblikovanju, tolmačenju in izvajanju v podjetjih.

Poleg tega so bile sindikalne organizacije zadolžene za izvedbo volitev v prve delavske svete leta 1950 in za pomoč pri njihovem delu ter uveljavljanju. Ves čas so se borile za odpravo administrativnega načina dela znotraj lastne organizacije in za zmanjšanje števila profesionalnih sindikalnih funkcionarjev. Leta 1952 je prišlo v ZSS do organizacijskih sprememb. Nekaj strokovnih zvez je bilo ukinjenih, nekaj ustanovljenih, tako da jih je bilo takrat skupaj 20. Tem so se pridružila še nekatera društva, kot so društvo profesorjev, likovnih umetnikov, novinarjev in druga. Takrat je bilo v Sloveniji 241.564 zaposlenih od teh je bilo v sindikate včlanjenih 218.733 delavcev, 26.000 upokojencev pa je bilo organiziranih v 134 podružnicah.

Osrednja tema 3. kongresa ZSS od 24. do 26. maja 1953 je bila vloga sindikatov v razvoju družbenega samoupravljanja. Presežena je bila dilema, da je uvedba delavskih svetov pomenila konec vloge sindikata. Zveza sindikatov Slovenije pa je postala kolektivni član SZDL. Leta 1955 so se sindikati tudi organizacijsko prilagodili novemu komunalnemu sistemu in ustanovili občinske sindikalne svete, še naprej pa je veljala organizacija po strokah. Sprejet je bil nov način dela, namesto kongresov so delo sindikatov obravnavali občni zbori republiškega sveta ZSS. Ta način dela je ostal v veljavi vse do leta 1974; v tem času se je zvrstilo sedem občnih zborov.

Prvi je bil 5. februarja 1956. Na njem so razpravljali o uveljavljanju novega gospodarskega sistema, o vprašanju političnega, prosvetnega in vzgojnega dela ter nagrajevanja. Naslednji, 22. in 23. februarja 1957 v Mariboru, je sklenil posvetiti delo sindikatov predvsem vprašanju življenjske ravnosti, produktivnosti dela, samoupravljanja in izobraževanja odraslih. Sočasno so se sindikati v Sloveniji vključili v priprave na prvi kongres delavskih svetov, ki je bil junija istega leta. Takrat je bilo v Sloveniji že 2683 sindikalnih podružnic in od 399.106 zaposlenih jih je bilo 73,4% organiziranih v sindikatih. V času 3. občnega zbora, 30. junija 1958, in četrtega od 4. do 5. no-

vembra 1959 je bilo delo sindikatov, poleg vseh že omenjenih dejavnosti, usmerjeno predvsem v razvoj samoupravljanja, storilnosti dela in nagrajevanja. Sledil jima je občni zbor 5. januarja 1962, na katerem so podrobno pretresali celotni gospodarski razvoj Slovenije. 6. občni zbor je bil aprila 1964, v naslednjem letu pa se je večina aktivnosti ZSS usmerila v gospodarsko in družbeno reformo, ki je bila sprejeta leta 1965. Vprašanjem izvajanja reforme in razvijanja samoupravne zavesti proizvajalcev so sindikati posvetili delo tudi v času 7. občnega zbora 7. februarja 1968.

Poleg že omenjenih področij sindikalne dejavnosti v šestdesetih letih moramo omeniti še organizacijo različnih seminarjev in tečajev, kulturno-prosvetno delo in skrb za izobraževanje odraslih ter izobraževanje ob delu (ustanavljanja delavskih univerz). Naslednji občni zbor oziroma kongres ZSS naj bi se sestal leta 1972, vendar je bil zaradi trenutnih družbenopolitičnih razmer preložen. Medtem pa se je zvrstilo nekaj sindikalnih konferenc, od katerih je posebno pomembna druga (18. junija 1970), na kateri so sprejeli statut ZSS, ki je opredeljeval vlogo sindikatov in njihove naloge pri reševanju družbenih vprašanj razvoja Slovenije. Aktivnost ZSS je bila med drugim posvečena oblikovanju organizacij združenega dela, sklepanju samoupravnih sporazumov in vprašanjem razporejanja dohodka.

Osmi kongres ZSS je bil 7. in 8. novembra 1974 v Celju. Na njem je bil dokončno izoblikovan statut. Delo tega kongresa je potekalo v štirih komisijah: za nadaljnji razvoj samoupravljanja, za dohodek in delitev dohodka, za družbeni standard in socialno varnost ter za organiziranost in razvoj sindikatov. Na podlagi razprave so bili na teh področjih sprejeti ustrezni sklepi.

Osrednja tema naslednjega, devetega kongresa ZSS, ki je bil od 25. do 26. oktobra 1978 v Mariboru, je bila vloga in naloge sindikatov pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja. Več pozornosti so sklenili nameniti reševanju življenjskih potreb delavcev. Poudarjeno je bilo, da moramo delavcu zagotoviti prevladujočo vlogo pri razporejanju dohodka in pri krepitevi samoupravljanja v političnem življenju.

Ob koncu je treba vsaj omeniti široko aktivnost ZSS na mednarodnem področju, zlasti pri sodelovanju z delavskimi in drugimi organizaci-

jami sosednjih dežel, nadalje prispevek ZSS pri delu sindikatov na zvezni ravni, v zveznih organih in strokovnih zvezah, udeležbo in prispevek na plenarnih, kongresih ZSJ ipd. V vsem obravnavanem obdobju so slovenski sindikati izdajali svoje glasilo Delavska enotnost in sodelovali pri vrsti tovarniških in drugih glasil po vsej Sloveniji.

Naloge pri proučevanju najnovejše zgodovine sindikalnega gibanja

Takšen kratek oris dela Zveze sindikatov Sloveniji po vojni, ki je združevala vso sindikalno aktivnost v tem času, lahko le pripomore k ugodnemu razmišljanju o razvoju te družbenopolitične organizacije. Posebej bo treba proučiti vsako posamezno področje njenega delovanja – od vloge sindikatov pri uveljavljanju samoupravljanja do vloge pri uveljavljanju sistema nagrajevanja po delu, kulturno-prosvetne dejavnosti, vzgoje in izobraževanja delavstva itd. Seveda je pri tem nujno poznavanje razvoja družbenih in ekonomskih razmer, v katerih so določeno dejavnost bolj ali manj intenzivno gojili. Za tako delo pa je naše sedanje poznavanje slovenske družbenoekonomske zgodovine po vojni še veliko preskromno. To pa ne pomeni, da marsikateri družbeni proces ne bomo hitreje in lažje osvetlili prav prek proučevanja delovanja sindikatov.

Vsem nam je bolj ali manj znana najnovejša zgodovina sindikatov, saj jo sami soustvarjamo. Poleg tega ima ZSS, v primerjavi z drugimi organi in organizacijami, precejšen fond gradiva ohranjenega v Arhivu SR Slovenije. Najteže pa je rekonstruirati in obravnavati delovanje sindikatov neposredno po vojni in v prvih povojnih letih, predvsem njihovo delovanje na terenu, v podružnicah. Poseben problem je proučevanje delovanja prvih delavskih svetov, saj je bilo njihovo delo tesno vezano s sindikalno organizacijo, gradivo samih delavskih svetov in uprav gospodarskih organizacij in ustanov pa je marsikje izgubljeno ali pa ga še niso našli. Zato bi prizadevanja sindikalnih komisij na terenu lahko usmerili vsaj v evidentiranje takšnega gradiva, spominskih zapisov in podobnih pričevanj, preden bi se utegnili nekateri dokončno izgubiti.

mag. Jera Vodusek-Starič

Nepotrebna zamera

Ker mislim, da so bralci TV-15 Naš tovariš prebrali moj zapis Kaj piše dr. Stres? (17. 1. 1985), pa tudi enako naslovljeni odgovor dr. Stresa (8. 2. 1985), se ne bom zamujal s pojasnjevanjem, kako je prišlo do te korespondence. Ko sem povsem na kratko povzel nekaj navedb iz članka zagrebškega novinarskega kolega I. Mlivončiča v prilogi Vjesnika Sedam dana (4. 1. 1985), sem ravnal v skladu s tiskovno prakso, ki je uveljavljena po vsem svetu: uredništva povzemajo prispevke iz drugih časnikov in jih pri tem po potrebi krajšajo. Prepričan sem bil, da bo bralce slovenskega borčevskega glasila zanimalo, kaj piše ugleden slovenski teolog o Jugoslaviji v vatikanskih ali italijanskih edicijah. Ni moja krivda, če nisem mogel povzeti po zagrebškem piscu kaj bolj spodbudnega, kajti česa takega v njegovem izvajanju nisem našel.

Zdaj mi dr. Stres očita, da sem »popolnoma prezrl pravi smisel njegovega predavanja, napihnil določene kritične trditve in tako vse predavanje prikazal v popolnoma lažni luči«. Zafrkljivo primerja moj povzetek z »obnovo po sošolčevi obnovi« in ugotavlja, da je »tak pristop k predavanju več kot čuden«.

Kot je pravilno ugotovil dr. Stres, njegovega predavanja nisem bral. Po vsej logiki torej nisem mogel, pa tudi hotel ne, tako ali drugače prikazati vsega njegovega predavanja. Nisem mogel ne dojeti ne prezreti smisla tega predavanja, ne imel namena »pristopati« k temu predavanju. V »inkriminiranem« povzetku sem hotel samo podčrtati nekatera opažanja hrvaškega lista in jih presaditi v naš bralni krog. Tem manj rad bi se predavanju posvetili zdaj, ko so me odbili kar malce napuhnjeni zahtevki dr. Stresa, kako bi se bilo treba ukvarjati z njegovim pisanjem. Tudi ko bi imel celotni njegov disput pri rokah, se ga ne bi lotil, saj takšna obširna obravnava v naš časnik ne sodi. Še enkrat torej: moja pozornost so pritegnile samo nekatere trditve v tem pisanju.

Všeč mi ni bil že naslov dr. Stresove razprave: Jugoslovanski marksizem med sektaštvom in oportunizmom. Takó, v obliki nepopolnega stavka formulirani naslov (ki sili bralca, naj mu sam išče in doda povedek, n. pr. »jugoslovanski marksizem se giblje med...«) diskvalificira napore naše družbe in njenih marksističnih mislecev, kakor da ne pridodajajo v zakladnico občega marksizma in leninizma nič ustvarjalnega. Ko namreč pisec stlači naš marksizem – pač kot učenje in kot način življenja – med dve skrajni negativistični determinanti (sektaštvo, oportunizem), mu nekako odreče vso graditeljsko naravo in pomen. Ko dr. Stres zdaj trdi, da je hotel v tistem predavanju zares pošteno povedati, da se ZKJ izogiba obeh omenjenih skrajnosti, bi to njeno bistveno intencijo lahko zelo lepo glagolsko izrazil n. pr. z naslovom: »Jugoslovanski marksizem se izogiba sektaštva in oportunizma.«

Morda so iz celotnega dr. Stresovega predavanja zares razvidni kakšni dobri nameni. Toda trditve, da so »vsa odgovorna mesta v naši državi rezervirana za člane zveze komunistov«, da »ravnanja partije vodijo v sektaštvo in postavljajo vernike v vlogo drugorazrednih državljanov«, da je v našem javnem življenju čutiti vse večjo ateizacijo itd., me o dobrih namerah pisca ne morejo prepričati. Menda dr. Stres ne bo trdil, da si je zagrebški novinar, ki je bral njegovo predavanje v italijanščini, te reči preprosto izmislil? Ali takšne dr. Stresove konstrukcije ne zaslužijo označbe, da so neresnične (oziroma pomenijo »klevetniško natolcevanje in obrekovanje«, kakor jih je v polemičnem odgovoru, seveda v ognju zanikanja, krstil pisec sam)? Upravičeno si je tedaj misliti, da najbrž tudi celotno predavanje ni ustrezno prikazalo naše dejanske družbene stvarnosti in da ni izrazilo naših pokoncilskih prizadevanj. Očitno se je dr. Stresu zdelo za malo, da bi v svojem odgovoru, ki smo ga objavili v prejšnji številki našega časnika, pojasnil, kako so se mu mogle zapisati takšne, milo rečeno neutemeljene obtožbe! Naših očitkov, ki so leteli na omenjene navedke, sploh ni upošteval, navedkov samih ni zanikal; omejil se je zgolj na izgovor, da se je pri nas v zadnjih petih letih veliko spremenilo. (Jaz sem nasprotnega mišljenja: v strateškem smislu se v tem segmentu našega družbenega življenja ni spremenilo čisto nič).

Spričo teh ugotovitev je povsem odveč, da dr. Stres v polemičnem odgovoru obnavlja vsebino svojega predavanja, da na-

vaja tiste razdelke iz predavanja, ki govori-jo na splošno o razrednem boju ter marksistično – leninističnih načelih, da kopiči apodiktična zatirjanja, kaj je hotel in česa ne, da kliče za pričo »izjave vodilnih teoretikov naše politike do religije«, da pojasnjuje svoj način uporabljanja pojmov strategija, taktika, politikantsko taktiziranje itd. Vse to je malo pomembno, ko ne more (in najbrž tudi noče) potegniti nazaj citiranih temeljnih neresnic, ki jih je bil menda izrekel v predavanju. Izrekel jih je v tujini, kjer marsikje sladostrastno prežijo na vsako našo nedoslednost ali slabost, pa naj bo resnična ali namišljena. In ni treba posebej pripominjati, koliko pomeni sodba, ki pride iz ust ali izpod peresa avtoritete dr. Stresovega formata.

Ne mislim se kdo ve koliko opravičevati, če je bil v mojem prvem zapisu napačno postavljen en narekovaj, ali če mi je ušla z jezika kakšna manj precizna opredelitev. Z mirno vestjo lahko trdim, da nisem hotel dr. Stresu prav ničesar podtakniti. Nisem pa se mogel zadržati, da ne bi po zagrebškem članku opozoril na opisana neprijazna dejstva.

ZVONE KRŽIŠNIK

Lahko smo ponosni na naše pisatelje soborce

»Upam, da bomo živeli toliko časa, da bomo obnovili vse zločine,« je ob odkritju spomenika padlim partizanom in žrtvam nacifašizma na Erzelju pri Vipavi (spomenik je pisateljevo delo) obljubil Tone Svetina. Ob pogledu na različne spomenike po naši domovini se vselej spomnim na to obljubo, na obljubo v spomin na številne žrtve, na zločine, ki so našli svoje mesto v knjigah, časopisih, različnih umetniških upodobitvah itd. ..., da jih ne bi nikoli pozabili. Narod, ki ima take sinove, kot sta Tone Svetina in Jože Vidic in še veliko drugih, je lahko srečen in ponosen. Omenjam ju zato, ker znata pisati tako, da njuno pisanje razumemo tudi mi, ki nismo imeli te sreče, da bi se izobraževali. Za primer naj navedem knjigo »Krik v Dragi«, ki je napisana preprosto, obenem pa človeka pretrese.

Vzrok za zahvalo Jožetu Vidicu pa mi je dal tudi članek, objavljen v letošnji drugi številki TV-15, z naslovom »Srhljivo pričevanje o pomoru? Marceve družine na Planini pri Ajdovščini.« Takih in podobnih zločinov je bilo na Primorskem še veliko, vendar na žalost niso in najbrž ne bodo zapisani, ker pač nimamo ljudi, ki bi to zabeležili.

EDO SČEK

Jurišniki 18. divizije

Na Velkavrhovo pismo v 2. številki TV-15 (17. januarja 1985) sta se oglasila še Jože Jenič iz Maribora, Roze Luxemburg 19, in Jakob Planinšek-Sila iz Litije (Prvomajska 2). Medtem ko nam Jože JEnič sporoča le svoj naslov in seveda tudi to, da je bil borec jurišnik 18. divizije, je Jakob Planinšek nekoliko obširnejši. Takole piše:

»Doslje me še nihče ni vabil na kakršnokoli slavlje ali sestanek našega jurišnega bataljona, niti nisem tega prebral v kateremkoli sredstvu javnega obveščanja, kaj šele, da bi dobil kakšen spominski znak, knjigo ali kaj drugega, čeprav vem, da to pri drugih partizanskih enotah ni redkost. In vendar smo bili prva takšna partizanska enota.

Leta 1944 sem bil v 10. SNOUB Ljubljanski. V juliju istega leta so nas obvestili, da imajo namen ustanoviti jurišni bataljon in da iščejo prostovoljce. V avgustu je bil ustanovljen jurišni bataLon 18. divizije in boji so se začeli. Spominjam se borb v vasi Hrastje, Selah Šumberku, dežja, ki nas je pral ves dan, kosila, ki ga ni bilo, ker nam ga je pospravil štab, juriše na nemške topove, smrti komandanta Uršiča (kako nam je bilo hudo), bitk za Suho krajino, Velikega Lipja, kjer smo kljub precejšnjim nemškim

in domobranskim silam dosegli lepe uspehe... Za vedno mi je ostal v spominu obisk Franca Rozmana-Staneta in Petra Staneta-Skale, rokovanje z njima in pohvale, ki smo jih bili deležni. Splet vtisov dopolnjuje tudi napad na Štampetov most, srečanje z rupnikovci pri vasi Hrib pri Koprivniku, napad na Kočevje, ničkoliko jurišev in na posled – ranjen sem bil v roko nad komolcem. Prenesli so me v Rog, v sredini decembra pa v Črnomelj na nadaljnje zdravljenje.«

Jakob Planinšek-Sila je danes upokojen, potem ko je precej bolehal, saj je imel možgansko kap in nato še tri srčne, vmes je bil tudi operiran. Prav gotovo bo zelo zadovoljen, če se mu bo oglasil kdo izmed nekdanjih jurišnikov, ustregel pa bo seveda tudi Jožetu Jeniču in zanesljivo – Andreju Velkavrhju.

Pišite nam torej, kje živite, in kako. Že samo to bo dovolj velik korak, da se morebiti tudi vi letos, ob štiridesetletnici osvoboditve srečate po dolgem času in se spomnite na številne juriše, ki so ostali za vami na vaši bojni poti in v zavesti ljudi.

Smrt je prišla v belih haljah

Ob osmih zvečer 21. januarja 1945. leta je prišlo k Polajnarju v Klečet pri Šmihelu (pri Žužemberku) sedem domobrancev v krinkah črnorokcev. Ogrnjeni so bili v bele halje, na kapah so nosili rdeče petokrake zvezde, čez obraz ovili rute, le oči niso bile zakrite. Z besedami so nastopili kot partizani, z ravnanjem kot domobranci. Pregledali so vso hišo in razmetali stvari po sobah in hodniku. Vzeli so vse svinjsko prekajeno meso, mast, jajca in še marsikaj, gospodarju tudi čevlje.

Polajnarjeva hiša v Klečetu je bila partizanska. Oče, Martin je bil terenec, sin v partizanih, hčerki Milka in Rezka sta bili aktivistki. Partizani so bili redni gostje pri hiši. Pri Polajnarjevih so začasno našli zatočišče tudi razni begunci, ki so se pred nemško-domobranskim nasiljem umaknili iz svojih krajev. K njim se je večkrat zatekla tudi Malka Kavšek, po domače Španova iz Škrjanč pri Ivančni gorici.

Okrog 15. januarja 1945. leta se je Malka spet umaknila iz Škrjanč v Klečet. Ker pa je bila Polajnarjeva hiša preveč znana kot partizanska, je raje odšla v Šmihel k Polajnarjevemu sorodniku Janezu Zaletelu, po domače Lužarju.

Ko so omenjenega večera črnorokci, preoblečeni v partizane, oropali Polajnarjevo hišo, so odšli k Lužarju v Šmihel. Tam je bil tistega večera na obisku Franc Palčar, ki se dogodka takole spominja:

»Zvečer sva bila z ženo na obisku pri Lužarju, ki je skoraj naš sosed. Nenadoma so vstopili zakrinkani možje v belih haljah in zabritih obrazov. Mene in ženo so ostro vprašali, kje imava prepustnico (na osvobojenem ozemlju so partizani izdajali prepustnice). Dopovedala sva jim, da smo sosedje in da za gibanje po vasi ne potrebujemo prepustnic. Šli so v drugo sobo, v kateri je Malka že ležala. Morala je takoj vstati in se obleči. Eden od teh jo je dobro poznal, ker jo je ogovoril po imenu: 'Malka, ti boš šla z nami.' Prišla je v našo sobo, kjer je imela v omari obleko. Bila je preplašena in vsa se je tresla. Oblekla je tudi plašč.

Zjutraj Malke še ni bilo nazaj. Z Lužarjem in njegovim psom smo šli po sledi, ki je bila zaradi snega slabo vidna. Našla sva jo v snegu za Sevnico, mrtvo in zasneženo.«

Lužar se je vrnil domov, vpregel konja v voz in se s Palčarjem in 13-letnim sinom Petrom vrnil po truplo. Prepeljali so jo na pokopališče v Šmihel.

Umorjena Amalija (Malka) Kavšek je bila rojena 19. julija 1909. leta v Škrjančah pri Ivančni gorici. Pred vojno se je zaposlila pri svoji sestri, poročeni Polajnar, kot sobarica v hotelu Metropol v Novem mestu. V tem hotelu je nekaj let, do odhoda k partizanom, stanoval narodni heroj Dušan Jereb-Štefan, sekretar okrožnega komiteja KPS Novo mesto. V hiši je bila okrožna partijska tehnik. Malka je vedela za tajno delo v hiši. Kurirjem je dajala gradivo in pomagala skrivati, kar niso smeli videti ljudje, posebno policija in ovaduhi.

Po bombardiranju Novega mesta oktobra 1943. leta se je vrnila domov v Škrjanče in nadaljevala z delom za NOV. V njihovi

hiši (pri Španu) v Škrjančah je bila nekaj časa komanda mesta Stična. Malka je vedela, kako domobranci in četniki v okolici tajno pobijajo aktiviste OF, zato se je večkrat umaknila v Šmihel pri Žužemberku. Tako je tja pribežala tudi januarja 1945, toda tudi v tej okolici so domobranci skrivaj pobijali pripadnike NOB in sorodnike partizanov.

JOŽE VIDIC

Kakšna bo usoda spominskega parka na Goreljku?

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Radovljica je na prvi letošnji seji v januarju, ko je sprejelo akcijski program občinske organizacije ZZB NOV in njenih organov v letu 1985, med drugim obravnavalo tudi uresničevanje lanskega naloga. Člani predsedstva so bili seznanjeni z vlogo domicilnega odbora Prešernove brigade, ki opozarja občinsko organizacijo ZZB NOV Radovljica, da zaradi zavlačevanja upravnih postopkov okoli lastništva zemljišča in določanja zemljišča za predvideni spominski park na grobišču padlih borcev III. bataljona Prešernove brigade decembra 1943 na Goreljku načrtovana akcija ureditve tega parka oziroma priprava na to ni bila izvedena. Na seji so udeleženci menili, da bi moral pristojni upravni organ – komite za urbanizem, gradbeništvo in varstvo okolja pri skupščini občine Radovljica nemudoma izpolniti svojo obveznost, s čimer bi omogočil, da bi vsaj letos lahko začeli s predvidenimi deli, za katera je večidel sredstev že zagotovljen.

JR

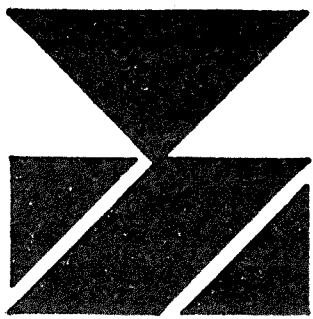
Borci branijo le resnico

V predsedstvu ZZB NOV Brežice so na januarski seji govorili o poskusih razvrednotenja pridobitev naše revolucije, ki v zadnjem času resno načenjajo trdnost zgodovinskih dosežkov v NOB in revolucionarnih odločitev o spremenjanju naše družbene ureditve. Borci takšne pojave odločno zavračamo in obsojamo. Pri tem pa ugotavljamo, da se raznovrstnim oblikam teh poskusov ne moremo uspešno upirati, ker nismo dovolj obveščeni o resničnem dogajanju. Nesprejemljivo je, da naše ljudi, predvsem pa mlado generacijo obveščajo o nekaterih poteh naše revolucije avtorji raznih knjig, člankov in pamfletov, medtem ko molčijo vsi posamezniki, ki bi lahko in ki bi morali sporna dogajanja vsestransko in resnično osvetliti. Oportunistem te vrste zasluži enako obsodbo kot dogodki sami.

Minili so časi političnih gesel in slepega verovanja v ponujane »resnice«. Delovni ljudje so kritični do dogajanj okrog njih in z njimi, pri čemer razumljivo mladi prednjačijo. Dolžni smo jim posredovati vse, ne le pozitivne izkušnje naše revolucije, če želimo, da jo bodo nadaljevali. To pa je tudi edini način, da o spornih dogodkih spregovorimo objektivno in brez sramu – saj ni bilo ničesar, nobene odločitve in nobenega posega brez zavestnega prevzemanja polne odgovornosti zanj?

Kdo je dolžan to storiti? Kdo je dolžan tudi nam borcem odkriti in v celoti pojasniti te zadeve? Kdo nam je dolžan dati v roke ostro orožje resnice, da bi lahko častno branili stvar, za katero smo štiri leta umirali in za katero štirideset let živimo? To vemo. Svojo dolžnost naj izpolnijo!

MARJAN SELIŠKAR
ZZB NOV Brežice

ŽIMA, INDUSTRIJA ŠČETK, p. o.

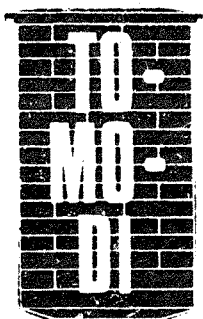
61110 Ljubljana,
Trpinčeva 108

Telefon: n. c. (061) 48-047, dir. 48-233
Telex: YU zima 31598
Žiro račun: 50103-601-15190
p. p. 10

Topleje in ceneje

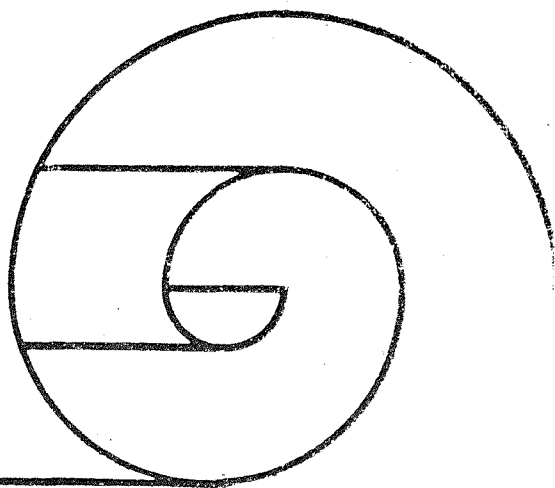
topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

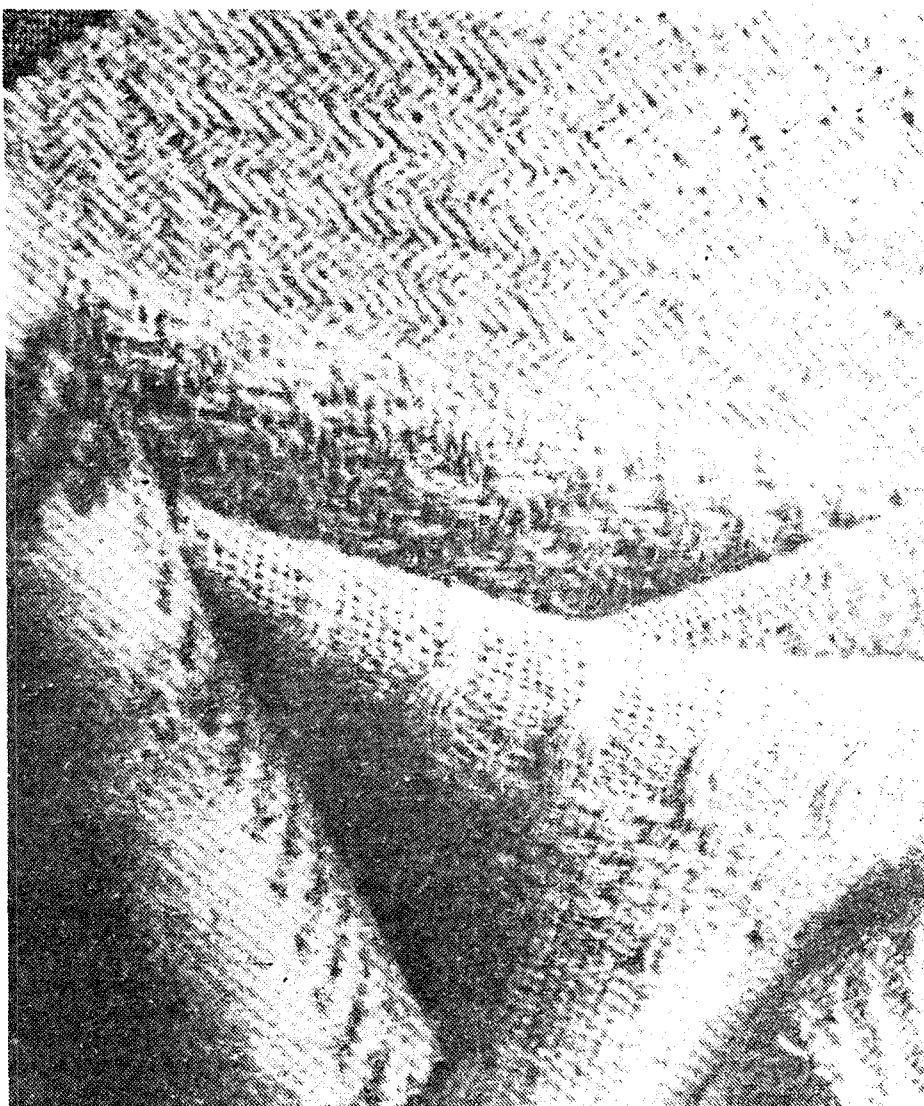
SOZD Slovenijapapir
DO

Papirnica Količevo n. sol. o.

Količevo, Papirniška 1
poštni predal 104
61230 Domžale

Železniška postaja Jarše,
Industrijski tir

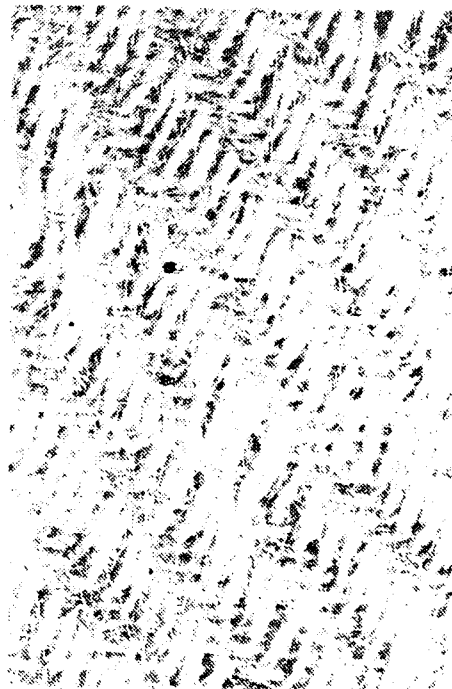
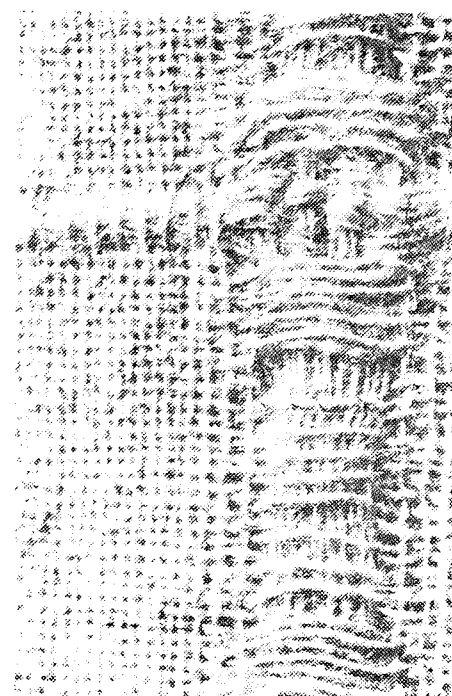
telefon: (061) 721-011, 721-209, 721-409
telegram: Papirnica Domžale
telex: 31215 YU Karton

SUKNO

INDUSTRIJA VOLNENIH IZDELKOV ZAPUŽE

TOZD
TEKSTILNA
TOVARNA
SUKNO
ZAPUŽE

Ž.R. SDK RADOVLJICA 51540-601-14151

Ob štiridesetletnici smrti partizana Izidorja

Na Poljšici pri Gorjah smo bili pri Klinarjevih trije sinovi. Moja brata sta bila že zelo zgodaj povezana s partizani. Že junija 1942 sta se jim tudi pridružila. Iz te naše vasi pa nista odšla le onadva, ampak še trije fantje. Vsi so bili mladi, zdravi, takrat stari od 20 do 22 let. To so bili moja brata Janez in Jakob Ambrožič (Klinarjeva), Lovro Pokljukar (Šobernov), Tine Slivnik (Pretnarjev), Jože Robič (Cesarjev) in Franc Pokljukar (Gogalne-kov). Po zvezi so odšli v partizane v poključke gozdove in so se priključili 2. bataljonu Gorenjskega odreda na Pokljuki.

Že po nekaj dneh so doživeli ognjeni krst na Berjanci nad Zatrnikom. Poleti 1942 so bili silovite hajke na Pokljuki, kajti Nemci so hoteli na vsak način uničiti že nevarno se razreščajoče partizanske enote. V avgustu 1942 se je 2. bataljon mudil na Jezercih pod Tošcem v kotanji nad planino Konjščico na Pokljuki. Od tod se je že takrat odpravila skupina borcev z zastavo proti vrhu Triglava, prišli pa so le do Kredarice, kajti na vrhu Triglava so bili Nemci. Partizani so odnesli s Kredarice le nekaj odevi. V tej skupini je bil menda tudi moj brat Janez-Izidor, vsaj tako mi je pripovedoval po vojni brat Jakob-Miro, ki je bil tudi takrat v tej partizanski enoti. Iz Konjščice so se umikali čez lipniški vrh in so med tem umikom naleteli na skrito nemško zasedo. Pri tem spopadu sta padla Polde Stražisar in Ivan Bernard, Franc Potočnik pa je bil huje ranjen, ujet, odpeljan v Begunje in tam kmalu tudi ustreljen. To je bil konec komandanta Gorenjskega odreda. Lovro Pokljukar je bil tudi v tem spopadu zajet, dodeljen k nemški policiji na Bledu in je padel 24. decembra 1942 v Jeli pod Staro Pokljuko v spopadu s parti-

zani. Franc Pokljukar se je takrat izmaknil partizanom in se sam predal nemški žandarmeriji v Spodnjih Gorjah. Ti so ga oddali svoji policiji, le-ta ga je kot policista poslala v Hamburg, kje je umrl pri bombnem napadu na to mesto. Od partizanov pa je odnesel pištolo, kar je partizane najbolj razjezilo.

Ko so bile poleti 1943. leta organizirane nove kurirske poti in postaje, za čim boljše in hitro povezavo med partizanskimi enotami, sta bila oba brata Janez-Izidor in Jakob-Miro dodeljena tem enotam. Bila sta v enoti kurirske postaje na Stari Pokljuki na G-6, povezovali pa so kurirske zveze z G-46 nad Gorjušami in prek Radovne z Mežaklo (G-8). Janez-Izidor je bil na tej kurirski postaji (G-6) komandir od aprila 1944 vse do njegove prezgodnje smrti. Bil je hraber borec. Med soborci je bil zelo priljubljen, bil je res tovariš v pravem pomenu besede. Bojne naloge je opravljal temeljito in natančno. Bil je tudi zelo priljubljen pri zavednih naših ljudeh v dolini.

Na torek, 13. februarja 1945, je bil ravno pust. Khranje fronte je dalo tudi partizanom slutiti, da se končno bliža konec vojne morije. Partizani so bili vse bolj pogumni in tudi manj previdni, kar je bilo za Izidorja usodno. Na pustni torek se je več partizanov s Pokljuke na večer pojavilo v gorjanskih vaseh. Tudi Izidor je prišel in se ustavil pri Pretnarju (Mkvavu) na Poljšici, se pravi v rojstni vasi. Prišel je tudi do svoje rojstne hiše, toda staršev in mene že dolgo ni bilo doma, ker smo bili pregnani v nemška taborišča. Kakor da bi slutil, se je prišel zadnjikrat poslavljat od rodne hiše in vasi! Še isto noč se je spotoma oglasil tudi na Zabreznem pri

Krnici, pri Brnekarju. Tam je že bilo nekaj partizanov in menda so še plesali. Proti jutru, 14. februarja, na pepelnico, se ni vračal na Pokljuko kakor ponavadi in kakor vsi drugi partizani, pač pa se je usmeril v vas Krnico. Vsi navzoči so ga rotili, naj ne hodi v vas, ker je tam nemška zaseda in je nevarno. Toda nič ni pomagalo. Ko je došel v vas Krnico na Kržetov vrt, je zaregljal. Vedel je, da je smrtno ranjen. Da ne bi prišel v roke sovražniku, si je sam pognal kroglo v glavo. Sicer so pri

Janez Ambrožič-Izidor

tem še dileme in netočnosti. Nekateri zatrjujejo, da je bil zadet na Kržetovem vrtu, drugi zopet, da le na krniškem mostu, nedaleč stran od vrta. Ker ga takrat kot »bandita« ni so smeli pokopati na gorjanskem pokopališču, so ga pokopali pri podružni cerkvi v Spodnjih Gorjah. V svobodi, novembra 1945. leta pa smo ga prekopali in ga položili v grob, ki je med mnogimi na partizanskem pokopališču v središču Gorij. Takrat so nam oblasti dovolile, da sme zadnjo noč pred skupnim pokopom padlih borcev ležati do-

KOČEVJE

Skupne borčevske priprave

Na sestanku predstavnikov vseh petih odborov ZZB NOV, ki delujejo v okviru krajevnega združenja ZZB NOV Kočevje – mesto so sprejeli sklep, da bodo do konca marca pripravili letne članske sestanke. Po sprejetem programu bodo obravnavali delo vseh odborov in krajevnega združenja v minulem letu. Prve ocene kažejo, da je bilo delo plodno in uspešno. Člani te organizacije so lani izvedli veliko akcij manifestativne narave in tudi politične, ki so terjale veliko naporov in prizadevanj borcev in drugih, zlasti mladine ter prosvetnih delavcev. Uspešno so bile izvedene prireditve ob kurirski pošti in dnevu mladosti, borci so se udeleževali vrste prireditev, kjer so mladi rod in druge seznanjali z dogodki iz NOB na Kočevskem.

V obravnavi predloga, da bi se krajevna skupnost Rab pobratila s krajevno skupnostjo Draga, so se zavzeli za to pobratenje. Za pobratenje so bili zato, ker je bilo z območja krajevnih skupnosti Draga v kočevski občini največje število internirancev na Rabu.

V pripravi na letne konference članstva so sprejeli stališče, da naj bi pripravili poročilo o gospodarskih gibanjih v minulem letu. Obravnavali naj bi tudi vprašanje hitrejšega uveljavljanja in utrjevanja vseh oblik odločanja in onemogočanja pojavov odločanja mimo delovnih ljudi in občanov ter njihovih delegatskih organov. Zbori občanov pa tudi drugi zbori morajo postati najpomembnejša oblika izražanja interesov, pobud in predlogov ter podlaga za delegatsko oblikovanje odločitev. Odločno so obsojili odločanja v posameznih krogih pa tudi v vrstah borčevske organizacije.

VIKTOR DRAGOŠ

ma. Uro pred sprevedom skupnega pokopa pa smo ga iz rojstne hiše odpeljali v dom Partizana v Gorje, kjer so že ležali na mrtvaških odrih borci, ki so padli in bili začasno pokopani po širih gozdovih Gorenjske, Primorske, Štajer-

ske, Dolenjske in morda še kje.

Tako se je končala življenjska pot borca prostovoljca. Brat Jakob-Miro je vojno preživel. Z Izidorjem sta se skupno bojevala za svobodo vse do

Obvestilo

SMUČARSKO TEKMOVANJE

za memorial padlih borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade

Kot vsako leto pripravljata Smučarsko društvo Šentjernej in skupnost borcev Cankarjeve brigade tekmovanje v spomin padlih borcev na Javorovici. Zaradi trenutnih snežnih razmer sicer še ni mogoče določiti datuma. Ker pa bi na vsak način radi tekmovanju priključili kategorijo nekdanjih borcev, prosimo zainteresirane, naj se javijo odboru skupnosti borcev Cankarjeve brigade, Ljubljana, Vrtača 11. O tekmovanju jih bomo skušali pravočasno obvestiti, spremljajte pa tudi redna časopisna obvestila.

Poizvedba

Zbiram zgodovinsko dokumentacijo o nemški ofenzivi od drugega do petega avgusta 1943 na Žirovski vrh. Prosim sorodnike padlih v tej ofenzivi, naj mi pošljejo podatke in svoje naslove.

Zelim tudi identifikirati borce, ki so padli v jurišu Gorenjske brigade 4. avgusta 1943 na Selu pri Zireh, ko se je ta prebijala iz obkoljenega Žirovskega vrha. V tem jurišu je padel Valentin Smid-Lenin, vendar o njem nimam drugih podatkov.

Podatke sporočite na naslov: Janko Mrovlje, 62000 Maribor, Aškerčeva 24, telefon (062) 24-413.

● ŠPORT IN REKREACIJA

● ŠPORT IN REKREACIJA ●

Deseti smučarski tek Po poteh Štirinajste

Ob letošnji že enainštirideseti obletnici pohoda Štirinajste divizije na Štajersko in Koroško so v Kotljah pri Ravnah na Koroškem organizirali smučarski tek. Nastopili so rekrutivni smučarji različnih starosti, moški in ženske, pripadniki JLA in TO. Tekmovali so na 24, 12 in 8 km dolgi progi. Vsi udeleženci so prejeli spominske značke. Pokroviteljica sta bila odbor Štirinajste divizije in Železarna Ravne na Koroškem, organizator pa Zveza telesnokulturne organizacije občine Ravne na Koroškem. V častno predsedstvo so poleg drugih imenovali Viktorja Avblja-Rudija; kot predsednika, Bojana Škrka, Ivana Dolničarja-Janošika, Miha Butaro-Aleksa in Vlado Mišič-Miho (vsi udeleženci pohoda in generali).

Zbrane je nagovoril Maks Večko, predsednik občine Ravne na Koroškem. Na njeni poti so bili slavni mejniki: Kozjansko, Paški Kozjak, Graška gora, Bele vode, Kramarica, mo-

zirski hribi in drugi. Zaradi tega ni naključje, da je do danes tej enoti podelilo domicil že petnajst občin, med katerimi je tudi ravska.

Ta vsakoletna prireditev – letos je bila že deseta – ni samo najpomembnejša zimskošportna manifestacija tu okoli, temveč tudi zelo odmevni družbenopolitični dogodek z vsemi svojimi zgodovinskimi, kulturnimi, športnimi obeležji.

Organizatorji na Koroškem si bodo tudi v prihodnje prizadevali, da bodo skupaj z odborom Štirinajste divizije, z združenim delom, občinsko skupščino, občinskim odborom ZZB NOV, kulturnimi in drugimi institucijami še bolj popestrili to prireditev, zlasti pa si želijo, da bi lahko v prihodnje pozdravili na njej čimveč pripadnikov JLA in teritorialne obrambe.

Drago Miklavc

Borci smučarji, partizansko Cerkno vas pričakuje

Zima nam je letos krepko zagodla. Že decembra so zaradi pomanjkanja snega odpadla tekmovanja na Pokljuki, množična teka v Bohinju in Logatcu, v januarju so odpadle prireditve na Predmeji, v Cerkljah, na Blokah, v Hotedrščici, Misljinji in 10. februarja tudi jubilejni Trnovski maraton. Organizatorji so imeli srečo s snegom le na Osankarici, in Ravnah in Dupljah, kjer je množični tek Po poteh Koroškega odreda z več kot 2400 udeleženci (tekmovalo je tudi 25 borcev) odlično uspel.

Pred dnevi je koordinacijski odbor za množične teke pri SZS odločil nove termine: 17. februarja, Cerklje – Gorenjski odred; 24. februarja, Cerkno – Partizanske smučine; 3. marca, Črni vrh – Trnovski maraton. Spremljajte dnevno časopisje in radio, kjer bodo obvestila o dokončnih datumih tekmovanj. Udeleženci NOV bodo tekmovali v posebni kategoriji.

Cerkno bo od 20. do 24. februarja 1985 slovesno proslavilo 40-letnico edinstvenih smučarskih tekmovanj med vojno viхро v okupirani Evropi. Organizacijski odbor

Partizanske smučine Cerkno-45 že več mesecev skrbno pripravlja obsežen program, v katerem bodo sodelovali: najmlajši smučarji primorske regije, vojaki, teritorialci in miličniki, reprezentanca mladincev iz vseh republik in udeleženci NOV, ki se bodo pomerili v teku in veleslalomu. Te dni je izšla brošura o partizanskem smučarskem tekmovanju v Cerknem 1945, na bazenu bodo odprli razstavo likovnih del, udeleženci si bodo ogledali bolnišnico Franjo in se skupaj z vaščani povsneli na kulturnih večerih in partizanskem mitingu.

Borke in borci smučarji iz vseh krajev Slovenije! V nedeljo, 24. februarja, ob 10. uri bo na novem smučarskem centru na Črnem vrhu nad Cerknim tekmovanje v smučarskem teku na 5 kilometrov in v veleslalomu. Proge bodo lahke in starosti udeležencev primerne. Pridite na tekmovanje in na tovariško srečanje, ki bo po tekmovanju ob 14. uri v hotelu ETA. Partizansko Cerkno vas kot nekdanj med vojno pričakuje odprtih rok.

Miloš Rutar

● ŠPORT IN REKREACIJA

● ŠPORT IN REKREACIJA ●

založba borec
ljubljana
miklošičeva 28

založništvo – 320-497, revija Borec – 320-477, revija
kurirček 320-496, knjigotrštvo 320-476, uredništvo TV-
15, 327-780, komerciala – 327-965, 320-496

Vladimir Kavčič

KO NEBO ZAŽARI

Pri Založbi Borec je pravkar izšla knjiga izpod peresa letošnjega dobitnika Kuharjeve nagrade Vladimira Kavčiča – roman *Ko nebo zažari*. Roman je nadaljevanje trilogije *Žrtve* in sega v čas ob koncu vojne. Le-ta je odprl temeljna vprašanja novega razvoja, ki so v romanu prepletena s konkretnimi človeškimi usodami, z zadoščanjem ob zmagi na eni strani in popolnim porazom na drugi strani...

– Da bi koga osumilil po krivem...? Ali da bi imeli med seboj vohljača...?

– Kdo bi to lahko bil? Res sem radovedna.

– Vodnik iz druge čete. Kuclarjev... Ali se ne vrti kar naprej okrog štaba, čeprav nima za to pravega razloga? K njemu prihaja kurir iz doline...

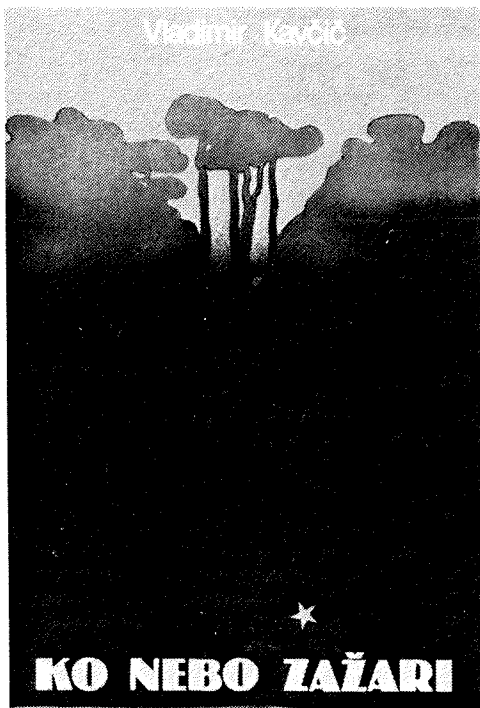
– Tisti fantič iz Potokov?

– S Črtom se shaja na samem...

– Saj imaš čisto vest, ali ne? ga je zavrnila Tina. – Naj delajo, kar hočejo. Mi vemo, kaj smo... Tudi Kuclarjev ne more biti drugačen. Sam je prišel. Od tega ne more imeti koristi.

– Vojne bo kmalu konec. Vsi bodo hoteli z nami, vsi bi radi pridobili zasluge. Ne sodi jih po sebi, niso vsi pošteni. Marsikdo je izgubil glavo zaradi suma. Vojna še traja, ne pozabi, je Volk vztrajal pri svojih pomislekih. – Da se ti ne bodo prepozno odprle oči...

(odlomek)

NAROČILNICA TV-15

Prosim, da mi knjigo Vladimira Kavčiča *KO NEBO ZAŽARI* pošljete na spodnji naslov:

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Pošta in poštna številka: _____

Reg. št. osebne izkaznice: _____

izdane pri: _____

Kupnino v znesku 1.290,00 din bom poravnal(a) ob prejemu knjige.

Datum: _____

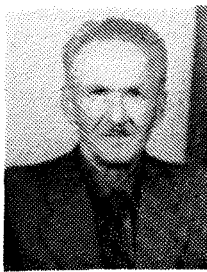
Podpis: _____

Franc Pavček

Od spomladi 1943 je bil aktivist OF Franc Pavček iz Dolenje Straže pri Novem mestu borec Gubčeve brigade in se je udeležil njenih številnih bojov in zmag. Po italijanski kapitulaciji je bil med prvimi borci slovenskih topničarjev. S I. SAB se je udeležil napadov na Kočevje, Ribnico, Štampetov most, Žužemberk, Dobrič in sodeloval tudi v drugih bojih naših topničarjev vse do maja 1945. Večkrat je bil odlikovan. Po vrnitvi iz armade je pomagal doma pri obnovi, sodeloval v raznih organizacijah, največ pa v zvezi borcev, kjer je bil aktiven vse do smrti.

Franc Maurič

Lani smo se na Bukovem pri Cerknem poslovlili od Franca Mauriča, rojenega 1910. leta. Po kapitulaciji Italije je odšel v partizane. Po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine in v DPO. Za delo med NOB in po njej je prejel pet odlikovanj in več priznanj.

Ivan Knežar

Rodil se je 1914. leta v Spodnjem Razborju pri Slovenj Gradcu. Leta 1943 se je priključil borcem NOB na Koroškem, kasneje pa je bil kurir na območju Železne Kaple in Koprivne. Prejel je več odlikovanj.

Ludvik Zebec

Na ljubljanskih Žalah smo se lani poslovlili od Ludvika Zebca, rojenega 1923. leta v vasi Gorišček pri Ptuj. Komaj 16 let je imel, ko so ga Nemci odpeljali v delovno taborišče pri Dunaju, kjer je bil prisilno mobiliziran v nemško vojsko. Uspelo mu je pobegniti in se je priključil 5. prekomorski brigadi, s katero je prišel v domovino.

Alojz Belingar

Oktober lani je v Beogradu umrl upokojeni major Alojz Belingar, star komaj 59 let. Izhajal je iz napredne kmečke družine v Kromberku pri Gorici. Leta 1943 je postal partizan na goriški fronti. Bil je borec Goriške in Gradnikove brigade, kasneje pa 2. brigade VDV. Bil je oficir letalsko-tehnične službe in se je šolal v Sovjetski zvezi. Služboval je v Sarajevu in Zemunu. Dobil je več odlikovanj in pohval.

Marija Arzenšek

Rodila se je 1908. leta v Jelcah. Med NOB je pomagala partizanom, pri njej so našli varno zavetje. Bila je članica OF in prejela je priznanje.

Ivana Suhadolnik

V 95. letu je umrla Ivana Suhadolnik, Jeleniščeva mama iz Borovnice. Ob prihodu okupatorja se je vsa njena družina vključila v delo NOV. Zaradi tega pa je okupator odpeljal njene sinove v internacijo.

Feliks Horvat

V 66. letu je umrl borec VDV brigade in rezervni kapetan Feliks Horvat. Bil je nosilec več odlikovanj.

Jože Okoren

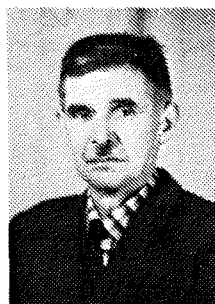
Lani je tregično umrl Jože Okoren, rojen 1923. leta v Stični. Bil je borec 12. udarne brigade.

Franc Rot

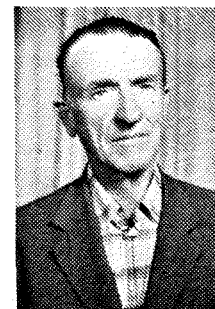
Decembra lani smo se na srpeniškem pokopališču poslovlili od Franca Rota iz Žage, rojenega 1924. leta. Leta 1943 je bil odpeljan v italijansko vojsko. Razpad Italije je dočkal na Sardiniji, od koder je obegnil v Gravino in se priključil 3. prekomorski brigadi. Po vojni se je vključil v NZ, kasneje je postal komandir milice. Prejel je več odlikovanj.

Jože Ilgo

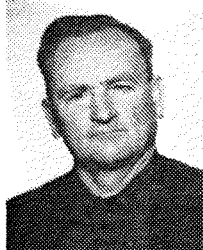
V 73. letu je umrl Jože Ilgo, rudniški kovač in športnik v orodni telovdbi. Leta 1943 je postal aktivist na Koroškem. Od njega smo se poslovlili v Črni na Koroškem.

Jože Knez

V 78. letu tragično umrl Jože Knez, kmet iz Bistre pri Črni na Koroškem. Ze 1942. leta so se v njegovi hiši oglašali partizani. Posebno se je izkazal ob prihodu 14. divizije na Koroško. Zaradi tega je bila vsa njegova družina izseljena najprej v dravogradske zapore, nato v Mauthausen in Dachau.

Franc Trebušak

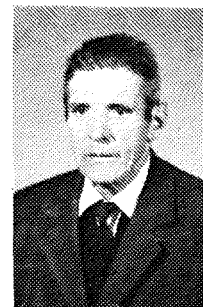
Lani je umrl Franc Trebušak, rojen 1920. leta. Od 1944. leta je bil borec NOV. Od njega smo se poslovlili v Čemšeniku.

Lojze Podobnik

Novembra lani smo se v Stični poslovlili od Lojzeta Podobnika, borca 2. grupe odredov. Rodil se je 1911. leta v vasi Dobrova pri Stični.

Urška Nagernik

Decembra lani smo se v Črni poslovlili od 63-letne Urške Nagernik. Od 1943. leta je sodelovala z NOB v Javorju pri Črni. Bila je obveščevalka in kurirka ter je sodelovala z aktivisti OF.

Jože Murgelj in**Ivan Hrovatič**

V Podgradu pri Novem mestu se domačini spominjajo dveh priljubljenih borcev NOV. Oba sta bila rojena v Koroški vasi na Gorjancih: Jože Murgelj leta 1912 in Ivan Hrovatič leta 1922. Murgelj je bil borec v artilerijski brigadi 7. korpusa in učitelj v podoficirski šoli. Za zasluge v NOB in povojni obnovi je dobil več odlikovanj. Po vojni se je izkazal predvsem kot dober političen delavec v krajevni skupnosti Podgrad.

Ivan Hrovatič je bil borec Gorjanskega bataljona, Levstikove brigade in jurišnega bataljona 15. divizije. Za pogum in vdanost v NOB je prejel več odlikovanj. Oba tovariša sta bila rezervna poročnika naše armade, oba pa sta tudi aktivno pomagala v vrstah borčevske organizacije v Podgradu.

Anton Somrak

Lani so se številni nekdanji soborci, prijatelji in znanci na Šmihelskem pokopališču v Novem mestu poslovlili od Antona Somraka, doma iz znane zavedne Somrakove družine na Malem Kalu. Bil je borec Jeseniško-bohinjskega odreda in nato Prešernove brigade, v kateri je bil vodnik vse do osvoboditve. Odlikovan je bil z redom za hrabrost in z medaljo za slug za narod. Dolga leta je delal v novomeški komunali in bil priljubljen občan.

Viktor Jereb

V Cerknem smo se lani poslovlili od Viktorja Jereba. Kot učitelj je bil premeščen v Italijo. Po kapitulaciji se je vrnil domov in sprejel nalogo organizatorja delovanja slovenskih šol na Cerkljanskem. Kljub temu, da je bila naloga težka, mu je uspelo sestaviti učni načrt, ki ga je kasneje sprejel pokrajinski odbor NOO za Slovensko primorje. Tako se je po njegovi zaslugi začel oktober 1943. leta pouk v šolah po vsej cerkljanski okolici. Bil je prvi slovenski šolski nadzornik za baško-cerkljansko okrožje.

Antonija Rutar

Lani smo se na cerkljanskem pokopališču poslovlili od Antonije Rutar, rojene pred 73 leti na Poljanah pri Cerknem. Ze 1942. leta je dala zatočišče prvemu organizatorju upora na Cerkljanskem ter aktivno sodelovala z OF. Mož je odšel med partizane in ostala je sama z otroki. Njena hiša je partizanom postala drugi dom. Bila je tudi aktivna članica AFŽ.

Cecelija Roje

Rodila se je 1903. leta v Labinjah. Leta 1942 je bila vključena v delo OF. V začetku 1943. leta je odšla mož v partizane in ostala je sama z otrokoma.

Vida Šatej

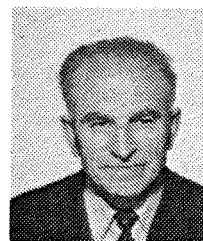
Decembra lani smo se v Portorožu poslovlili od Vide Šatej, rojene 1923. leta v Vrtovinu pri Ajdovščini. Bila je aktivistka na Vipavskem in internirana v Nemčijo.

Jože Valente

V Portorožu smo se poslovlili od Jožeta Valenteja, rojenega 1923. leta v vasi Trbonje pri Dravogradu. Ze septembra 1943. leta je bil med partizani. Bil je borec 11. SNOB Miloša Zidanška, nato pa kurir pri štabu 14. divizije. Prejel je odlikovanje.

Štefka Kuhar

Novembra lani je umrla aktivistka, borka in ilegalna ljubljanka Štefka Kuhar, z ilegalnim imenom Cirila Zenj. Rodila se je 1914. leta v Priskovem na Dolenjskem. Ze junija 1941. leta se je vključila v OF, in odšla v ilegalo. V okupirani Ljubljani je delovala na organizacijskem področju, kasneje kot blagajničarka in intendantka pri zbiranju članarine OF, delala je v ilegalni tiskarni, prenašala Poročevalca in vse potrebno. Leta 1943 je bila sprejeta v partijo. Leta 1945 je bila izdana in aretirana.

Tone Tomič

V 74. letu je umrl predvojni aktivist, član KPJ, borec NOV in nosilec partizanske spomenice 1941 Tone Tomič. Rodil se je v Bosanski Dubici. Leta 1936 se je preselil v Ljubljano in postal član naprednih sindikatov. Takoj po okupaciji se je vključil v delo OF in kmalu odšel v partizane. V Veliki Loki je bil ujet in zaprt v več zaporih. Po enem letu se je vrnil in takoj odšel v partizane. Delal je v partizanski tehniki pri Glavnem štabu NOV in POS. Leta 1956 se je upokojil s činom kapetana 1. razreda.

Tihon Klejnsov

Rodil se je 1919. leta v Ukrajini. Po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo se je priključil našemu osvobodilnemu gibanju. Bil je hraber partizan in po vojni aktiven član ZB NOV.

Ivan Šerak

Novembra lani smo se poslovlili od Ivana Šeraka, rojenega pred 88 leti. Bil je aktiven sodelavec NOV.

Anton Milharčič

Decembra lani smo se na Slavini pri Prestranku poslovlili od Antona Milharčiča, rojenega 1911. leta v Žejah. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Konec vojne je dočkal v ujetništvu.

Angela Jereb

Novembra lani smo se v Cerknem poslovlili od Angele Jereb. Za NOV je začela delati 1943. leta. Mlela je žito za partizanske enote, predvsem za potrebe bolnišnice Franja.

JOŽE HREN-AKI

4

V četi komandirja Bogdana

Morala sva dobiti zvezo z brigado. Srečanje je bilo predvideno nekje na gozdni cesti na severozahodni strani Tolstega vrha, od polnoči do tretje ure zjutraj. Razložili so nama in opozorjena sva bila, da bova morala iti skozi razne nevarnosti. Komandir naju je še posebej opozoril, da morava biti glede na pomembnost naloge, ki jo morava opraviti, zelo previdna. Še preden je dolina utonila v večernem mraku, sva se poslovila od tovarišev in odšla na pot.

Krenila sva po gozdni stezi, ki so jo že prekrile suhe veje in dračje. Prispela sva na rob gozda pri Okonini in zagledala pred seboj belo cesto, ki se je vijugala iz Ljubnega proti Mozirju. To, za nas tako široko cesto, ki je popeljala že toliko mladih v širni svet, je bilo treba prečkati. Pazila sva na vsak najmanjši premik ter najneznatnejši šum. Vsako sled sva pazljivo prebrala.

Prečkati cesto je pomenilo samo steči čez cestišče in se znajti na drugi strani. Toda ta bela reka je bila zelo nevarna, ker so jo Nemci budno nadzorovali. Na vsakem primernem kraju so iz zasede na nas prežale strojnične in puškine cevi. Odkar se je sovražnik moral odreči nadzoru nad stezami in prehodi ter nad manjšimi potmi, je na glavne ceste, mostove, brvi, prehode čez ceste in reke in druge take kraje še posebej pazil.

Bilo je vse tiho in mirno. Še malo – in preletela sva cesto. Imela sva srečo. Še nekaj minut hoje – in že sva imela za seboj drugo oviro, prehod čez Savinjo. Pred nama so se razprostirala Pobreška polja, ravninski gozd, pa zopet polja Romanove rojstne vasi. Hitela sva po kolovozih, mejnikih, čez pokošene travnike in po dobri uri hoje, brez večjih težav, prekoračila Dreto in cesto Gornji grad–Nazarje. Bila sva lačna. Dogovorila sva se, da se oglasiva na Romanovem domu in on naj bi poklical sestro Francko, ki je bila že vajena takšnih nočnih obiskov, saj je bila prekaljena aktivistka OF.

Nemci so kaj radi postavljali zasede v bližini domačij, za katere so vedeli ali slutili, da imajo zveze s partizani. Zmenila sva se, da obidem njihovo hišo in ob robu gozda poiščem primeren zaklon, da bi mu lahko omogočil umik v gozd. V najino zadovoljstvo zasede ni bilo. Roman je kmalu prišel k meni nasmejan ter mi prinesel kos kruha in lonček mleka. Francka mu je povedala o sovražniku in druge novice, ki so naju kot partizana zanimala. Ker se nama je mudilo, sva se hitro odpravila naprej. Po dveh urah hoje sva ponoči prispela na kraj, kjer naj bi se srečala s šlandrovci. Nestrpno sva čakala. Imeli so že precejšnjo zamudo. Hotela sva že oditi, ker sva menila, da jih ne bo. Nenadoma pa: »Stoj! Kdo je tam!« Iz previdnosti sva skočila v primerno zavetje in pripravila puški za strel. Ko smo izmenjali geslo, smo si segli v roke. Čeprav smo se videli prvič, smo se pogovarjali kot stari znanci. Najbolj jih je zanimalo, kako smo likvidirali sovražnikovo postojanko v Radmirju.

Na sestanek so prišli: politični komisar 2. bataljona tovariš Ludvik Bizjak-Smrekar, komandir čete Jože Štok-Korotan in terenski delavec Franc Kos-Samo. Na javki nama je bilo naročeno, da mora naša četa priti še ta večer v graben nad vasjo Potok. Še posebej nama je bilo naročeno, da ne smemo med pohodom vznemirjati sovražnika in moramo na dogovorjeni kraj priti v čimvečji konspiraciji. V nasprotnem primeru bi lahko pokvarili načrt za napad na postojanko v Rečici ob Savinji. Ta je bil določen za noč s 6. na 7. oktober.

Priganjal naju je čas, zato sva se hitro poslovila. Ubrala sva najkrajšo pot. Ko sva prečkala Savinjo in glavno cesto, je bil že dan, zato sva hodila skrajno previdno. V četo sva se vrnila, ko je že sijalo sonce. Skrbelo jih je že, ker sva se toliko časa mudila. Četa je bila že razvrščena v kolono in pripravljena na odhod.

Radosten smehljaj je prešinil komandirjev obraz, ko sva mu razložila zamudo in poročala, kaj so nama naročili tovariši iz brigade.

Bilo je 5. oktobra 1943. Kmalu po zajtrku se je četa zbrala za sestanek. V četi je vladalo prijetno razpoloženje. V njej so bili borci, ki jih je surova vojna pognala daleč od doma in so v četi našli svoj drugi dom. To so bili hrabri borci, pretežno delavci in kmetje, ki so poznali malo dobrega. Vsem je v glavnem pregrinjala mize revščina. Prijetno jih je bilo pogledati, kako so sede v polkrogu zavzeto poslušali komandirja. Ta je govoril, kako se moramo kot dobri borci obnašati v brigadi. Ta dan je bil zares sončen. Vsi smo se veselili srečanja z brigado. Še ogenj je veselo prasketal. Kuhar je z vso kuharsko spretnostjo pripravljaj kosilo, ki je bilo hkrati tudi večerja. Pred nami je bil dogl in nevaren pohod. Potem pa trd boj, napad na močno postojanko v Rečici ob Savinji. Poveljstvo čete je določilo popoldanski počitek.

Ker smo morali priti kmalu zvečer pod Dobrovlje nad vasjo Potok, smo sklenili, da s prvim mrakom prečkamo cesto Ljubno–Mozirje v bližini Okonine. Hodili smo zelo previdno. Gozdne poti je bilo kmalu konec in za nami je bil gozd visokih dreves. Korak za korakom smo se spuščali proti beli cesti. Hitro smo postavili zasede in že smo bili čez prvo oviro. Kmalu smo po brvi pri Grušovljah prešli Savinjo.

Desno v smeri Šmartnega ob Dreti se je oglasilo močno strteljanje, zato smo skozi nižinski gozd krenili levo, da smo prečkali Dreto in cesto Nazarje–Gornji grad pod vasjo Pusto polje in prišli na dogovorjeni kraj. Odložili smo nahrbtnike ter plegli ob poti.

Prišli so tovariši iz brigade in četa je nadaljevala pot na Dobrovlje v sestavo Šlandrove brigade. Nekaj borcev naše čete je bilo dodeljenih v jurišni oddelek, kateremu je poveljeval komandant 2. bataljona Šlandrove brigade Drago Poglajen. Tudi z Romanom sva bila dodeljena v ta oddelek kot vodji skupin za napad na postojanko v Rečici ob Savinji naslednji večer.

Tako smo krenili na pot. Neopazno smo se morali prebiti v gozdiček v neposredni bližini trga.

Konec

Dvakrat so ga obesili

Dne 24. februarja bo minilo štirideset let, odkar je umrl doktor prava Vladimir Kante, pomočnik upravnika policije dr. Hacinca. Dne 24. februarja 1945 popoldne so ga dvakrat obesili.

Na Kantetov poslednji dan so ga zjutraj okrog devete ure privedli na upravo policije na sedanji Prešernovi cesti. Pred vhomom ga je srečala strojepiska, ki je bila zadolžena za tipkanje »policijskega dnevnika«. Povedala je, da je bil izredno bled in da jo je zelo žalostno pogledal. Na obrazu ni imel nobenih vidnih poškodb ali podplutb. Nosil je pumparice, obut je bil v gojzarice. S spremljevalcema je prišel peš po Šubičevi ulici. Kasneje smo zvedeli, da so mu to jutro sporočili, da bo usmrčen. Procesa ni bilo. Kolikor se je dalo takrat zvedeti, ga je obsodil nemški komandant Rösener na predlog upravnika dr. Lovra Hacinca.

Po štirinajsti uri istega dne je v drugem nadstropju

uprave policije, kjer je imel svoje prostore politični oddelek, nastal izreden direndaj. Zbirali so se mladi fantje političnega oddelka (imenovali PP-jevci), se živahno pogovarjali in glasno smejali. Nenadoma je nastala popolna tišina. Očitno so vsi hkrati zapustili poslopje.

Okrog šestnajste ure nas je pretresla srhljiva novica, da so našega sodelavca in prijatelja pravkar obesili na dvorišču »prisilne delavnice« na Povšetovi 5, kjer so bili policijski zapor. Drugo nadstropje na upravi policije je zoper hrupno zažvelo. Od v OF organiziranih članov straže, ki so bili to popoldne v službi na Povšetovi, sem izvedela nadrobnosti o poteku usmrtitve.

Doktor Kante je šel pod vislice sam v pumparicah in gojzaricah. Ko so zadržnili vrv, se je utrgala, pa je padel. Odpeljali so ga v celico, kjer je prosil za malo konjaka. Dobil ga je, vendar ga ni mogel požreti, ker je bilo grolo že preveč stisnjeno. Med-

tem so telefonirali v kazino Rösenerju, mu sporočili, kaj se je zgodilo in vprašali, kaj naj storijo. »Ponovno obesiti,« se je glasil kratek ukaz, ki so ga nemudoma izvršili.

Vrv se ni utrgala po naključju, temveč so jo obdelali člani OF v upanju, da bodo s tem rešili doktorju življenje, ker so slišali, da je v svetu običaj, da pustijo obešenca pri življenju, če se vrv pretrga.

Doktorja so ponovno privedli pod drevo. Preden so zategnili vrv, je rekel: »Ko boste obešali še druge, preglejte vrv, da bo v redu, da ne bodo dvakrat doživljali to, kar sem jaz.« Nato je krepko stisnil ustnice, da bi bil tudi po smrti videti dostojen. Vedno je zelo pazil na urejen videz. Toda ni mu bilo dano. Še po smrti so ga ponižali. Sezuli in odnesli so gojzarice ter slekli hlače, da je visel v samih spodnjicah v srhljiv opomin sojetnikom, ki so prizor opazovali izza rešetk.

Danica Lovrečič

Mladina premišlja o reformi izobraževanja Veliko zaskrbljujočih kazalcev

Bo kar držala pripomba, da še ob nobeni reformi izobraževanja ni preteklo toliko črnih kot ob tokratni. Aktualne so razprave o šolstvu, čeprav nekoliko manj hrupne kot pred leti. Tokrat o preobrazbi višjega in visokega šolstva, ki naj bi v letošnjem letu odprlo vrata za vse tiste, ki želijo biti »izvozno usmerjeni«. Povzeli smo uvodne misli Vike Potočnik o usmerjenem izobraževanju, ki se sprašuje, kje je luč v tej temi.

Mladi opozarjajo na zaskrbljujoča dejstva oziroma značilnosti v dosedanjem srednjem izobraževanju, ki jih sploh ni tako malo in bi veljalo o njih dobro premisliti. Nekateri podatki kažejo na zmanjšan vpis mladih v srednje šole po končani osemletki. Namesto tega celo zapuščajo srednješolske klopi in se odločajo za zaposlitev. To se še posebej pogosto dogaja v manjših krajih. Tako so na primer na ptujskem območju ugotovili, da se dvajset odstotkov učencev po končani osnovni šoli ne vpiše v srednje šole.

Kako pa je z dualizmom v našem šolstvu? In kaj z »elitnimi« šolami, kot jih že od nekdaj radi poimenujemo? Tudi to pomeni problem za mlade razmišlja joče. Namreč, od prvotnih načrtov ob uvajanju usmerjenega izobraževanja se je število naravoslovnih oddelkov in s tem tudi slušateljev

povečalo od 300 na 1500. Podobno lahko pričakujemo ob jasnejših pogojih v višjem in visokem šolstvu tudi pri družboslovnih programih.

Nadalje mladi opozarjajo na prenatrpanost programov in prekrivanje vsebin. Nobena pripomba mladih v usmerjenem izobraževanju ni zalegla in tudi ne njihova očitna preutrujenost. Posledica vsega je pomanjkanje kvalitetnega poglobljanja znanja. Da ne govorimo o interesnih dejavnostih, ki jih sploh ni ali pa imajo dijaki le majhno možnost izbire tega tako pomembnega sestavnega dela, vzgojnega elementa v sistemu izobraževanja.

Zanimivo bi se bilo vprašati o »notranji« reformi, pa to vprašanje tako redko zasledimo v preštevilnih razpravah o usmerjenem izobraževanju. Ni nikakršnih analiz, koliko so takšni programi in njihovo izvajanje v skladu s psihofizičnimi sposobnostmi in kakšne posledice povzročajo razvoju slušateljev.

Znano je, da nastaja mreža šol brez globalnih analiz, pač pod vplivom ozkih interesov v občini, krajevni skupnosti ali republiki. To povzroča še nadaljnje drobljenje že tako razdrobljenega dela sredstva, ki ga naša družba namenja usmerjenemu izobraževanju. Če k temu pristavimo še nedodela-

nost stopenjskih ciljev, ki naj bi vodili k zanimivim ciljem naše reforme, smo spet na začetku, v začaranem krogu, nezmožni za sprotno celovito spremljanje in preverjanje poti in stranpoti naše reforme.

Še eno vprašanje zanima mlade: Kaj in kako je pred in za vrati Univerze? Menijo, da tudi ta ne bo uspešno opravila svojega izpita. Kaj jih navaja le tem mislim? V glavnem študentje, ki jih nikakor ni mogoče prebuditi iz že nekajletnega zimskega spanja. Menijo, da so vzrok tega nekatere »novosti«, kot je na primer sproti študij.

V višje in visokošolskih organizacijah se bodo študentje še nadalje srečevali z načini učenja in poučevanja, ki so značilni za osnovne in srednje šole ali z načini, ki so prisotni pri družbenopolitičnem izobraževanju. Kaj lahko pričakujemo? Da se bomo srečevali z ozko usmerjenimi in nefleksibilnimi diplomanti? Eno je gotovo: ob novih programih je nujno treba opraviti temeljitejšo analizo učinkovitosti študentov in študija, razčleniti načine za izboljšanje kakovosti študija. Samo na takšen način lahko pridemo do kvalitetne izobrazbe, kvalitetnega dela in kvalitetnih delovnih rezultatov, ki jih v naši družbi še kako potrebujemo.

Živa Drole

Kje bo deveti zlet tabornikov Slovenije?

O tem so se dogovarjali delegati RK Zveze tabornikov Slovenije na svoji sedmi seji v Novi Gorici že pred novim letom in sklenili:

Deveti zlet Zveze tabornikov Slovenije bodo organizirali na območju Stražuna, ki leži v jugovzhodnem predelu Maribora v občini Pobrežje. Platnene strehe, spremljajoče objekte in igrišča pa bodo razporedili na približno 22 hektarjih. Na zletu pričakujejo vsakega enajstega oziroma 2.000 tabornikov, ki bodo razvrščeni v enajst področnih taborov. Zlet bo vodil republiški štab, vsak področni tabor bo imel svoj štab, ki bo samostojno organiziral življenje na zletu. Taborniki posameznih taborov bodo organizirani po četah in jih bodo vodili komandirji čet s pohoda. Program desetdnevnega dela in življenja na zletu je razdeljen na obvezni skupni program in del programa, ki se izvaja ločeno po tabornih področjih.

Prihod na zletni prostor bo skupen, organiziran z železniškim prevozom iz Ljubljane in Murske Sobote. Organizirali bodo kolono, se postrojili na osrednjem zletnem prostoru in po krajši slovesnosti začeli z dokončnim urejevanjem tabora. Vsi udeleženci zleta se bodo udeležili skupnega pohoda na Pohorje, kjer je 8. januarja 1943 v globokem snegu bil svoj poslednji boj slavni Pohorski bataljon. V času zleta bodo organizirali taborniško igro »Ilegalec« v večjem obsegu, kot je to v navadi. Ker gre za akcijo, ki se še posebej nanaša na SLO in DSZ, bodo v njej sodelovali vsi udeleženci zleta. Vsi se bodo udeležili sklenitve 9. zleta, ki bo hkrati z osrednjo proslavo mesta Maribora ob 4. juliju – dnevu borca.

Drugi del programa, ki se izvaja po tabornih področjih je razdeljen na taborniško-športne dejavnosti, kulturno dejavnost, izlete in ogleda v mestu in okolici, delovne akcije, program za medvedke in čebeli-

ce, športne rekreativne dejavnosti, posvetovanja, konferen- ce, srečanja, sodelovanje s taborniki iz drugih republik in skavtov iz drugih držav ter druge dejavnosti.

Zveza tabornikov Slovenije je že doslej precej razširila sodelovanje z organizacijami iz Poljske, Čehoslovaške, Sovjetske zveze, nekaj manj je je bilo z organizacijami iz Belgije in Velike Britanije. Posebno dobro sodelovanje pa je imela s taborniško organizacijo Rodu modrega vala, ki deluje na področju Trsta in Gorice ter povezuje zamejske Slovence v Italiji. S tem se ljudje združujejo med seboj, pridobivajo nove prijatelje, ki tako postanejo najboljši »ambasadorji« Jugoslavije. Zaradi tega predlagajo načrtno in organizirano delo komisije za mednarodno delovanje, ki naj bi usklajevala in spodbujala te taborniške dejavnosti še več in bolje kot doslej.

Na 7. seji RK ZTS so delegati ugotovili, da je 193 oddelkov in veliko občinskih zvez tabornikov namenilo veliko pozornost tudi vzgoji kadrov, ki so nujno potrebni za delo v organizaciji, predvsem šolanje vodnikov, mentorjev, načelnikov čet in oddelkov, specialistov, inštruktorjev. Naj omenimo le nekaj: Tečaje vodnikov, ki se jih je udeležilo 1.157 članov, tečaj Gozdne šole v Bohinju, ki se ga je udeležilo 181 vodni-

kov, seminar za organizacijo mnogoboja, ki ga je obiskovalo 344 slušateljev, tečaj za taborniška vodstva, ki se ga je udeležilo 161 starešin, tečaj mentorjev in vodij murnov, ki ga je obiskovalo 66 slušateljev ter tečaja za topografijo in lokostrelstvo, ki se ju je udeležilo 99 članov. Število 2.008 udeležencev na raznih tečajih in seminarjih dokazuje, da namestni vzgoji kadrov v taborniški organizaciji posebno skrb. Le z dobro izvoljenimi in strokovno usposobljenimi kadri bo taborniška organizacija močnejša, njeno delovanje v družbi pa bogatejše in bolj učinkovito, so sklenili delegati republiške konference ZTS v Novi Gorici.

Sekretar republiškega predsedstva ZZZB NOV Marjan Lenarčič je govoril o skupnih usmeritvah taborniške in borcevske organizacije, zlasti na področju ohranjanja in razvijanja revolucionarnih izročil. Dotaknil se je tudi vprašanja, kako lahko taborniki s svojim delom prispevajo k politični in ekonomski stabilizaciji, krepitvi samoupravljanja, ureničevanju ustave in političnega sistema, vzgoji in usposabljanju delovnih ljudi in občanov, zlasti mladih, za splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito ter k varovanju težko izbojevanih pridobitev NOB in socialistične revolucije. Mile Gojković

Delegati sedme RK Zveze tabornikov Slovenije med sejo

Prepir iz sveta bo pregan

Naš največji slovenski pesnik France Prešeren se je rodil leta 1800 v Vrbi na Gorenjskem. Izhajal je iz stare in trdne kmečke družine, vendar mladosti ni preživljal v lepem svetu. Živel pa je v čudoviti okolici slovenskih gor. Ker ni bil tako srečen kot mi, ki svobodno govorimo v domačem jeziku, je nekaj pesmi napisal tudi v nemškem jeziku. Jaz mu ne zamerim. Če ni mogel napisati v svojem jeziku, je pač v drugem. Rad pa je imel svojo domovino in vse ljudi. V svojih pesmih je napisal tudi, da bo nekoč prepir pregan iz sveta. Ali je mislil resno?

Vendar to še dandanes ni res. Ljudje se še vedno prepirajo in se bodo, otroci za vsako malenkost, odrasli pa prav tako. Po prepiru so užaljeni, ne govorijo in si nagajajo. To ni prav; če se že skregajo, bi morali na prepir hitro pozabiti kot mi otroci. Sprte države pa privedejo do vojn, do sovraštva.

Kdor ljubi lepe pesmi, slike, kipe, kdor ljubi umetnost, ta se tudi prepira ne. Zgledovati bi se morali po Prešernu. Poskušamo že, a vedno še ne gre. Bo pa vedno bolje; tako mislim jaz.

MAJA OLUP, 4. r., Stranice

Kulturni teden

Teden od četrtega do devetega februarja je bil slovenski kulturni teden. V tem času so se povsod vrstile številne kulturne prireditve.

Tudi na naši šoli smo se pripravljali, da bi bil ta teden čim bolj pester. Načrtovali smo program. V knjižnici smo odprli razstavo ob 400-letnici prevoda Dalmatinove Biblije v slovenski jezik, ki smo si jo sposodili v OŠ Žu-

žemberk. V večnamenskem prostoru smo prikazali, kaj delamo pri interesnih dejavnostih. Osmega februarja pa smo se zbrali v jedilnici, kjer smo poslušali katek recital o Prešernu. V drugem delu je nastopila folklorna skupina iz OŠ Mokronog.

ANDREJA FINK
in BRANKA PESKAR,
6. a, OŠ Trebnje

Srečanje z gledališčniki iz slovenskega stalnega gledališča v Trstu

Prvi februar smo izkoristili za kulturni dan. Obiskali smo predstavo v Slovenskem gledališču v Trstu. Navdušeni nad Linhartovo komedijo Ta veseli dan ali Matiček se ženi smo se organizirano porazdelili po skupinah. Srečali smo se z režiserjem, ravnateljem, elektrotehnikom, mizarjem, kostumografijo in se z njimi zadržali v prijetnem pogovoru.

Režiser Boris Kobal nam je pripovedoval, kako poteka njegovo delo. Razkril nam je, da se je zelo zgodaj odločil za poklic igralca. Navdušil ga je oče, znani igralec Silvij Kobal, ki je prav tako z vsem srcem predan gledališču. Razložil je, da se vsaka igra začne z vajo v branju. Da se naučijo vloge na pamet, potrebujejo približno 60 vaj. Izvedli smo, da so igralci tako vzvišeni v svoje delo, da na odru pozabijo na vse skrbi, ne čutijo ne glavobola ne drugih bolečin. Ob koncu nam je zaupal, da se bo po končani igri Matiček se ženi odpravil k družinici v Ljubljano, saj je pravkar postal oče ljubkih dvočkov. Čestitamo!

Posebna skupina se je pogovarjala tudi s kostumografino Marijo Vidal. O njej smo izvedeli, da je med najbolj znanimi kostumografi v Sloveniji. Za svoje delo je

dobila vrsto priznanj. Trenutno se odpravlja v Ameriko, da bi tamkajšnjim gledališčnikom predstavila svoje delo.

Ravnatelj gledališča, pesnik Miroslav Košuta, nas je seznanil z zgodovino Kulturnega doma. Razkazal nam je vse prostore, sobo za vaje, ki ji v šoli pravijo obrekovalnica, celo gledališki plakat, ki sega v leto 1907, in odlikovanje maršala Tita. Podaril nam je najnovejšo pesniško zbirko Ptica smejalca, ki smo jo prebrali pri uri slovenskega jezika.

Elektrotehnik je pojasnil, kako poteka njegovo delo. Upravlja z refektoriji in skrbi za glasbeno spremljavo. Opazili smo, da ima zelo sodobne aparate in da je pri delu zelo natančen. Skupina, ki se je pogovarjala z mizarjem, je spoznala praktično delo pri urejanju scene. Ogledali smo si vrtljivi oder, občudovali okusne dekoracije sten in čudovite luči.

Polni novih vtisov in bogatejši za nova spoznanja smo se vrnili v šolo. Želimo si, da bi se še kdaj ponudila priložnost za obisk tržaškega gledališča, da bi postale pravkar spletene vezi trdnjše in trajne.

Učenci 6. b
OŠ Oskarja Kovačiča,
Škofije

Prvo polletje je za mano

(Razmišljanje)

Vsi sošolci smo bili veseli, ko smo se srečali v šestem razredu. Vse do prvega četrtletja je bil uspeh takšen, kot sem ga pričakoval. Nekega torka, ko smo šli obirat koruzo, je bilo mrzlo in vetrovno. Čez dva dni sem imel visoko vročino. Zdravniki niso vedeli, kaj mi je. Nato so ugotovili, da imam pljučnico, zato me kar tri tedne ni bilo k pouku. Ogromno snovi sem zamudil. Skoraj vsak dan so mi sošolci prinesli zvezke, da sem prepisal novo snov. Ko sem prišel v šolo, so mi razložili, česar še nisem razumel. Bližal se je konec prvega polletja, jaz pa v drugem četrtletju nisem imel še nobene ocene.

Največ težav mi je povzročala slovenščina, ker ne znam pisati spisov. Ko je tovarišica razredničarka delila spričevala, mi je rekla, naj se prihodnje polletje bolj potrudim pri slovenščini, saj je to prva trojka v mojem spričevalu. Svetovala mi je, naj se cele počitnice učim in pišem spise. Najbolj sem zadovoljen z uspehom, ki sem ga dosegel pri matematiki in zgodovini. Pri ostalih predmetih se bom potrudil izboljšati prav dobre ocene na odlične. Če bom ta cilj dosegel, bom res zadovoljen.

BRANKO FERK, 6 b
OŠ Artiče,
novinarski krožek

Častna obljuba

Učenci in delavci osnovne šole Branko Bernot-Aljaž v Križevcih in drugi udeleženci proslave ob 40. obletnici bojev pri Žalickovi domačiji v Logarovcih pri Ljutomeru, kjer je šest partizanov tik na pragu svobode padlo pod streli nadmočnega sovražnika – kozakov, pošiljamo republikemu odboru Zveze borcev častno obljubo, da bomo z vsem svojim delom in življenjem ohranjali vrednote, za katere so borci žrtvovali svoja življenja.

Med našimi vzori je tudi nesebični in neustrašni lik Branka Bernota-Aljaža, po katerem se imenuje naša šola. Vsi, ki se vzgajamo v njej pod skrbno roko naših vzgojiteljev, bomo, če bo potrebno, do zadnjega branili svojo domovino in vse vrednote, pridobljene v NOB.

Učenci in delavci
OŠ Branko Bernot-Aljaž
Križevci pri Ljutomeru

Spominska proslava v Rovni

Drugega februarja 1944 so fašisti peljali hrano in strelivo v postojanko v Rihemberk. V Rovni ob cesti Komen-Rihemberk jih je iz zasede napadel del borcev Južnoprimorskega odreda pod vodstvom narodnega heroja Stjenke in je celo kolono 97 mož uničil, le enemu je uspelo zbežati in o vsem tem je obvestil nemško komando. Da bi se fašisti maščevali za poraz, so prihrumeli z veliko močjo 15. februarja 1944 v Rihemberk in veliko ljudi odpeljali na prisilno delo v Nemčijo.

V spomin na ta dan smo se v soboto, 2. februarja 1985, zbrali krajani in učenci OŠ Komen na spominski proslavi v Rovni. Preteklo je že 41 let, a še vedno je boj ostal v srcih preživelih borcev živ kot takrat. Učenci OŠ iz Komna so pripravili zelo bogat kulturni program. Začel ga je pevski zbor, ki ga je

spremljalo dekle s harmoniko. Prisluhnili smo govoru nekdanjega borca Južnoprimorskega odreda. Obudil je spomin na tisto mrzlo februarjsko jutro, opisal boj in občutke. Govor smo poslušali z zanimanjem, saj vemo, da so se tako naši očetje in dedje bojevali za boljši jutri, za lepše življenje in utrli pot v boljšo prihodnost. Govoru je sledila pesem, ki jo je recital nekdanji partizan, napisal pa jo je na postelji, medtem ko so se v Rovni bojevali fašisti in esesovci ter partizani. Ranjen je bil, zato ni mogel v akcijo, deležen pa je bil streliva. Pesmi je dal naslov Akcija pri Komnu.

Harmonikarji so zaigrali nekaj bojnih pesmi, delegacija pa je položila cvetje pred spomenik.

NATAŠA JOGAN, 8. r.
OŠ Angel Besednjak
Branik

Premišljevanje osmošolke

Kam gre Evropa, Azija, Afrika, Amerika, ves svet? Kaj hočeš, človek? Mir in blagostanje ali uničenje? Premisli in povej! Ne! Zavej, da te bodo slišali vsi, tudi tisti najbolj gluhi in trmast! Kajti vem, kakšen bo tvoj odgovor. Naj te slišita Reagan in Černenko in vsi njuni generali, ki si lastijo tvojo usodo in življenje.

Kakšen nesmisel! Samo peščica ljudi lahko odloča o življenju milijonov in Zemljo spremeni v puščavo in brezoblično gmoto. Kdo jim daje to pravico? V čigavem imenu so spremenili Zemljo v največjo bombo, ki lahko vsak trenutek eksplodira? Milijarde vsote namenjajo oboroževanju, medtem ko marsikje še vlada boj za majhen kos kruha.

Oči vsega sveta so obrnjene k obema velesilama, da bo končno le našli skupni jezik in opustili nesmiselno temovanje brez cilja. Priložnost je, da vsi miroljubni narodi še bolj kot doslej povzdignejo svoj glas za mir. Jugoslovani smo prvi med njimi, čeprav se sami nenehno

pripravljamo na vojno. Takšna je torej usoda vseh, ujetih v veži orožja. Majhnih in velikih, miroljubnih in napačnih, revnih in bogatih; ni izjeme. Zdi se, da ni izhoda iz tega začaranega kroga. Razlika je samo v tem, da se eni pripravljajo, da bi napadli, drugi, da bi se branili.

Naša jugoslovanska ljudska armada je samo armada naših mladih fantov in deklet, ki si vsi želijo mir. Prepričana sem, da bo ta armada vedno le branila našo svobodo. Zato sem vesela in ponosna nanjo, čeprav bi raje videla tudi Jugoslavijo brez orožja in vojaških uniform.

Da, ves svet brez orožja in uniform! Toda, pravijo, da je Evropa že odpisana. Tu naj bi se začela jedrska vojna. Jaz pa imam drugačno rešitev: v Evropi naj se zberejo vsi pretepači, razboriteži in vojni hujskači. S pestmi in koli naj si pomirijo strasti. Atomska bomba pa naj postane preteklost.

JANA KRENKER, 8. a
Osnovna šola Prežihovega
Voranca
Ravne na Koroškem

Letošnje leto je mednarodno leto mladine. Mladi pa smo za mir!

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Po počitnicah

Kar občutno se je poznalo našemu »zelniku«, dragi mladi dopisniki, da ste imeli počitnice. Rečem vam, prava suša! Le tu in tam je kdo, bolj zagret za pisanje, prijel za pero in poskrbel za življenje naše mladinske rubrike v TV-15. Pa vam nič ne zamerim. Počitnice so počitnice. Pero je že tako treba vrteti v dneh šolskega pouka; včasih toliko, da se naredi žulj na prstu. Se vam to še ni zgodilo? O, meni se je pa že; Takrat, ko sem še hodila v šolo. Še zdaj se čuti na sredincu desne roke rahla vdolbinica, kjer je imel svoje stalno mesto nalivnik ali kemični svinčnik. Zdaj, ko mi črake letijo iz pisalnega stroja, je veliko boljše.

Pa kaj, ko je teh štirinajst dni počitniškega uživanja tako hitro minilo! Mar ne? Pišite, kaj ste delali, kje ste bili, če ste prebrali kakšno imenitno knjigo, mogoče pa ste slišali tudi za

kakšno dogodivščino iz narodnoosvobodilnega boja, ki se vam zdi zanimiva. Če jo bomo objavili na naši mladinski strani, bodo zanj vedeli še vaši prijatelji-dopisniki iz drugih krajev Slovenije. Skoraj prepričana sem, da ste v teh dneh izbežali iz dedka ali babice to ali ono iz njihove mladosti. Bila je drugačna od vaše mladosti, vkleščena v vojni čas. Tudi šola je bila drugačna. In vendar je bila to mladost, s tistim žarom, ki gre vedno le naprej, z zaupanjem v prihodnost za vsakršno ceno. Takole razmišljam, dragi mladi prijatelji. Pravzaprav sem to razmišljanje namenila vam; naj bo moja le uvodna misel. Vi pa zapišite in nam pošljite tisto, kar so opazile vaše bistre oči, in ušesa kar je občutilo vaše iskreno srce, ko ste svojo mladost postavili ob bok mladostia vojne generacije.

Samo še želja: čimveč uspehov vam želim v drugem polletju!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Naša krajevna skupnost in mi

Naša šola še ni stara, saj jo bodo šele letos zapustili prvi, ki so začeli obiskovati prvi razred. Prav tako je mlad tudi naš kraj. Nima še svoje tradicije. Kakor krajani smo se tudi mi mladi trudili za ugled naše šole in s tem tudi kraja. Zavedamo se, da bo naš kraj pridobil veljavo z dobro mladino. Naša šola je bila od vsega začetka odprta tudi za krajane. Ob vsakem prazniku je naša, čeprav skromna dvorana, polna odraslih in otrok. Telovadnica je namenjena predšolskim otrokom in odraslim. Naša šola je edini in večji prostor v kraju, tako da jo uporabljamo tudi za sestanke KS in druge sestanke odraslih. Kadar pa smo mi v zagati, nam krajevna skupnost z veseljem pomaga iz nje.

V okviru pionirskega odreda smo ustanovili veliko krožkov. Po pravici lahko pohvalimo ŠSD, ki dosega lepe uspehe na vseh športnih področjih, še posebno v atletiki. K našim uspehom sta veliko pripomogla tudi ritmična skupina in lutkarski krožek. Lutkovni krožek razveseljuje malčke v naši in drugih KS. Marsikatero občinsko ali republiško prireditev pa je popestrila naša ritmična skupina.

Vse akcije, ki sta jih organizirali mestna in občinska ZPM, smo vestno in kvalitetno opravili.

Za delovne uspehe v pionirski organizaciji smo prejeli zvezno priznanje – zlato plaketo kurirja Jovice.

Nekaj dni pred novim letom smo prejeli še republiško priznanje, kipec Pionirja.

Ponosni smo na to, saj dobijo takšno priznanje le redki pionirski odredi. To nas obvezuje in spodbuja k nadaljnjemu delu.

Obljubljam, da bomo vestno opravljali vse zadolžitve kot doslej.

META ŠTULAR

6. a, Osnovna šola heroja Veljka Vlahovića

Koprski muzej

Muzejska stavba stoji nedaleč od glavnega koprškega trga in v neposredni bližini naše šole. Med vojnima se je imenoval Mestni muzej. Po osvoboditvi je deloval nekaj časa kot Okrajni muzej Koper, od leta 1967 naprej pa kot Pokrajinski muzej. Ob ustanovitvi je muzej hranil umetnostnozgodovinsko in zgodovinsko gradivo. S koprškega območja so se po osvoboditvi muzejske zbirke obogatile z arheološkim, etnološkim gradivom in gradivom iz časa narodnoosvobo-

dilnega boja. S tem so podarile stoletno prisotnost Slovencev ob morju.

Muzej deluje v nekdanji plemiški palači Belgramonitacco. Ker je bila zgrajena že okoli leta 1600, jo je bilo potrebno doslej večkrat obnoviti. Zadnja popolna obnova muzejske stavbe sega v leta 1981–84. Spomladi prihodnje leto bodo prenovljene zbirke na ogled prvim obiskovalcem.

KRISTINBA BERTOK, 5. c
OŠ Janka Premrla-Vojka
Koper

Šest skojevcev je padlo zaradi izdaje

V nedeljo, 3. februarja, je bila pri spomeniku šestim padlim skojevcev na Fužinah žalna komemoracija. Spominsko slovesnost je pripravil pokrovitelj tega spomenika Rudnik urana Žirovski vrh v sodelovanju s krajevno organizacijo ZZB NOV Trebija. V programu je nastopal pevski zbor Uranari, učenci Osnovne šole Ivana Tavčarja iz Gorenje vasi pa so nastopili recitali.

Predstavniki KO ZB NOV Trebija Jakob Ušeničnik je v uvodnih besedah pozdravil številne udeležence, zlasti borce NOV in svojce padlih partizanov, ki so v zimskem jutru 2. februarja 1945 po zaslugi domačih izdajalcev tragično padli v srđitem in junaškem boju z okupatorji in domačimi izdajalci.

Govornik je nadrobno opi-

sal dogodek pred 40 leti, ko so na tem kraju nenadoma napadli partizansko zasedo Vojkove brigade.

Poleg drugih partizanskih enot se je v Zgornji Poljanski dolini zelo pogosto zadrževala Vojkova brigada. Manjevirala je vzdolž nekdanje italijansko-jugoslovanske meje in je imela zelo odgovorno nalogo braniti cerkljansko območje, takratno središče partizanskega ozemlja v tem delu Slovenije. Zatorej ni bilo naključje, da so borci 2. bataljona te brigade v zimi 1944/45 imeli svojo stalno zasedo in položaj tudi v Fužinah. Njihova naloga je bila preprečiti prehod sovražnika proti Cerknemu, in zato so morali budno paziti na dohodke iz smeri Hotavlj-Trebije, proti Žirem in Sovodnju. Enota

partizanske zasede se je nastanila v nekdanji prazni hiši, ki je bila prav na tem kraju. Zaseda je imela odličen pregled. V tej zasedi so bili vedno najboljši borci prostovoljci, ki so bili v stalni zvezi s poveljstvom bataljona v Stari Oselici. Seveda so bili borci v stalni povezavi z organiziranimi sodelavci iz Fužin, Trebije in Stare Oselice.

V usodni noči 2. februarja 1945 je bilo v tej zasedi skupaj 11 partizanov. Vsi so bili mlajši, vendar že preizkušeni v bojih. Žal je ta zaseda strahotno končala. Tudi tokrat so okupatorjevi hlapci poskrbeli za izdajo in pozneje s svojim sadizmom sodelovali pri napadu in uničenju mladih življenj.

Zjutraj, nekaj minut pred četrto uro, prav ko so se par-

tizani pripravljali za pohod v patroljo in za izmeno straže, so jih presenetili. Mladinec Franc Arh, ki je bil na straži, je nenadoma opazil premikajoče se postave v belih haljah, ki so se približevale iz zahleva. Pomeril je in sprožil. Čez trenutek se je tik njega razpočila bomba. Boj se je vnel. Borci, ki so bili v hiši, se niso vdali. Sovražniki so v trenutku obkolili poslopje in začeli napadati. Umik iz obkoljene hiše je bil nemogoč, saj so napadalci usmerili ogenj iz avtomatskega orožja na odprtine oken, prednjih in zadnjih vrat. Borci niso popustili. Na podu v hiši so obležali prvi ranjenci. Ko so končno sovražniki vdrl v notranjost hiše, so v mlakah krvi našli le še negibna trupla. Šest jih je ležalo v izbi, tri pa so ranjene stražarili pred hišo. Zadovoljni z uspehom so zažgali poslopje in odšli. Cirila Demšarja, ki je bil ranjen in ni mogel hoditi, so ustrelili v bližini hiše. Enako so storili tudi s skojevцем Vladimirom Vanetom na poti proti

Trebiji. Le, Franca Arha, čeprav je bil ranjen v hrbet, so prisilili, da je nosil zaboj streliva. Pozneje je v golniški bolnišnici ozdravel in se srečno zopet vrnil v partizane.

Toda v hiši ni obležalo šest mrtvih, kot so domnevali sovražniki. Preživeli Albin Lenar je bil v napadu hudo ranjen. Dobil je rafa v ramo in strel v nogo. Teško ranjen se je zgrudil in zavalil pod peč v pepel. Obležal je negiben in tako so ga napadalci za mrtvega. Preživeli mitraljezec Jože Velikanje je skupaj z drugimi odbijal sovražnikov napad. Zadelo je tudi njega in obležal je v krvi med mrtvimi tovariši. Povodur Nemcev in domobrancev je bil popolnoma negiben in tudi njega so imeli za mrtvega. Borca Janez Stare in Franc Godec na srečo nista bila ranjena. V kritičnem trenutku, ko so bili v izbi še vsi mrtvi ali ranjeni, sta se zatekla v klet in sta se po čudnem naključju rešila iz objema ognjenih zubljev. V tem napadu so darovali svoja mlada življenja Ciril Demšar, Vid Butolo, Viljem Vidmar, Feliks Abram, Vladimir Vane in

nepoznani partizan, ki je bil po vsej verjetnosti italijanske narodnosti.

Borec Jože Velikanje iz Gorenje Kanomlje je vsem navzočim na slovesnosti pripovedoval o doživetju kot udeleženec tega boja. Zanimiva je bila njegova pripoved, ko je kot mitraljezec v tem boju odbijal sovražnikove napade, dokler se hudo ranjen ni zgrudil med mrtve tovariše. Sovražniki so mislili, da je mrtev, sezuli so mu čevlje in odšli. Vdova po Albinu Lenarju, ki je bil tudi v tem boju in je bil tedaj hudo ranjen, se je vsem organizatorjem te slovesnosti javno zahvalila. Spregovorila je v imenu moža, ki je nedavno umrl. Ob tem je priporočila, naj bi še naprej ohranjali in razvijali tradicije NOB. Poudarila je, da nikoli ne smemo dopustiti, da bi izgubili pridobitve našega osvobodilnega boja.

Na slovesnosti se je zbralo veliko krajanov, delavcev Rudnika urana Žirovski vrh in tudi mladine, posebno dobro so bili zastopani člani ZZB NOV iz območja Trebije. Izražena je bila vsa pohvala organizatorjem.

Franc Galičič

Na svidenje v Benečiji

Že na naslovnici smo namenili del prostora prijateljskemu in delovnemu srečanju predstavnikov skupščine mesta Ljubljane in ljubljanskih občin ter županov iz Furlanije-Juljske pokrajine v Italiji. Čeprav je to srečanje že tretje po vrsti, moramo žal zapisati, da se v zakonodaji, ki naj bi varovala naše Slovence v Furlaniji-Juljski pokrajini v Italiji kljub nekaterim izboljšavam ni kaj veliko spremenilo. Tudi ta srečanja, ki bodo tradicionalna, naj bi prispevala k izboljšanju položaja Slovencev onkraj meje.

Gostiteljica letošnjega prijateljskega srečanja je bila občina Ljubljana Šiška. Predsednica občinske skupščine Anka Tominšek je letošnje srečanje takole ocenila: »...Čeprav smo veliko govorili o izmenjavi tako na

Anka Tominšek

gospodarski, kulturni in delegatski ravni, in čeprav smo se tudi dotaknili tiste najbolj občutljive teme, to je položaj naših manjšin, je bil odmerjen čas za konkretnjša stališča odločno prekratk! Mislim, da je to nekaj-

urno srečanje le izraz hotenja pri reševanju skupnih interesov...

Še enkrat naj poudarim, da je bilo premalo časa za še konkretnjše dialoge, za izmenjavo predlaganih rešitev na področju vprašanj, ki nas skupaj zanimajo. V teh urah, kolikor smo bili skupaj, pogovori le niso bili samo prijateljsko kramljanje, pač pa le korak naprej k zblizjevanju in reševanju najbolj žgočih problemov. Zase lahko trdim, da je to prijateljsko srečanje tudi delovno, predvsem pa pozitivno, s pogovori pa bomo nadaljevali v Benečiji, kamor so nas povabili gostje.

Ob koncu obiska so župani iz Furlanije-Juljske krajine in Benečije izrazili veliko zadovoljstvo nad obiskom: »Danes se vračamo s prijetnimi vtisi, Slovencem na naši strani pa bomo lahko povedali, da v svojih prizadevanjih le nismo sami.«

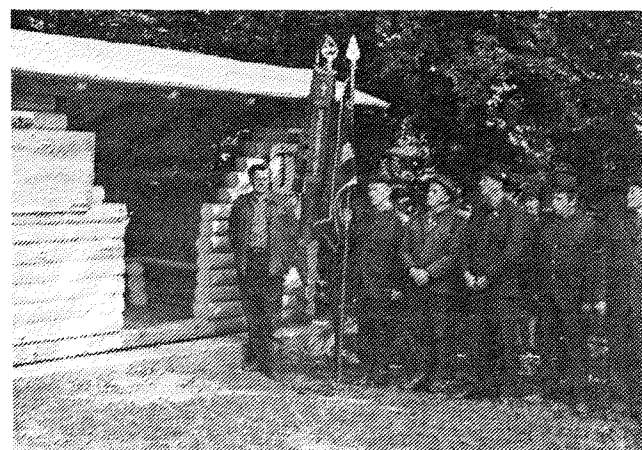
Jože Čurin

Obeležje kurirski postaji TV 12 S na Pohorju

Kurirska postaja TV 12 S, ki jo je v marcu 1944 ustanovil Ciril Lukman-Slavc nad Lobnico na Pohorju nad Rušami, je bila ena izmed pomembnejših postaj poštne sporočil v zaprtih kuvertah, partizanske literature, spremljanje posameznih partijskih, političnih, oblastnih in vojaških funkcionarjev, vzdrževali zveze z obveščevalnim centrom, ki ga je na Pohorju vodil kapetan Stane Terčak in ki je imel svojo radijsko oddajno postajo.

Razen tega so vzdrževali stalne zveze še s postajami: TV 11 S (Lovenc na Pohorju), TV 10 S (Kot nad Oplotnico), TV 13 S (nad Framom pri Mariboru), z vojaško postajo P 85, z okrajem Maribor desni breg z začasno mobilizacijsko enoto Lackove čete.

Omenjena kurirska postaja se je nekajkrat preselila. Ker so Nemci ta teren stalno nadzorovali so si v zemljanki lahko kuhali samo ponoči. Pozimi je bil sneg, ki ga je na visokem Pohorju zapadlo precej, za kurirje velika ovira. Vendar

Na levi strani je na brunarici spominska plošča. Ob njenem vходу na desni je prvi Fedor Robnik-Dore, komandir TV-12. Sledijo mu člani lovske družine Ruše.

proti svoji postojanki so marsikdaj sledi v snegu tako uspešno zakrivali, da postojanka ni bila nikoli odkrita.

Kurirji postaje TV 12 S, katere komandir je bil tamkajšnji domačin kmet Fedor Robnik-Dore, so s partizanskimi

enotami sodelovali pri akcijah, večkrat pa tudi sami izvedli manjše, da so se oskrbeli z orožjem in hrano. Še posebno uspešni so bili pri mobilizaciji in vključevanju novincev v partizane. Pogosto so obiskovali okoliške kmete, jim pripovedovali o ciljih in namenih našega boja proti okupatorju ter jim posredovali novice s front.

Pred kratkim so na jasi Apnici nad Rušami sami postavili ob sodelovanju s tamkajšnjimi družbenopolitičnimi organizacijami brunarico, ki je verna podoba nekdanje kurirske postaje. Na samem prostoru, kjer je delovala, pa spominsko obeležje padlim kurirjem. Brunarico je v varstvo prevzela lovska družina Ruše.

Drago Miklaveč

Stiki z avstrijskimi partizani

Ob lanskem 40-letnici ustanovitve avstrijskega bataljona je Cankarjeva brigada poslala nekdanjim avstrijskim partizanom zlato medaljo in 30 spominskih značk. Avstrijski bataljon se je namreč nekaj časa bojeval v okviru Cankarjeve brigade, ki jim je v zahvalo za junaštvo podelila brigadna odličja.

Komandant nekdanjega avstrijskega bataljona dr. Max Bair je pisal z Dunaja Skupnosti borcev Cankarjeve brigade in se pristržno zahvalil za odličja, hkrati pa je izrazil željo, da bi še utrdili medsebojne prijateljske stike. Cankarjeva brigada je nadalje prejela spominsko listino, ki jo je ob svojem jubileju tiskal avstrijski bataljon.

Čeprav se je dr. Bair zahvalil v imenu vseh avstrijskih partizanov, pa je posebej pisal Simon Ietz iz Triebna. Potem ko se je iskreno zahvalil za spominsko značko, je pisal nekdanji partizan Simon Ietz, da je iz Jugoslavije dobil že 4 odlikovanja, »iz Avstrije pa do danes še ničesar«, kot pravi v pismu.

Pojasnila v zvezi z uveljavljanjem pravice do oprostite davka pri nakupu motornega vozila

Skupščina SFRJ je na seji dne 28. 12. 1984 sprejela zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu, ki je bil objavljen v Uradnem listu SFRJ, številka 71/84.

Navedeni zakon, ki je začel veljati 1. januarja 1985, je prinesel nekatere pomembne novosti v zvezi z davčnimi oprostitvami za invalidne osebe, ki kupujejo motorno vozilo.

Pravica do davčnih oprostitev velja za invalidne osebe, ki so stare več kot 18 let in imajo vozniško dovoljenje ali so po posebnih predpisih uveljavile pravico do postrežbe in pomoči drugih oseb (ki imajo vozniško dovoljenje), in sicer:

- pri katerih je zaradi izgube, okvare ali paraliziranosti spodnjih okončin ali medicinske nastale najmanj 80-odstotna telesna okvara po samoupravnem sporazumu o seznamu telesnih okvar,

- ki so popolnoma izgubile vid na obeh očesih ali zaradi amputacije ali popolne paraliziranosti okončin ne morejo same voziti vozila, ne glede na to ali imajo vozniško dovoljenje ali ne.

Prometnega davka so oproščene invalidne osebe, ki izpolnjujejo zgoraj navedene pogoje, če za svoj osebni prevoz neposre-

dno od proizvajalce ali trgovske organizacije združenega dela kupijo osebni avtomobil, katerega delovna prostornina motorja ne presega 1,3 l (1300 ccm).

Pravico do oprostitve prometnega davka lahko uveljavljajo največ enkrat v petih letih.

Vlogo za oprostitve prometnega davka vložijo vojaški invalidi pri občinskem upravnem organu, pristojnem za zadeve borcev in vojaških invalidov, ki bo posredoval vlogo z invalidskim spisom zdravniški komisiji, pristojni za dajanje izvidov in mnenj organom, ki odločajo po zakonu o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev na prvi stopnji. Civilni invalidi vojne pa dajo vlogo za oprostitve prometnega davka območni enoti Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja (v Ljubljani, Celju, Kopru, Kranju, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu in Radljah ob Dravi). Vlogi morajo priložiti odločbo o priznanju statusa civilnega invalida vojne, zdravniško dokumentacijo ter izvid in mnenje zdravniške komisije o odstotku civilne invalidnosti.

Republiški komite za borce in vojaške invalide

Komunisti so ocenili delo v teritorialni obrambi

Na seji občinskega komiteja ZKS Maribor Tabor so pred dnevi razpravljali o delovanju enot in štabov teritorialne obrambe v njihovi občini v minulemu letu in o programskih usmeritvah za delo na tem področju v letošnjem letu. V enotah in štabih teritorialne obrambe bodo dograjevali in krepili bojno pripravljenost. To pa bodo dosegli z večjim angažiranjem starešin rezervne sestave TO, boljšim opremljanjem enot in s preoblikovanjem enot za izvajanje nekaterih pomembnih nalog. Posebno skrb bodo namenili tudi usposabljanju starešin stalne sestave in tako povečali raven vojaško-strokovnega usposabljanja. Prizadevali si bodo tudi za nakup nekaterih sodobnih sredstev oborožitve, za nakup sredstev za osebno zaščito in za modernizacijo sredstev zvez. Na področju idejnopolitičnega dela bodo okrepili organiziranost ZK v TO in delovanje ZSMS v enotah teritorialne obrambe. V enote TO bodo vključevali tudi tovariše in mladince prostovoljce. Družbenopolitično usposabljanje v TO bo postalo še bolj kot doslej sestavni del političnega izobraževanja v enotah.

Prizadevali si bodo tudi za boljše obveščanje javnosti o delu teritorialne obrambe v občini. Razpisali bodo tudi streljanje za člane narodne zaščite. Med pripadniki TO bodo razvili vsestransko samozagotno delovanje in okrepili delo komisij za samozagotno delovanje in zunanjo notranjega in zunanjo sovražnika. Razprava je pokazala, da so problemi TO še vedno premalo navzoči v skupščinskem sistemu.

M. K.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni in v. d. odgovorne urednika: ZVONE KRŽIŠNIK; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika: MILENKO STRAŠEK – reportaža: BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija: Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 700 din, posamezna številka v prosti prodaji 20 din – Tekoči račun: Založba Borec, p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Mikošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije šteje 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35